
KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

21. évfolyam 11. szám

2012. november

Tartalom

Könyvtárpolitika

- Vajda Kornél–Mezey László Miklós:** Húszéves a 3K 3
Tóth Máté: A 3K-val kapcsolatos olvasói felmérés eredményei 13

Fórum

- Koltay Tibor:** Információs túlterhelés 16

Műhelykérdések

- Antal Zsuzsanna:** Olvasásnépszerűsítés nem hagyományos eszközökkel . . . 21
Ludasi Tünde: XXI. századi használói igények és könyvtári lehetőségek a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézetben . . . 30

Extra Hungariam

- Tóth Máté:** Egy brnói tanulmányút tapasztalatai 37

Évfordulók

- Kertész Gyuláné:** Emlékeim Kovács Mátéről 46
Bényei Miklós: Kovács Máté előadás-vázlata az IFLA budapesti kongresszusára (1972) 48

Perszonália

- Mezey László Miklós–Vajda Kornél:** Krencseyné Győri Erzsébet (1936–2012) 51

Könyv

- Vasbányai Ferenc:** Az olvasás pártfogója 57
Murányi Lajos: A költő és a város. Petőfi Sándor Kunszentmiklóson 59

From the contents

Kornél Vajda–László Miklós Mezey: The journal *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* is 20 years old (3);
Tibor Koltay: Information overload (16);
Zsuzsanna Antal: Promotion of reading with non-traditional tools (21)

Cikkeink szerzői

Antal Zsuzsanna, az érdi Lukin László Alapfokú Művészetoktatási Intézmény könyvtárpedagógusa; *Bényei Miklós*, a Debreceni Egyetem tanára; *Kertész Gyuláné*, a Debreceni Városi Könyvtár ny. igazgatója; *Koltay Tibor*, a Szent István Egyetem jászberényi Alkalmazott Bölcsészeti és Pedagógiai Kar tanára; *Murányi Lajos*, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára ny. osztályvezetője; *Ludasi Tünde*, a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet munkatársa; *Tóth Máté*, a Könyvtári Intézet munkatársa; *Vajda Kornél*, ny. főszerkesztő; *Vasbányai Ferenc*, az Országos Széchényi Könyvtár munkatársa

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

**Bartos Éva, Biczák Péter, Borostyánné Rákóczi Mária,
Dancs Szabolcs, Fülöp Attiláné**

Szerkesztik:

Bartók Györgyi és Mezey László Miklós

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3791; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: www.ki.oszk.hu/3k

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Korpás István**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 6,0 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az
Emberi Erőforrások Minisztériuma
Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet
Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.
HU–ISSN 1216-6804

Vajda Kornél–Mezey László Miklós

Húszéves a 3K

E sorok szerzői enyhén komikus, sőt nevetséges reklámfogásnak tartják, amikor különböző cégek, szervek, intézmények saját, sokszor épp csak első születésnapjukat megünnepelik. Nevetségesnek, hisz minek nagyozolni, komoly jelentőséget tulajdonítani egy-két évnek. Rossz reklámfogásnak, mert – Chesterton óta tudjuk – ki hiszi el, hogy az a legjobb fogkrém, amelyet gyártója annak állít. De más megfontolásaink is vannak. Nem a születésnapos dolga, hogy magát ünnepelje. Nem bizony! A rokonok, barátok, ismerősök kedves kötelessége, hogy őt felkeressék, felköszöntsék, megünnepeljék. Az „igazi” születésnapos még arra is érezhet indítást, hogy meglepődik: hát tényleg ennyi és ennyi éve születtem? Ma lenne a születésnapom? De kedvesek vagytok, hogy számon tartjátok...

Inkább arról szeretnénk az alábbiakban beszámolni, azt szeretnénk körvonalazni, hogy mit akartak alapítóink, mit szerettünk volna mi az új lappal, milyen szituációra volt, lett volna válasz a 3K, milyen kihívásokra óhajtottunk volna reagálni, szóval, hogy mire törekedtünk, mik voltak a szándékaink. Erről – azt hisszük – nyugodtan szólhatunk, írhatunk, ez nem lehet reklám, nem lehet önünneplés, nem lehet kivagyiskodás. Annál is kevésbé, mivel, ha elmondjuk, mit szerettünk volna, ki-ki láthatja, hol áll a szándékhoz képest a teljesítmény, hogyan viszonylik a tervhez a megvalósulás, sőt arra is fény derülhet, hogy jók, megfelelők, adekvátak voltak-e a tervek, a szándékok, a törekvések. Ha azután e témakörökben megszólal valaki, akkor már nem születésnapos köszöntőt mond, hanem – remélhetőleg – kritikát. És mi néhány ilyennek nagyon tudnánk örülni, arról nem is szólva, hogy meg is fogadhatnánk őket, és ez nemcsak a mi javunkra szolgálhatna, de – és ez lenne igazán fontos – a lap, a 3K javára is. Adja Isten, hogy így legyen.

Kontextusok, szituációk

A 3K nem a több évtizedet megélt *Könyvtáros* című szakfolyóirat jogutódjaként lépett a nyilvánosság elé. Annyi idő elmúltával talán nem jár már jogi következményekkel, ha bevalljuk: azért nem lett jogutód, jóllehet az ő örökébe kívánt lépni, mert a rendszerváltozás kapcsán a *Könyvtáros* egy olyan konstrukció (lapkiadó) keretében volt kénytelen működni, amely féltucatnyi, egymással semmilyen kapcsolatban nem álló folyóirat gazdája volt. E lapok (hadd ne nevesítsük őket) hatalmas adósságot halmoztak fel, amelyet teljesen mechanikusan elosztottak az odatar-

tozó lapok között. A *Könyvtáros* ugyan enyhe nyereséget produkált, de a többiek adósságából hatalmas összeg hárultt rá. A jogutódnak ezt fel kellett volna vállalnia. Tehát nem jogutódként lépett a világ színe elé, de azért a szakmából mindenki tudta, hogy a *Könyvtáros* című havilap „folytatása”. Annál inkább nyilvánvaló volt ez, mivel első főszerkesztője, Bereczky László egyúttal a *Könyvtáros* utolsó főszerkesztője is volt. Hogy milyen legyen, milyenné váljon, hogy mit szándékoljon a *3K*, az egyenesen következett abból, hogy a *Könyvtáros* utóda.

A *Könyvtárost* – mindenki tudja – Gerő Gyula főszerkesztette. Akkor is, amikor a kolofonban nem az ő neve szerepelt. Gerő Gyula a legnagyobb hazai szerkesztők egyike. Nem véletlenül nevezte egyik méltatója a könyvtári sajtó Osvát Ernőjének. Az ő nyomdokaiba lépni hatalmas kihívás volt. De amikor az új lap, a *3K* szerkesztői fontolóra vették a dolgot, kiderült, hogy sok szempontból más lapot szeretnének. A Gerő-féle *Könyvtáros*, bárki megteheti a próbát, szinte olyan lap volt, amelyet mintha egyetlen szerző, maga Gerő Gyula írt volna. Ez persze erős, talán túl erős túlzás, de valami igazság van benne. Bereczky László (író volt, kiváló regények és remek novellák szerzője) és társai úgy vélték, nagyobb, sokkal nagyobb teret kell hagyni a szerzők személyiségének. Gerő Gyula jóvoltából betekinthettünk néhány hozzá intézett levélbe. Bizonyos szerzők, nem akárkik, azért zohoráltak, mert szellemes apercuik rendre kihúztak, mert egyéni ötleteik a *Könyvtáros* átlagos–állandó mondandóihoz igazítottak, mert minden – talán túlon is – fősírfösszá vált. De volt más baj is. (Ugyan dehogy baj, csak épp az újaknak nem igazán tetsző fejlemény.) Gerő Gyula úgy vélte, lehet joggal, és neki volt igaza, hogy a *Könyvtáros* minden, de igazán minden könyvtárhoz szól. Az a cikk, amely mondandóját nem tudja úgy előadni, hogy a falusi könyvtáros is megértse, nem méltó a megjelenésre, legalábbis nem a *Könyvtáros* hasábjain. Az új főszerkesztő és munkatársai azonban úgy vélték, hogy a könyvtáros szakma (ezt később a könyvtári törvény visszaigazolta) elsősorban könyvtárszakon végzett egyetemi és főiskolai diplomához kötött. A szakma lapja tehát elsősorban nekik kell, hogy szóljon. A falu esetleg még érettségéhez sem eljutott „könyvtárosa” persze találjon hozzá is méretezett, neki is szóló cikkeket, információkat a lapban, de az igazi célszemélyek mégiscsak a diplomások, a „szakma”. A *3K* tehát úgy indult, hogy a Gerő-féle lapnak mintegy sok szempontból megújítandó variánsa legyen.

A fent említett két vonáshoz persze számos más „újítás” is járult. Vannak közöttük hasznosak is, haszontalanok is. És persze olyanok is, amelyek a megváltozott világállapottal magyarázhatók. Hogy hasznos és a haszontalan újításokat ne különkülön tárgyaljuk, és minősítsük, inkább csak jeleznénk őket. Ki-ki döntse el, melyiket melyik kategóriába osztja be. Gerő Gyula igen nagy gondot fordított a beérkezett cikkek meg- és átszerkesztésére, megmunkálására. Bereczky és utódja, no nemcsak a szerzői egyéniség tisztelete okán, erre sokkal kevesebbet adott. Része lehetett ebben annak is, hogy Gerő Gyula viszonylag nagy szerkesztői gárdával dolgozott, minden cikket többen, néha sokan „szerkesztettek”, elődolgozva a minden megszerkesztett cikket is újra megdolgozó főszerkesztőnek. De persze annak is, hogy egyikünk sem volt megszállottja a tökéletességnek, vagy egyszerűen csak lusták voltunk pontokkal, vesszőkkel, gondolatjelekkel, miegyebekkel sokat foglalkozni. Gerő Gyula természetesen abszolút otthon volt a nyugat-európai könyvtári életben. De – szocializmusban élünk – neki az volt a kötelessége, hogy a szocialista országok könyvtári sajtóját figyelje, kommentálja, velük tartsa a kapcsolatot,

és csak a lehető legkevesebbet idézzen, méltasson a nyugati eredmények közül. Bravúros dolgok sülték ki ebből, nyugati eredmények úgy pertraktáltak, mintha keletiek lennének, az NDK-könyvtárüggyel kapcsolatos dolgok mondtak el angol-szász fejlemények érdekében, szovjet hivatkozások vezettek be skandináv dolgokat stb.

A 3K szerkesztőinek nem kellett ilyen álarcosbált rendezniük. A rendszerváltás után könnyű dolguk volt, tiszta vizet önthettek a pohárba. Ám a *Könyvtáros*-hoz képest viszonylag nagy újításnak tűnt, tűnhetett, hogy az új lap rendszeresen beszámolt a nyugati trendekről, irányzatokról, fejleményekről. Szerkesztői meglehetősen rendszerességgel forgatták a nyugati könyvtári-könyvtárosi szakajtót, az olyanféle lapokat, mint a *Bibliotheksdienst*, a *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*, a *Buch und Bibliothek*, a *Die neue Bücherei* és persze ezek angol és francia társait. Sokat, igen sokat tanultak ezekből a szaklapokból, de talán még többet köszönhettek a valaha referálólappal nevezett, ma a *Könyvtári Figyelő* részeként megjelenő kiadványnak, amely igen alaposan és hallatlan körültekintéssel informál mindenről, ami a világ (elsősorban természetesen a nyugati világ) könyvtárügyében történik, néha csak készülődik. De be kell vallanunk azt is, hogy a nagy nyugati lapok egyikét sem tekintettük utánzandó példának, ezeregy okból. Legfőként azért, mert kitekinteni vágytunk ugyan a világra, de mindenekelőtt a magyar könyvtárügyet, a magyar könyvtárosságot kívántuk szolgálni, és azzal is tisztában voltunk, hogy „*si duo faciunt idem, non est idem*”. (Ha ketten ugyanazt teszik, az már nem ugyanaz.)

Mondottuk volt, hogy a 3K nem légüres térben alapított, jött létre és működött. E nem légüres, hanem nagyon is telt térnek természetesen alapvető szereplői voltak a többi könyvtári lapok. Nem érdemes, talán nem is lehet az e társlapokkal való kapcsolat húsz évét áttekinteni, csak arra érdemes figyelni, hogy – az idők jártával változó felállásokban, új lapok születésével, régiak megszűnésével, profilok átalakulásával járó kalamajkákon túl – mi volt, mik voltak a leginkább jellemző vonások e téren. Nos, az természetes, magától értetődő, hogy a szerkesztők közelről és jól ismerték, ismerik nemcsak egymás lapjait, amelyeknek szorgos és kíváncsi olvasói, hanem személyesen is ismerik egymást. Sűrű kapcsolattartás volt és van közöttük. Például cikkek cseréjében is megnyilvánult, megnyilvánul ez. Ám soha nem született írásos megállapodás, szerződés közöttük arról, hogy ki milyen részt vállal, mi az ő és csak az ő „profilja” és mi nem. Szerződés, megállapodás egyébként is megfoghatatlan valami ilyen esetekben. Az „élet”, a gyakorlat hozta magával, hogy egy spontán, írásba soha nem foglalt munkamegosztás mégis kialakult. Mivel az élet, a gyakorlat, a mindennapok hozták ezt létre, „megtámadhatatlan” volt és maradt, ha persze az idők jártával állandóan módosult is, bár – azt hisszük – csak csekély mértékben. Nagy vonalakban így számolhatunk be erről: a 3K soha nem foglalkozott olyasmivel, mint a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. Nemcsak szerkesztői e területen való műveletlensége okán. Azért elsősorban, mert megcélzott olvasóközönsége, a magas szinten tájékozott, de mégiscsak „általános” könyvtárosok, könyvtári szakemberek túlnyomó többsége számára örökre hétpécés titok lett és maradt az igazán profi műszaki tudományosság, a használói szinten messze túllépő számítógépes ismeretanyag. Olvastuk bár a *TMT*-t, de bizony sokszor nem is értettük és ezt feltételeztük törzsolvassóink esetében is. Egé-

szen más volt és maradt a helyzet a *Könyvtári Figyelő*vel kapcsolatban. Annak az egyik legfontosabb hozadéka (a referálólap) eleve kiesett a *3K* keretei közül. Az igazi elhatárolódás, pontosabban munkamegosztás azonban elsősorban területi volt. A hosszabb cikkek a *Figyelő*éi, a rövidebbek a *3K*-éi – szólt a le nem írt, ki sem mondott, épp csak következetesen gyakorolt felosztás. A *Figyelő* negyedéves folyóirat igazi újdonságokkal, aktualitásokkal aligha foglalkozhat. Mire megjelenik, az aktualitások megfakulnak, épp időszerűségük vész el. Ugyanakkor a *Figyelő* megteheti, hogy egy-egy kérdést ne csak felvessen, ne csak megpendítsen, hanem azt lege artis kidolgozza, tudományos apparátussal (jegyzetekkel) lássa el, hisz' számíthat olvasói türelmére is, idejére is. Pontosan fordított volt és maradt a helyzet a *Könyvtári Levelező/lappal* kapcsolatban. Ez utóbbi orgánum épp a leginkább aktuális dolgok gyors, szinte azonnali közreadására vállalkozott. Cikkei röviddek, levelezőlap méretűek voltak, alapos kidolgozásukra nem csak nem futotta, nem is akarták, hogy fussa. A *3K* tehát e két lap közt állt és maradt. Fő műfaja (de erről majd később bővebben) az esszé lett. Nem a szaktudományi, szakírói tett, nem az igazán újságírói riport és szenzáció, hanem a szakmai korrektségre, sőt innovációra is törő, de minden művelt könyvtáros számára fogyasztható, sőt, talán élvezhető esszé.

Et nunc veniam ad fortissimum! A talán, sőt bizonyossággal legfontosabb szituációra, kontextusra térnénk rá most, ám meglehetősen rövidséggel. A *3K* megalapítása, első megjelenése – ez a dátumból teljességgel nyilvánvaló – szinte egybeesett a rendszerváltozással. És a politikai változás a könyvtárügyben is hatalmas katalizmákat okozott. Bizton számíthatunk arra, hogy lapunk olvasói mindannyian ismerik már, olvasták már Skaliczki Judit fundamentális jelentőségű könyvét, *A rendszerváltás könyvtárügyétől a könyvtárügy rendszerváltásáig* címűt. Épp ez az ismertség teszi feleslegessé, hogy e kérdéstről bővebben szóljunk. Azt azonban le kell szögeznünk, hogy ebben a szituációban, ebben a kontextusban jelent meg a *3K*, és alapvető feladatának tekintette, hogy minden ilyen felmerült kérdésben hallassa hangját, foglaljon állást, mégpedig a kibontakozás, néha szinte csak a túlélés érdekében. A szándék ez volt. Hogy aztán milyen lett a teljesítmény, mondtuk volt írásunk elején, arról ítélni nem a szerkesztők, hanem az olvasók, a szakma dolga.

Témák és műfajok

Amint az utolsó sorokban írtuk, a kontextus, a szituáció a könyvtárpolitikát állította előtérbe. A *3K* rovatai élén a *Könyvtárpolitika* állt és áll mind a mai napig. Ebben a rovatban, nem túlzás a szó, valóban a legfontosabb kérdésekről, az ún. egzisztenciális (a könyvtárak számára egzisztenciális) kérdésekről folyik a diskurzus. Persze könyvtárpolitikáról és nem politikáról van és lesz ezentúl is szó. Politikailag a *3K* sohasem foglalt állást, teljességgel logikusan, hiszen nem politikai, hanem szakmai lap. Persze tudható, illetve néha csak sejthető, hogy melyik szerkesztő melyik pártot, irányzatot, politikai ideológiát tekint a sajátjának, amint tudható, illetve sejthető ez a szerzők java részéről is. De ez – valóban – nem számít. Annál inkább az, hogy ki mely könyvtári, könyvtár-politikai álláspontot képviseli. Ebben viszont – szabad a gazda. Cserélődjenek az eszmék, váljon teljessé az eszmék szabad piaca, vagy szerényebben fogalmazva, ki-ki hangoztassa, hangoztathassa a saját elképze-

léseit, koncepcióit, elgondolásait. (Persze a szakmai hitelesség birtokában. Deduktív levezetésekre, a nagy vagy pártpolitikából levezetett elvek könyvtári alkalmazásaira a *3K* nem „vevő”.) A magyar történelem, ezen belül a magyar könyvtár- és könyvtárügy-történet úgy alakult – ki-ki saját bőrén érezheti ezt, ahol a bőrön persze a „szakmai bőrt” értjük –, hogy a könyvtár-politikai kérdések ma is a középpontban állnak, és fognak is állni, ki tudja, meddig. Persze könyvtárpolitikán a *3K* szerkesztői sohasem azt értették, hogy közvetíteni kell a minisztérium vagy a minisztérium könyvtári osztálya óhajait, igényeit, elvárásait. Azokat is persze. Azokról a szakmában mindenkinek tudnia kell. De nemcsak a minisztérium(ok), a könyvtári osztály, a felsőbbség véleménye „számít”. És nemcsak azért nem, mert e felső instanciáknak is tudomással kell bírnia az alsóbb instanciák véleményeiről, óhajairól, elképzeléseiről, hanem azért is, mert a szakma szakma. Minden szakembernek joga és talán kötelessége is megszólalni az alapvető, tehát könyvtár-politikai kérdésekben. És – nagyon fontos ezt leszögezni – nem a *3K* szerkesztőinek a dolga, hogy valamiféle szintézist hozzanak létre, hogy minősítsék, értékeljék, értelmezzék az elhangzottakat. Arra megintcsak egyedül és kizárólag a szakma illetékes. Őt azonban el kell látni a megfelelő és sokszor egymásnak ellentmondó, egymással vetélkedő információkkal. Valamint teret kell biztosítani arra, hogy – ha kell – kard ki kard! Legyen vita, ha kell, vérré és életre menő, mármint eszmei értelemben vett vérré és életre. Ennek a kereteit megteremteni persze már a szerkesztőség dolga. Valamint dolga az is, hogy a vitákat megfelelő keretek közt tartsa. (Bizonyos hangnemek, bizonyos személyeskedések, bizonyos felhangok kizárásával természetesen.)

Talán a témákról számot adni kívánó alfejezetnek az lenne a legtermészetesebb módja, ha a *3K* rovatai alapján haladnánk előre. Mégsem ezt a megoldást választanánk. És nem azért nem, mert túlon túl iskolásnak, pedánsnak tartanánk ezt a megoldást. Hanem azért, mert bár a rovatok meglehetősen állandósággal bírnak, a témák különböző csoportozatait képviselik, ám – teljesen természetesen – át is fedik sokszor egymást, valamint nem egyszer olyan témákat egyesítenek, amelyek külön-külön világokat képviselnek. Más megoldást választottunk tehát, és ez vagy igazolja önmagát, vagy nem.

Vegyünk egy olyan példát, mint a *Műhelykérdések* rovata. Hol ez, hol amaz tűnt, tűnhetett fontos műhelykérdésnek. Tehát nem a műhelykérdéseket firtatnánk, hanem azt, mikor, mi és miért került előtérbe. Csak egy példa. A könyvtárosnak mindenkor fontos műhelymunkája volt, marad és lesz is az állományalakítás. Ám voltak, vannak és lesznek idők, amikor e kérdés-komplexumon belül az állományapasztás kerül előtérbe. (Például, ha – mint nálunk is megesezt, svájci vezető könyvtárosok, leki-csinylőleg könyvmúzeumoknak neveztek bizonyos hazai könyvtárakat – épp erre vetődik a hangsúly.) Akkor a megfelelő rovatban megsokasodnak az e témával foglalkozó cikkek. Nem azért, mert vitathatatlanul műhelykérdések, hanem mert most, hic et nunc alapvető, izgalmas, megoldandó, megoldásra váró műhelykérdések. A példák száma persze megsokszorozható. Ám nem így haladnánk előre. Hanem úgy, hogy kiemelünk néhány témát, amit – ilyen vagy olyan okokból – kiemelendőnek tartottunk, rovatoktól függetlenül.

A *3K* két szerkesztője is az irodalom felől közelített eredendően a könyvtári kérdések felé. Mindkettejüket, e sorok íróit hajtotta az a vágy, hogy ne szlovákiai vagy romániai magyar irodalomról essék szó (külön-külön fejezetekben), hanem a magyar irodalomról. Teljesen természetesnek érezték, hogy ugyanerre lenne szük-

ség a könyvtárügyben is. Nyitottak hát, és még sokkal inkább szerettek volna nyitni a határon túli magyar könyvtárosság, könyvtárügy iránt. Nemcsak úgy, hogy megpróbálták minél több határon túli magyar könyvtári információhoz jutni az ottani eseményekről, problémákról beszámolni, hanem elsősorban úgy, hogy minden magyar könyvtáros lapjának tekintették a *3K*-t. Határon túli magyar könyvtárosokkal, szerzőkkel keresték a kapcsolatot és – persze – közölték, méghozzá nagy örömmel, de – az örömet is eltitkolva – természetességgel cikkeiket.

Mindenkor voltak elhanyagolt, de igen fontos témák a szakmában. Ezekre is igyekeztünk figyelemmel lenni. Amikor a *Könyv és Nevelés* című szaklap átmene-tileg megszűnt, a *3K* felvállalta, hogy e nagyszerű lap mondandóját folytatja, per-sze kicsiny méretekben, rovatnyi terjedelemben, nem pótolva, de legalább némi-leg továbbvive egy igen fontos tematikát. Amikor aztán újra megindult a *KéN*, az adott rovat megszűnt, de a téma azért – kicsiben-arányosan, megmaradt.

Vagy a helyismeret kérdésköre! Hogy a helyismeret alapvető könyvtári terré-num, mindenki tudta. Fóruma azonban nem volt. A *3K* – persze nem függetlenül szerkesztői magánérdeklődésétől – igyekezett felvállalni a helyismeret ügyét, ro-vatoktól függetlenül. Hol a *Műhelykérdésekbe* illesztve, hol a *Fórum* rovat cikkei közé, hol a recenziós rovatba – mindegy. Legyen szó – hangsúlyosan – a helyisme-retről. A *3K* kapott egy félre nem ismerhető helyismereti stichet is.

A *3K* megindulása idejére esett az elektronikus és a nyomtatott közlés antinómi-áinak hatalmas problematikája is. Ezt is igyekezett „kihordani”, artikulálni. És ez-zel szoros kapcsolatban merültek föl, nem függetlenül a PISA-felmérések eredmé-nyeitől, az olvasás fundamentális kérdései. Az olvasás problémaköre megintcsak alapvető témája volt (és maradt) a lapnak. Lehet, túlon túl is sokáig sorolhatnánk az állandóan, vagy csak esetről-esetre középpontba került témákat. Nem tesszük. A „névsorolvasás” nem a mi dolgunk. Am külön bekezdést igényel a műfajok kérdé-sköre.

Említettük, hogy az esszét tekintettük vezető műfajnak. Olykor nem szigorú ér-telemben vett szacikkeket, szaktanulmányokat vártunk el, kértünk szerzőinktől, hanem olyan írásokat, amelyeket ugyan szakszempontról nemigen érhet vád, ám amelyek bővelkednek eredeti ötletekben, új felvetésekben, probléma-szalázások-ban. Am ez túlon túl általános kívánalom. Mégis, ez is megkülönböztetett, ha meg-különböztetett minket a *Könyvtári Figyelőtől* is, a *Könyvtári Levelező/laptól* is, a *TMT*-től is, legkevésbé talán a *KéN*-től. De műfajról szólva első helyen azért más jut az eszünkbe. Volt és van egy műfaj, amelyet nagyon szeretünk volna preferál-ni. Ez az interjú műfaja. Természetesen nincs olyan lap, amely ne hozna interjúkat. Mi azonban úgy gondoltuk, hogy ebből sokkal többre lenne szükség. Miért? Azért, mert ha egy intézmény új vezetőt kap, ha egy intézmény – radikálisan - átalakul, ha egy intézmény visszatekinthet sokévi, sok évtizednyi, sokszázéves múltjára, akkor olyasmik hangzanak el egy interjúban, amiket sem egy szacikk, sem egy esszé, sem egy ünnepi méltatás nem képes pertraktálni. Ma sem értjük igazán, hogy – át-tekintve nem egy egyetem és főiskola kötelezőolvasmány-listáit – miért találunk oly kevés interjút közöttük. (A történelemtudomány másként jár el, a források közt eminens helye van az interjúknak.)

Természetesen tudnánk még folytatni, de tán már így is több az elégnél. Most egy rövid személyes vallomás következik, majd a kóda.

Személyes vallomás

A *3K*-nak ez ideig három (fő)szerkesztője volt. Bereczky László igen hamar nyugdíjba ment, majd elhalálozott. Ketten maradtunk, Mezey László Miklós és Vajda Kornél. Évekig együtt, egy szobában ülve végeztük szerkesztői dolgainkat. Nemcsak régi barátság kötött össze minket, de szinte minden szakmai kérdésben való egyetértés is. Az átmenet kettőnk (fő)szerkesztése között a lehető legfolyékonyabb volt. Egyikünk sem tudná megmondani, hogy a hivatali bejegyzéstől eltekintve, mikor ment át egyikünk kezéből a másikba a „felelősség”. Am ez nem is fontos. A továbbiakban azonban Mezey László Miklós egyedül fog szólni. Amikor Vajda Kornél 2007-ben nyugdíjba ment, természetesen megszakadt minden hivatali–hivatalos kapcsolata a *3K*-val. A barátság persze megmaradt, tán még meg is erősödött.

A mai trendek és törekvések

Szerintem a *3K* mai helyzetét két alapvető körülmény határozza meg, ha filozofikusan akarnék fogalmazni: az idő és a tér. Magyarán a mai idők szelleme, illetve az a szakmai tér, amiben a lap megjelenik. A mai idők szellemén azt értem, hogy a rendkívül gyors elektronikus hírközlés idején egy havonta megjelenő folyóiratnak aligha lehet híradó, friss híreket közlő funkciója. A *3K* – amely köztudottan a nagy múltú *Könyvtáros* című folyóirat utóda – 1992 decembere óta jelenik meg. Éppen abban az időben született újjá, amikor Magyarországon kezdett elterjedni az elektronikus hírközlés, amikor hazánkban, így a könyvtárakban is megjelent a számítástechnika és a mobil távközlés megannyi vívmánya. Ilyenformán rövideSEN kialakult az az arculata a lapnak, amely nagyjából ma is jellemzi, és amelyet alább részletesebben kifejtek. Főszerkesztő elődeim – Bereczky László, majd Vajda Kornél – fölismerték, hogy a *3K* semmiképp sem versenyezhet az elektronikus hírközléssel, vagyis nem esemény-beszámolókat, efemer információkat kell közvetítenie, hiszen – mint mondják – nincs avultabb dolog a tegnapi újságnál. A '90-es évek második felére, végére tehát letisztult, kiforrott az a szerkesztői felfogás, hogy a *3K* nem a napi időszerűségeket követi (szükségszerűen óriási időbeli lemaradással). Hivatása: az elméletnek és a praktikumnak, a könyvtáros szakma jelenének, múltjának és lehetséges jövőjének és időtállóbb trendjeinek bemutatása. Vagyis csakugyan meg kell találnia – az idők szelleméhez igazodva – azt a középutat, hogy közlései aktuálisak legyenek, ugyanakkor a jövőbe is mutassanak. A jelenhez szólnak, de érzékeltessék a múlt és a jövő dimenzióit is. Ne csupán pillanatnyilag érdekesek, hanem kissé távlatosabban érvényesek legyenek. Én ezt gondolom a *3K* ars poeticájának.

A másik szempont – ahogy a bevezetőben említettem –: a tér, a hazai könyvtáros szaksajtó szellemi tere. A *Magyar Könyvszemle*, a *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, valamint a *Könyv és Nevelés* a könyvtárosság egy-egy speciális, karakteresen körülírható, mással össze nem téveszthető területét fedik le. Ezeket a *3K* szerkesztői munkájában „idegen területként” kezelhetjük – persze csak áttételesen. Ahol átfedések lehetségesek, az a *Könyvtári Figyelő*, illetve a *Könyvtári Levelezőlap* területe. A *Figyelő* az elmélet, a könyvtártudományi és a könyvtártörténeti

kutatások újdonságainak fóruma és nemzetközi szemléje, a *Levelező/lap* viszont elsődlegesen hazai eseményekről tudósít, könyvtári rendezvényekről számol be, vagyis az újság funkcióját tölti be. Olyanképpen működik, mint a megyei híradók – csak éppen országos érdeklődéssel. És – Vajda Kornél már rögzített megállapítása szerint – a *3K*-nak az e kettő közötti, mellesleg nem is szűk mezsgyén kell mozognia. Magyarán a *3K* addig elméleti, ameddig az elmélet praktikumra váltható, ameddig az közvetlenül a napi könyvtárosi gyakorlatban hasznosítható. És annyira gyakorlatias, amennyiben a praktikum az elméleti eredők felé mutat. Vagyis a *3K* nem csupán a *Figyelő* és a *Levelező/lap* közti területen, hanem elmélet és gyakorlat mezsgyéjén is dolgozik: elmélet és gyakorlat kölcsönösségét reprezentálja, azt jeleníti meg. A következőkben erről szeretnék részletesebben beszélni.

Egy szakfolyóirat – ha tisztességesen szerkesztik – egy adott szakterület, tudományág mindenkor aktuális képét nyújtja. Ám egy lap nem csupán tükrözi a maga tárgyának és korának, hanem – a szerkesztők ambíciója szerint – alakíthatja is a valóságot! Egy folyóiratnak igenis lehet gerjesztő – szebben szólva, szellemi értelemben: kelesztő, inspiráló – szerepe. (Gondoljunk csak arra, hogy 1908 után a *Nyugat* folyóirat milyen hivatást töltött be a modern magyar irodalom kialakulásában. És még sok-sok nagyhatású folyóiratot említhetnék Kassák aktivista lapjaitól a *Magyar Szemléig*.) A valóság tükrözése és alakítása egyaránt hivatása tehát egy folyóiratnak. De tovább menve, egy folyóirat számára egyaránt fontos az újító törekvések szolgálata és a nemes, előre mutató hagyományok ápolása. A szakfolyóiratnak optimális esetben egyensúlyt kell teremtenie a kettő között. Hogyan? Egyrészt erőteljesen és határozottan képviselnie kell az újdonságokat, támogatnia kell az újítókat; másrészt szolgálnia kell a szakma önbecsülését megalapozó hagyományfolytonosságot. Azt hiszem, ezzel a kifinomult egyensúlyérzővel töltheti be igazán hivatását a *3K* is, azaz közvetíti a szakma korábbi tapasztalatait és ösztönzi, támogatja folyamatos megújulását.

Mindnyájan nagyon jól tudjuk, hogy a könyvtáros szakma most, az ezredfordulón maga is fordulóponthoz érkezett. Ezerszer leírták, ezerszer olvastuk: lehet, hogy vége a Gutenberg-galaxisnak, és jön az új korszak, a Google-galaxis. Korunk változása talán több is, súlyosabb is, mint paradigmaváltás, hiszen alapjaiban változik meg a könyvtár funkciója és a könyvtáros hivatása. (Zárójelben jegyzem meg: a középkort leszámítva minden kor embere azt gondolta, hogy az ő korszaka a paradigmaváltás kora.) Vagyis a lap szerkesztői az ujjuk begyét a kor ütőerén tartják, igyekeznek minden hasznos vagy hasznosnak látszó újdonságot pártfogásba venni. De itt újabb distinkciót kell tennünk! Hiszen számos esetben kiderül egy idő után, hogy amit friss ötletnek, fontos újításnak gondoltunk, az hasznavehetetlen, az tévút, kisiklás: mondjuk, a kocsmakönyvtár körüli ujjongás tipikusan efféle jelensége volt a szakmánknak. Óvatosnak kell tehát lennünk, nehogy elragadja a hév a szerkesztőt, mert akkor esetleg ellenőrizetlen, kipróbálatlan hipotéziseket, megalapozatlan ötleteket reklámozhat. Még az is előfordulhat, hogy meglevő értékeket áldoz föl a bizonytalan jövő kedvéért. Az értékek, a hagyományok, a fölglyűlt tapasztalatok megőrzése és tudatosítása ugyanolyan fontos feladat, mint figyelni az újdonságokra, a friss ötletekre, a jövő kibontakozó tendenciáira. Már csak azért is – ahogyan a történelem mutatja – az újító korok, a lendületes periódusok után rendszerint beáll az egyensúlyi állapot, kialakul a harmónia tradíció és nóvum között.

A paradigmákat, szemléletmódokat váltó korokban különösképp nagy felelőssége van a szaksajtónak. A szaksajtó munkatársainak, a szerkesztőknek érzékelniük kell, hogy a változások sűrűjében mik lehetnek a meghatározó trendek, az időtálló újdonságok, és mik a mulékony, mellékes jelenségek. Közkeletű példát hozok föl. Az ezredforduló táján örületes módon megnőtt a bárki által, bármikor elérhető információk tömege. (Valahol azt olvastam, hogy az elmúlt harminc évben több új információ keletkezett, mint annak előtte ötezer éven át.) Valóságos információzúhatagban él a szakember, ám – és ezt maga is tudja – az információk egy része semmitmondó, fölösleges, töredékes, netán téves, esetleg kétes hitelű. Itt is hivatkozhatok a szaksajtó felelősségére abban a tekintetben, mit közöl, minek ad teret. **Magyarán a mai (nyomtatott) szaksajtó egyik hivatása éppen az lehet, hogy ellenőrzött ismeretek, bizonyított tudás, kipróbált gyakorlatok segítségével, a megbízható tudásanyag közvetítésével orientálhatja olvasóját az információdömpingben való eligazodásban.** Úgy vélem, a nyomtatott szaksajtó munkatársainak kínosan kell ügyelnie, hogy az elektronikus információk özönében elbolyongókat vagy eltévedőket megbízható módon kalauzolja. Például azzal, hogy lépten-nyomon tudatosítja: az információk sokaságának ismerete még csak informáltság és nem tudás. És pláne nem műveltség!

Egy pillanatra visszakanyarodva a hagyományápolás és az újító törekvések szolgálatának kettősségéhez, illetőleg e kettősség dialektikájához: azt kell látni, hogy ezek együttesen szolgálják annak a klasszikus mércének a kialakítását, amely a mai események, aktuális információk közötti eligazodás segítője lehet. Ezt a „köztességet” foglalja el a *3K*, és ezt a mérték-szerepet kívánja betölteni. **Úgy is mondhatnám, hogy feladata a hiteles tájékoztatás, hivatása az orientálás.** A lap említett köztessége nem csupán tartalmi, de formai, stiláris tekintetben is igaz. A *3K* cikkei stílusukban is középfajú írások. Ritkán közlünk terjedelmes, soktucatnyi lábjegyzettel kísért szaktanulmányt, miképp tartózkodunk a rövidke eseménybeszámolók közlésétől is. Ideálunk az a közérthető, esszéstílusú írás, az igényes tudománybeszérűsítés módora. Ideálunk az a beszédmód, amely egyszerre képviseli a minőséget és a közérthetőséget. Igényes és fogyasztható publikációkat igyekszünk nyújtani, amelyek egyaránt sokat mondóak lehetnek az évtizedes tapasztalatokkal rendelkező szakembernek és a könyvtár szakos egyetemi hallgatónak, amelyek egyként érdekelhetik a könyvtár elméletével foglalkozót és a napi gyakorlatot végző könyvtári asszisztenst, de még akár a tudatos, érdeklődő könyvtárlátogatót is. Egyszóval mindazokhoz igyekszik szólni a *3K*, akik számára nem közömbös a magyar könyvtárügy. Úgy vélem, ez nem szűk kör.

A „középfajúság” műfaji tekintetben is érvényesül; próbálunk változatos formákban megszólalni, hiszen a középfajú esszék mellett tanulmányok, elméleti cikkek, statisztikai elemzések, interjúk, vitacikkek is olvashatók, meg nekrológok, recenziók, esetenként a szépirodalom határmezsgyéjére is áttévedő írásművek sőt, valódi esszék is. Mindig akként, hogy a mondandónak adekvát formát adjunk, a „belbecs és a kulcsín” harmóniájának eszméje szerint.

A tájékoztató, orientáló funkciót jeleníti meg a lap szerkezete, rovatbeosztása is. Minden szám élén a *Könyvtárpolitika* rovat egy-két közleménye áll, ez, illetve ezek adnak tájékoztatást a szakma legfontosabb (esetleg nemzetközi) trendjeiről, azokról a tudnivalókról, amelyeket minden igényes könyvtárosnak nagyjából illik ismernie, legalább a megnevezés szintjén. Vagyis olyan szakmai kérdésekről esik szó

a *Könyvtárpolitika* rovatban, amelyek ugyan nem elengedhetetlenek a napi gyakorlatban, de ismeretük segíthet a jövő napi gyakorlatának kiismerésében. Tájékoztató, figyelemfelhívó szerepet tölt be a nézeteket, véleményeket, jó gyakorlatokat, hasznos tapasztalatokat közreadó *Fórum* és *Műhelykérdések* rovat. A kitekintést, a perspektívák nyitását, a hazai és külföldi trendek közötti eligazodást szolgálják az *Extra Hungariam* és a *Konferenciák* rovatok közlései. Egyszerűbben szólva, itt olyasmiről esik szó, hogy „másutt így tudják, másutt így csinálják”. Vagyis a közvetve és közvetlenül hasznosítható tapasztalatokra hívják föl az olvasók figyelmét. A hagyományápolás terét adja a *História* és a *Memento*; a könyvtári világon való túltekingést szolgálja az *Úton*, a *Napló* és részben a *Perszonália*; míg a *Könyv* rovat a szakma könyvújdonságaira, a szakirodalom és a helyismeret számottevő és érdeklődésre számító új kiadványaira hívja föl a figyelmet.

Az évfordulós számvetés alkalmával óhatatlanul fölmerül a „hogyan tovább?” kérdése. Idei szeptemberi számunkban felhívást tettünk közzé, amelyben fölkértük olvasóinkat, hogy egy elektronikus kérdőív kitöltésével mondják el véleményüket, hogyan, merre haladjon tovább a *3K*. (*Lásd következő írásunkat! – A szerk.*)

Ami bizonyos: a nyomtatott lapszám megjelenésével egy időben elektronikusan is hozzáférhetővé tesszük az adott szám tartalmát a Könyvtári Intézet honlapján – természetesen kizárólag előfizetőink számára. Illetve visszamenőleg, a régebbi évfolyamokra vonatkozóan is a teljes szövegű hozzáférést tesszük lehetővé, nem csupán a válogatott anyagot. Reméljük, hogy a nyomtatott és az elektronikus formátum egyidejű megjelenése a lap javára válik abban az értelemben, hogy ki-ki jókor áttekintheti az új számnak nemcsak a tartalomjegyzékét, de beleolvashat a tanulmányokba, cikkekbe is, imígyen alaposabban tájékozódva a friss lapszám anyagáról. A tartalmat pedig – miként eddig – a szerzők és a szerkesztők közreműködésével a nagybetűs Élet írja. Hiszen a *3K* továbbra is a magyar könyvtáros élet hú tükre akar maradni. Csak ajánlhatom, hogy mind gyakrabban nézzünk bele!

Zárásként hadd ismételjem meg azt a gondolatot: a *3K* feladata a tájékoztatás, hivatása az orientálás. Ezt pedig csak azzal a „köztességgel” végezheti eredményesen, amelyről frissesség és időtállóság, újdonság és tradíció, elmélet és praktikum, igényesség és közérthetőség dialektikájáról írtam.

Tóth Máté

A 3K-val kapcsolatos olvasói felmérés eredményei

A *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztősége 2012 szeptemberében kérdőíves felmérés formájában tájékozódott az olvasók lapról alkotott véleményéről, meglátásairól, valamint a jövőre vonatkozó tervek megítéléséről.

Az elektronikus kérdőívre a lap szeptemberi számában és a Katalisten hívtuk fel a kollégák figyelmét, ennek köszönhetően összesen 90 személy áldozott rá egyenként tíz-tíz percre, hogy meglátásaival segítse a szerkesztőség munkáját. Ezúton is köszönjük a segítségüket!

Ez a kisszámú minta semmiképpen sem tekinthető reprezentatívnak, de a vélemények jelentős mértékben hozzájárulhatnak a lap működésének további alakulásához. A következőkben néhány mondatban összegezzük a válaszok alapján kirajzolódó legfőbb eredményeket.

A válaszadók összetétele tükrözte a hazai könyvtáros szakma, azon belül is a rendszeres olvasóink körében mutatkozó sokszínűséget. A válaszadók átlagéletkora 40 év, közöttük jelentősen több a nő (72%), mint a férfi. Iskolai végzettség tekintetében mindenki magasan iskolázott, a diplomások aránya 71 százalék, közöttük is jelentős számban (a teljes minta 12%-ában) vannak jelen azok, akik tudományos fokozattal is rendelkeznek. Nagyszámú egyetemi hallgató is forgatja a 3K-t, ők értelemszerűen egyelőre csak középiskolai végzettségűek. Lakhely szerint nézve 28 százalék budapesti, 60 százalék városi és 12 százalék falusi válaszadónk volt.

A foglalkozásukat tekintve 53 százalékuk dolgozik könyvtárban. Közülük fele-fele arányban vannak a vezető és nem vezető beosztásúak. 31 százalékuk informatikus könyvtáros szakos egyetemi vagy főiskolai hallgató. A további 16 százalék között nyugalmazott könyvtárosokat, felsőoktatásban dolgozókat és egy fő információbrókert találhatunk.

Célunk elsősorban az előfizetők véleményének megismerése volt, de örömmel vettük, hogy olyanok is elmondták a véleményüket, akik semmilyen formában sem előfizetői lapnak (22%). Az előfizetők többsége intézmény (68%), de a kitöltők között voltak, akik maguk fizetik elő a 3K-t (7%). A használat tekintetében a legjellemzőbb, hogy minden lapszámból csak egy-egy érdekesnek tűnő cikket olvasnak el (47%), ám több olyan lelkes olvasónk is van, akik minden lapszámot elejétől a végéig elolvas (11%).

A lap rovataival való elégedettség – iskolai érdemjegyekkel leírva – jó, hiszen a különböző rovatok egyenként és összesen is a négyes körüli átlagot kaptak a kérdőív kitöltőitől. A lap általános megítélése szintén jó, a kitöltők 90 százaléka úgy nyilatkozott, hogy a 3K-val „inkább elégedett” vagy „nagyon elégedett”.

A szerkesztőség számára a legfontosabb cél a jövőbeli fejlesztési lehetőségekről alkotott vélemények megismerése volt. Jelenleg minden folyóirat számára kihívást jelent, hogy miként tudja kihasználni az elektronikus megjelenés adta lehetőségeket. A válaszadóink folyóirat-olvasási szokásainak egyik fő jellemzője a ragaszkodás a nyomtatott kiadáshoz. Rákérdeztünk, hogy „Amikor Ön folyóiratot olvas, a nyomtatottat vagy az elektronikus változatot részesíti előnyben?”. A válaszlehetőségek közül a legtöbben a párhuzamos használatot jelölték meg (47%), ez után közvetlenül a nyomtatott verzió preferálása következett (41%). Konkrétan a 3K esetében 55 százalék tette le a voksát a párhuzamos megjelenés, 44 százalék pedig a nyomtatott kiadás mellett. Tanulságos, hogy a kizárólagos elektronikus használatot egyetlen válaszadónk sem igényelte.

A nyomtatott kiadás mellett a válaszadók többsége igényt tart a párhuzamosan megjelenő és bőséges elektronikus tartalomra is. A folyóiratokkal szemben egyre inkább elvárás, hogy teljes szöveges elérést adjanak a tartalomhoz. A közelmúltig – 2012 októberéig – a 3K esetében a nyomtatott változatot féléves késéssel követte az adott lapszám válogatásának elektronikus verziója. A többség (91%) szerint fontos lenne, hogy egy év elteltével (a nem előfizetők számára is) a teljes szöveg elérhető legyen. Az archívumban való kereshetőség tekintetében ugyanez az eredmény született: majdnem mindenki (90%) szerint kívánatos lenne a tartalomhoz való korlátlan hozzáférés. Ezekben a kérdésekben – mondhatjuk így: – a szerkesztőség ez év őszén elébe ment az igényeknek.

Az elektronikus kiadás tekintetében kérdés lehet, hogy szóról szóra megegyezzen-e a nyomtatott kiadással, vagy megengedhetőek bizonyos eltérések. Az elektronikus változatban kevésbé vannak jelen a terjedelmi megkötések, ahogyan a lap nyomdai jellege (fekete-fehér) sem szab korlátokat. Bőségesebb illusztráció, esetenként a nyomtatott lapszám kereteit szétfeszítő, terjedelmes írások is megjelenhetnek elektronikus formában. A válaszadóinknak 21 százaléka szerint kívánatos lenne, hogy szóról szóra megegyezzen a nyomtatott és az elektronikus változat, míg a többség (70%) vélekedése szerint az elektronikus változat legyen bővebben illusztrált. 9 százalék nem foglalt állást e kérdésben.

Végül egy viszonylag kényes területen, az ár kérdésében is megkérdeztük olvasóink véleményét. Jelenleg a 3K egyéves előfizetési díja (immáron négy éve változatlanul) 4800,- forint. Kíváncsiak voltunk, hogy amennyiben a gazdagabb tartalmú elektronikus változat is járna a nyomtatott lap mellé az előfizetők számára, úgy hajlandóak lennének-e a lapért többet fizetni. Ebben a kérdésben tapasztalhattuk a legnagyobb bizonytalanságot, hiszen 7 százalék nem válaszolt, 26 százalék pedig a „Nem tudom eldönteni” válaszlehetőséget jelölte meg. 12 százalék szerint a jelenlegi ár is magas, 31 százalék gondolta úgy, hogy a kiadónak ugyanennyiért kellene adni a lapot, együtt a gazdagabb tartalmú elektronikus változattal, míg a válasz-

adók maradék 24 százaléka hajlandó lenne valamivel többet is fizetni, amennyiben gazdagabb tartalmú elektronikus változat is járna a folyóirat mellé.

A Könyvtári Intézet és a 3K szerkesztősége nevében köszönjük mindazoknak, akik véleményükkel hozzájárultak a lap tartalmáról, színvonaláról és arculatáról szóló együttes gondolkodáshoz. Bízunk benne, hogy a jövőben a vélemények figyelembevételével még gazdagabb formában, még informatívabb tartalommal jelenhet meg Magyarország legnagyobb példányszámú könyvtáros szakfolyóirata.

A Füzei István Emlékérem 2012. évi díjazottja

HANÁK GÁBOR

történész, dokumentumfilm-rendező

Az Országos Széchényi Könyvtárban, Füzei István emléktáblája előtt az október 24-én megtartott ünnepségen Biczák Péter ismertette az emlékérmét odaítélő kuratórium döntését, miszerint ebben az esztendőben Hanák Gábor történész, dokumentumfilm-rendező, az OSZK Történelmi Interjúk Tárának volt vezetője kapta az elismerést.

A történelmi évfordulóról Nagy Attila szociológus, olvasáskutató emlékezett meg, felhívva a figyelmet a történelmi emlékezet folytonossága fenntartásának szükségességére.

A kitüntetettet Ujváry Gábor, a Kodolányi János Főiskola rektorhelyettese laudálta. Hanák Gábor dokumentumfilmes munkásságának ismertetése után a kitüntetett legfőbb érdemének és egyedülálló teljesítményének a magyar történelmi múlt képi rögzítésében végzett munkásságát nevezte: azt, hogy Hanák Gábor dokumentumfilmjei és -sorozatai nézők tíz- és százazezreire vitték közel a XX. század viharos történelmét.

A kitüntetettnek szívből gratulálunk!

Információs túlterhelés

Az információs túlterhelés (IT) valós probléma, viszont – az általános vélekedéssel szemben – nem újkeletű jelenség, és nem csupán az internet hatására alakult ki, viszont új „színezetet” kapott a technológia újabb vívmányainak megjelenésével. Életünk minden területére kihat. Akadályt, nehézséget jelent az üzleti életben, a tudományban és a hétköznapokban egyaránt.

Információs túlterhelésen azt a helyzetet értjük, amikor a rendelkezésre álló, potenciálisan hasznos, releváns információ mennyisége az egyén számára megnehezíti a témérdek információ hatékony felhasználását.¹ Másképpen megfogalmazva: az IT az egyének (vagy rendszerek) olyan állapota, amely nem teszi lehetővé, hogy minden kommunikációs input feldolgozható vagy felhasználható legyen, így sikertelenséghez vezet.²

Az információs túlterhelés főként személyfüggő. Ugyanakkor addig nem fog csökkenni, amíg nem következik be abban változás, hogy óriási mennyiségű információt fogyasztunk. Ilyen módon tehát társadalmi állapotról van szó.³ Az információs túlterhelés az egyéneket és a rendszereket egyaránt érinti. A fentebb említett sikertelenség oka lehet az üzenetek túl nagy száma, vagy az entrópia, amikor a bejövő üzenetek nincsenek megfelelően szervezve ahhoz, hogy könnyen felismerhető legyen, közülük melyik a fontos és melyik nem.⁴

Az információs túlterhelés szimptomái között tehát ott van az üzenetek túl nagy száma. Ez az IT makroszintje. A mikroszinten az információ sokféleségével kell szembenéznünk, és itt nagy szerepet játszik a kritikai gondolkodás hiánya, amelyet a megfelelő szűrők hiánya vagy ezek nem megfelelő használata mutat.⁵

Ahogy fentebb említettük, az információs túlterhelés nem új jelenség. Történetét itt nem vizsgálom részletesebben, csupán azt érdemes kiemelni, hogy az 1970-es években kezdődött a digitális információ térhódítása, amelyet felerősített az internet és főként a World Wide Web megjelenése és elterjedése az 1990-es években, újabban pedig a web 2.0. A technikai fejlődés a korábbinál gazdagabb és összetettebb információs környezet létrejöttét eredményezte, amelyet az információmennyiség növekedése mellett a formátumok és információ típusok egyre nagyobb száma, továbbá az jellemmez, hogy ezek mind többféle hordozón és kommunikációs csatornán érhetők el.

Az új információs és kommunikációs formák változatossága és sokfélesége, valamint a források pusztája mennyisége is hozzájárul a túlterheléshez. Emellett a web 2.0-s alkalmazások természete sajátos problémákat is felvet. Ezek a problémák sem teljesen újak, hanem a web korábbi formájában is meglévő jelenségek kiszélesedését jelentik. Ilyen a minőség-ellenőrzés hiánya. Vitatható, hogy ez súlyosabb gond-e a web 2.0 körében, mint a korábbi alkalmazásoknál. Kétségtelen viszont, hogy a web 2.0-s eszközök népszerűsége jellemzően olyan információs környezet kialakulásához vezetett, amely a sekélyes újdonságra épül. Ennek egyik oka, hogy valóban eredeti anyagokat nehéz, sőt szinte lehetetlen találni vagy elő-

állítani, az újdonság iránti igényeket tehát a meglevő anyagok újrafelhasználásával, linkek kiépítésével, újracsomagolással lehet kielégíteni.⁶ Az erőltetett újdonság fokozza a webre feltett, sokszor kevesek érdeklődését felkeltő vagy éppenséggel senki által nem látogatott anyagok termelését. Ez az oka annak, hogy nemcsak az információ mennyisége növekszik, hanem változékonysága, pontosabban mulandósága is, ami tovább növeli az információs túlterhelést.⁷

A web 2.0-s környezet ugyanis arra ösztönöz bennünket, hogy minél több anyagot hozzunk létre, nem figyelve annak értékére. A felhasználók többsége pedig nincsen ennek tudatában. Tágabb értelemben tehát azt mondhatjuk, hogy soha nem volt még ilyen könnyű a tudás létrehozásához szükséges információkat összegyűjteni, míg az összegyűjtött információkból a tudást létrehozni soha nem volt ilyen nehéz.⁸

A web 2.0 interaktivitása egyfajta leereszkedés, amelyet az jellemez, hogy az olvasóból valamilyen mértékben íróvá vált felhasználó vállal megveregeti a szolgáltatót.⁹ Ennek egyenes következménye az, hogy a web 2.0 ideológusai tagadják a szakmai tudás, a professzionalizmus értékét. Mi mást is tehetnének annak érdekében, hogy minél hatékonyabb módon csábítsák a felhasználót arra, minél több időt töltsön egy-egy közösségi oldalon vagy fájlmegosztón? Közben szívósan formálják gondolkodásunkat, többek között azzal, hogy elemezik információs viselkedésünket, gondosan rögzítve kattintásainkat.

Ahogy arról szóltunk, a feltöltött és megosztott tartalmak nagy része elég egyszerű és érdektelen. Ugyanakkor a felhasználók azt kapják, amit akarnak. Márpedig az emberek fel akarják tölteni a dolgaikat, továbbá a saját igényeik szerint akarják alakítani a web kinézetét.¹⁰ Igaz, ebben nagy munkája van a web 2.0 ideológusainak és az újdonságot ünneplő sajtónak is.

A végeredmény az, amit egy, a blogozásról szóló írás címében található néhány szó szellemesen jellemez. A magánélet nyilvánossá válik, a közösségi pedig személyre szabott lesz.¹¹ Mindez ismételt információs túlterhelést okoz.

Viszont a teljesség kedvéért el kell mondanunk, hogy nem minden, web 2.0-snak tekinthető tartalom sekélyes. A legfigyelemreméltóbb kivétel a Wikipédia, mindekelőtt azért, mert nagymértékben támaszkodik a szakirodalmi hivatkozásokra.¹² Lényeges az is, hogy nem szolgál üzleti érdekeket. Wikipédia-cikkeket írni intellektuális kihívás, amely egészen más, mint amikor „barátokat” gyűjtünk valamelyik közösségi hálózaton, bár hasonlít arra, amikor egy-egy blogon írjuk meg a véleményünket. A Wikipédia sokkal kevésbé a nyájszellem megtestesítője, különösen, hogy a résztvevők teljes értékű lexikoncikkeket írnak, egy olyan művet téve jobbá és teljesebbé, amelyet hasznosnak találtak.¹³

Az információmennyiség növekedéséhez visszatérve el kell mondanunk, hogy ezen a téren jelentős tényező, hogy az egyszerű előállítás és a könnyű tárolás okán az emberek nem távolítják el az általuk létrehozott, de már „használaton kívüli” információt.¹⁴ Az információ mennyiségét egy-egy felhasználó aligha befolyásolhatja érdemben. Hiába akarná tehát az információs túlterhelést enyhíteni. Amit tehet, annak lényegét a sokszor leírt *információs műveltség* szókapcsolat fejezi ki.

Az információs műveltségnek négy fő megközelítést különböztethetjük meg. A *forrás-alapú* megközelítés az információforrásokra koncentrál, és kiindulópontja nem a felhasználó, hanem az információs rendszer. A *magatartás-alapú* megközelítés fókuszja ugyanott van, azonban leírja az információszerzési szokások olyan

általánosított struktúráit, amelyeket a felhasználók különböző helyzetekben és szituációkban és kontextusokban alkalmazni tudnak. A konstruktivista alapokon álló *folyamat-központú* megközelítés az információszerzés különböző aspektusait a felhasználó perspektívájából mutatja, arra koncentrálva, hogy miként él meg azt a felhasználók, és hogyan hoznak létre jelentéseket. A *kommunikációs* megközelítés az információs folyamatok társadalmi és kommunikatív vonatkozásait hangsúlyozza, figyelembe véve azokat a kontextusokat, amelyekben zajlanak. Ezzel a megközelítéssel fokozott hangsúlyt kap a kognitív autoritás (a szakmai hozzáértés, a tekintély és a befolyás), a források értékelése és a társas navigáció (egymás ajánlásainak követése) közötti kapcsolat. Középpontjában az a felismerés áll, hogy kiemelkedően fontos azoknak a társadalmi-technikai feltételeinek tudatos ismerete, amelyek az információ létrehozását, közvetítését és fogyasztását jellemzik.¹⁵

Miközben már van, aki információs műveltség 2.0-ról beszél, továbbá felmerül az az igény is, hogy az információs műveltségi programok a valós igényeket szolgálják ki és szakítsanak az egy kaptafára készült oktatással¹⁶, kénytelenek vagyunk tudomásul venni, hogy idehaza leginkább csak az információs műveltség fontosságát emlegetjük, az oktatási gyakorlatba azonban szinte semmi sem került be az – amúgy magyarul is olvasható – külföldi modellekből.¹⁷

Az információs túlterhelés ugyanakkor nem csak az információ eddig is óriási mennyiségének és e mennyiség gyors növekedésének okán van jelen. Az információ mennyiségénél jóval nagyobb problémát jelent az a tény, hogy az interneten található információ-tömeg minőségének és releváns voltának megítélése sokkal összetettebb feladat, mint a nyomtatott dokumentumok világában volt. A nehézség tehát nemcsak abban áll, hogy ki tudjuk-e szűrni az értéktelen írásokat, a szemetet, hanem abban is, hogy a céljainknak megfelelő és jó minőségű információt megtaláljuk a hálózati információtengerben.

A web – már pusztán méreténél fogva is – minden más eszköznél és társadalmi folyamatnál hatékonyabb eszköze a tudás összegyűjtésének és felhalmozásának. Tudjuk viszont, hogy a tudás nem merül ki a meglévő információk és vélemények felhalmozásában.¹⁸

Valószínűleg helyesen tesszük, ha egyetértünk azzal, korai lenne megítélni, hogy a társadalmi gyakorlat szintjén mennyire jelentenek radikális újítást az információs társadalmat megalapozó technológiák.

Az információs túlterhelés sok tekintetben súlyosbítja, hogy a web 2.0 az amatőrök fontossá válását és az amatőr tartalmak mennyiségének növekedését hozta magával. Erről már egy korábbi írásomban szóltam.¹⁹ Nemrégiben viszont rá kellett jönnöm arra, hogy valójában három kategóriával van dolgunk, amelyek főleg a tudománnyal való foglalatosság során különülnek el egymástól. Van tehát hivatásos (professzionális), amatőr és dilettáns kutató. Ezek megkülönböztetésére Bényei Miklós is rámutat a helytörténeti kutatások kapcsán.²⁰

Az amatőrök és a szakemberek közötti korábbi különbségtétel eddig egyértelmű volt, a web 2.0 világában viszont ez az eltérés jelentős mértékben elmosódni látszik. Bár találkozunk olyan állítással, hogy korunkban mindenki a tartalom előállításának szakértője²¹, nem hihetjük, hogy ez így is van. A szakértelemhez nem elég az, ha valaki fel van szerelve a legújabb technológiai eszközökkel.²²

A hivatásos–amatőr–dilettáns hármasság megkülönböztetése mindenestre világos, jól ismert ismérvekre épül. A professzionális kutatók végzettségük, felkészültsé-

gük és foglalkozásuk révén különülnek el. A helytörténet esetében ott vannak közöttük az egyetemi–főiskolai oktatók, a muzeológusok, a levéltárosok és természetesen a könyvtárosok. Az amatőr kutatók (az *amatőr* szó eredeti jelentésének megfelelően) kedvtelésből végzik tevékenységüket. Őket nagyon gyakran kellő felkészültség jellemzi. Korunk amatőrjei közül viszont sokan valójában dilettánsok, akiknek a tudománytalan szemlélet, módszertani járatlanság, a forráskritika hiánya, a tények elferdítése mellett a rendkívüli önbizalom az ismertető jegyük. Aligha kétséges, hogy egyet kell értenünk Bényei Miklóssal abban, hogy a dilettánsok semmiképpen sem azonosíthatók az amatőrökkel.²³

A hivatásos és az amatőr kutatók közötti szintbeli különbségek nem mindig mutathatók ki, és a szintek között viszont van átjárás, akár a dilettánsok szintje felől is.²⁴

Érdeemes azt a megállapítást is továbbgondolnunk, hogy a helyismeret a személyes és az általánosítható tudás közötti határterületet foglalja el.²⁵ A személyes tudás éppen a globalizációhoz kapcsolódóan felértékelődik, igaz, egészen más összefüggésekben. Amit mindenestre látunk, hogy megjelent, sőt egyre több figyelmet kap a személyes információkezelés (személyes információszerzés, PIM)²⁶, amelynek szerepe lehet abban, hogy az információs túlterhelés okozta negatív hatásokat ellensúlyozza.

JEGYZETEK

- 1 Bawden, D.–Robinson, L.: The dark side of information: overload, anxiety and other paradoxes and pathologies. = *Journal of Information Science*, Vol. 35, No. 2, 2009, 180–191. p.
- 2 Jones, Q.–Ravid, G.,–Rafaeli, S.: Information overload and the message dynamics of online interaction spaces: A theoretical model and empirical exploration. = *Information Systems Research*, Vol. 15. No. 2, 2004, 194–210. p.
- 3 Davis, N.: Information Overload, Reloaded. = *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, Vol. 37, No. 5, 2011, 45–49. p.
- 4 Jones, Ravid és Rafaeli i. m.
- 5 Davis i. m.
- 6 Bawden és Robinson i. m.
- 7 Davis i. m.
- 8 Martell, Ch.: sAccess: The social dimension of a new paradigm for academic librarianship. = *Journal of Academic Librarianship*, Vol. 35, No. 3, 2009, 205–206. p.
- 9 Jarrett, K.: Interactivity is Evil! A critical investigation of Web 2.0. = *First Monday*, Vol. 13, No. 3, 2008
<http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/viewArticle/2140/1947>
(2012. augusztus 8.)
- 10 Joint, N.: The Web 2.0 challenge to libraries. = *Library Review*. Vol. 58, No. 3, 2009, 167–175. p.
- 11 Gunter, B.: Blogging – private becomes public and public becomes personalized. = *Aslib Proceedings*, Vol. 61, No. 2, 2009, 120–126. p.
- 12 Sundin, O.: Negotiations on information seeking expertise: a study of Web-based tutorials for information literacy. = *Journal of Documentation*, Vol. 64, No. 1, 2008, 24–44. p.

- 13 Huvila, I.: The complete information literacy? Unforgetting creation and organization of information. = Journal of Librarianship and Information Science, Vol. 43, No. 4, 2011, 237–245. p.
- 14 Brown, D.: Eight Principles of Information Architecture. = Bulletin of the American Society for Information Science and Technology, Vol. 36, No. 6, 2008, 30–34. p.
- 15 Sundin i. m.
- 16 Špiranec, S.–Banek Zorica, M.: Information Literacy 2.0: hype or discourse refinement? = Journal of Documentation, Vol. 66, No. 1, 2010, 140–153. p.
- 17 Csörge Ágnes: Az információs műveltség fejleszthetősége könyvtári környezetben. = Könyv és Nevelés, 2011. 2. sz.
http://olvasas.opkm.hu/portal/felso_menusor/konyv_es_nevelés/az_informacios_muveltség_fejleszthetosege_konyvtari_kornyezetben (2012. augusztus 8.)
- 18 Bridges, D. & Watts, M.: . In: P. Smeyers and M. Depaepe (eds.), Educational Research: Networks and Technologies, 15–32. Dordrecht: Springer, 2007.
- 19 Koltay Tibor: Nemcsak az amatőröké a világ: Kinek kell az információs műveltség? = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2009. 10. sz. 29–35. p.
- 20 Bényei Miklós: A helyismereti tevékenység időszerűsége. Öt kérdés és öt válasz(kísérlet) = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros 2011. 7. sz. 17–23. p.
- 21 Huvila i. m.
- 22 Morville, P.: Ambient Findability. Sebastopol, CA, O'Reilly, 2005.
- 23 Bényei i. m.
- 24 Bényei Miklós: A helytörténeti kutatás és a helyismereti dokumentumok digitalizálása. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2009. 9. sz. 16–25. p.
- 25 Reid, P.H & Macafee, C.: The philosophy of local studies in the interactive age. = Journal of Librarianship and Information Science, Vol. 39, No. 3, 2007, 126–141. p.
- 26 Nagy Gyula: PIM – Személyes információs szervezés. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 2010. 11–12. szám. 458–474. p.

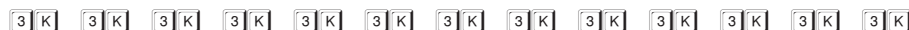
Koltay Tibor

ELEKTRONIKUS FORMÁBAN IS OLVASHATÓK A 3K FRISS SZÁMAI!

Tisztelt Előfizetőnk!

Felhívjuk szíves figyelmét, hogy 2012 októberétől a nyomdába adásával egy időben elektronikusan is hozzáférhetőek a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros lapszámai. Ezt a szolgáltatást csak előfizetőink – mind az egyéniek, mind az intézmények – vehetik igénybe. Amennyiben élni kíván ezzel a lehetőséggel, kérjük, töltsse ki a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros honlapján (<http://ki.oszk.hu/3k>) található űrlapot. Érdeklődésüket köszönik a 3K szerkesztői.

Olvasásnépszerűsítés nem hagyományos eszközökkel

*„Mesével indul az olvasóvá nevelés.
Nem lesz jó olvasó az, aki nem hallgatott elég
mesét.”*

(Vekerdy Tamás)

Bevezető

Az irodalom és különösen a gyermekirodalom, amely az ifjú nemzedéket kívánja olvasóvá nevelni, nemcsak a gyerekszobában nyert létjogosultságot, nem csupán könyvek formájában jelenik meg manapság a polcokon, hanem az interneten is egyre inkább teret nyer. Az ún. „okostelefonok” vagyis az internetezésre is alkalmas mobiltelefonok, az e-könyv olvasók egyre olcsóbbá válása, széleskörű elterjedése pedig tovább bővítheti az olvasók körét.

Az a szülő, aki könyveket kíván venni gyermekének, egy új világot nyit meg előtte. Ma már ez a világ sokkal nagyobb, mint akár húsz évvel ezelőtt volt. A mai, XXI. századi technika eddig elképzelhetetlen szabadságot ad az információk megszerzésében, és a könyvesboltok mellett nagyon sokan már eleve az interneten keresnek könyvet vagy e-könyvet. A nagy külföldi oldalak, mint az *amazon.com*, már százával kínálnak e-könyveket, amit csak fel kell tenni egy alkalmas készülékre, és a diák, a felnőtt a buszon, vonaton olvashatja kedvenceit. Sajnos, magyarul még szerény a kínálat ezen a téren, de a könyveket népszerűsítő oldalakból nincs hiány.

Az olvasóvá nevelésről rengeteg tanulmány, cikk született, mint például a <http://olvasovanevels.gportal.hu> oldalon található:

„Az olvasóvá nevelésről sokan, sokféleképpen írtak, nyilatkoztak, ám rendszerbe foglalva még nem találkoztam olyan tanulmánykötettel, amely kisgyermek kortól 10 éves korig vizsgálná a nem olvasás problémakörét okozati összefüggésben.”¹

Ez az oldal a szerző, Bartos Erika saját könyvének népszerűsítése mellett általában az olvasásról szól, mégpedig tudományos igényességgel. Az oldalra lehet regisztrálni, hogy folyamatosan híreket kapjunk az újdonságokról, amely lehet egy új könyv, egy előadás vagy egy friss cikk a témában. Általánosságban elmondható, hogy a média nagyon sokat tud segíteni abban, hogy a gyermekek megszeressék az irodalmat, ugyanakkor ártani is képes. Nem kivétel ez alól korunk legnagyobb médiája, az internet sem, erről cikket is olvashatunk Bartos Erika oldalán.

„A kutatók több mint ezer 10-11 éves brit gyereket kérdeztek arról, mennyi időt töltenek képernyő előtt. (...) A vizsgálatokból kiderült, hogy kortól, nemtől, szociális és gazdasági háttértől, pubertástól függetlenül, ha több mint két órát töltöttek a képernyő előtt – TV vagy számítógép – több pszichés problémával küzdöttek.”²

Előzmények

„1969-ben az USA Hadügyminisztériuma telefonvonalon egy kísérleti jellegű, csomagkapcsolt hálózatot hozott létre (ARPAnet: Advanced Research Projects Agency Network). A hálózathoz egyre többen kapcsolódtak hozzá (pl. oktatási és kutatási intézmények). (...) Így alakult ki az, amit ma Internet néven ismerünk. Az 1990-es években már a nagy számítógépes kereskedelmi szolgáltató központok (CompuServe, America Online stb.) is elérhetőek lettek az Interneten keresztül és az üzleti alkalmazások köre azóta is rohamosan bővül.”³

„A csomagkapcsolt hálózat két összetevőből áll: a kapcsolóelemekből és az átviteli vonalakkól. (...) Amennyiben a csomagkapcsoló hálózatban a csomagméretet meghaladó üzenetet kell átvinni, akkor a forrásállomás az üzenetet részekre tördeli, és az egyes részeket egy-egy csomag alakjában továbbítja.”⁴

Tovább bonyolítja a dolgot, hogy a hálózathoz nem elegendő az, hogy két gépet összekapcsoljunk, mert akkor a gépek csak az egymásnak küldött adatokat látnák, más gépek nem látnák az információcserét. Ahhoz, hogy hálózat legyen, ehhez ún. csomópontok kelljenek. Az internet voltaképpen több hálózat együttese. A legmagasabb szinten vannak a gerinchálózatok, amelyek nagy sávzélességűek, és külön erre specializálódott cégek működtetik. A következő szintet a városi hálózatok alkotják, ezek a továbbításban játszanak szerepet. A harmadik szintet a véghálózatok, az egyes intézmények hálózatai alkotják, míg az otthoni felhasználók csak egy szolgáltatón keresztül kapcsolódhatnak az internetre.

Ha a könyvesboltok, könyvtárak népszerűsíteni akarják a könyveket, elengedhetetlen, hogy az interneten is népszerűsítsék. Ennek legegyszerűbb módja a honlapkészítés és a honlapon belül egy feltűnő helyen (pl. reklámcsík, ún. banner) reklámozható a könyv. Ha feltesszük ide a könyv reklámját, elvileg minden internethasználó láthatja, de a helyzet ennél kicsit bonyolultabb.

Ahhoz, hogy egy könyvet megtaláljunk a könyvtárban, sok mindent kell a könyvről tudni: ismerni kell a könyv címét, esetleg szerzőjét, sőt, ha ritka könyvről van szó, akkor még a fellelhetőségét is. Ugyanez a helyzet a honlapunkkal is.

Az internethez böngésző programokkal férünk hozzá, ezek ismerik a leggyakrabban használt szabványokat. A honlapok általában a http szabvány (magyarul hipertext továbbító protokoll) szerint íródnak, de van más internetes protokoll is. A böngészők megjelenése előtt az internethasználóknak ismerniük kellett a honlapok címét vagy nevét, és csak közvetlenül tudtak eljutni a célhoz.

Manapság ez a statikus helyzet egyszerűbbé, ugyanakkor sokkal összetettebbé vált. Ma már olyan hatalmas mennyiségű a honlapok száma, hogy az egyszerű be-

írással legtöbbször csak úgynevezett gyűjtőoldalakat szoktak megnyitni a felhasználók, innen indulva keresnek tovább. A böngészőkben még ma is van olyan sáv, ahová be tudjuk gépelni a nevet vagy címet, de legtöbbször egy internetes „újdonságot” használnak: valamilyen keresőt.

A keresők olyan szolgáltatók, amelyek az interneten való böngészést segítik. Kereső programjaik (ezek a begyűjtők) egy adatbázist építenek fel az interneten található honlapok adataiból, amelyben aztán egy másik program (a kereső motor) gyorsan tud keresni. A legnépszerűbb keresők a Google, a Yahoo! és a Bing.

Annak, aki el akarja olvasni a mi honlapunkat, ismernie kell vagy az IP-címünket (ez a nehezebb eset), vagy a honlapunk tartománynevét. Ha beszédes, könnyen megjegyezhető neve van a honlapnak, azt könnyen megtalálja a kereső, vagy akár be is írhatjuk a böngésző megfelelő sávjába (pl. konyvek.hu).

A nagy könyvesbolt-hálózatok ma már mind rendelkeznek internetes oldallal. Itt egy adatbázisban kereshetünk, ám ha nem tudjuk a könyv fontosabb adatait, akkor elég nehéz lesz bármit is találni. Éppen ezért a legtöbbször valamilyen internetes keresőt használnak ahhoz, hogy könyveket, gyermekirodalmat találjanak a neten. De más lehetőségek is kialakultak az elmúlt években.

Az olvasás népszerűsítése a weben: adatbázisok, honlapok

Ha a szülő vagy az érdeklődő fiatal már alapszinten képes az internetes keresést használni, akkor pl. a „gyerekirodalom” keresésre kapott találati listából érdemes alaposabban is megnézni az egyiket: ez a *Gyerekirodalmi adatbázis*.

<http://ki.oszk.hu/gyerekirodalom/index.php>

A Könyvtári Intézet által készített válogatás⁵ a magyar nyelven megjelent gyermekirodalom legjavát tartalmazza rövid leírás kíséretében, ezáltal hasznos mindenkinek „a gyermek- és ifjúsági könyvek útvessztőjében”.

Az adatbázisban szereplő művek korcsoportok szerint, valamint „műfaj” szerint is be lettek sorolva, de van fiúknak vagy lányoknak, netán mindkét nemnek egyaránt ajánlható olvasmányok.

Ez az oldal nem a gyerekeknek készült, ezért felépítése is a hagyományos honlapét követi. A honlap tetején található menüpontok közül választhatunk. A *Keresést* használjuk, ha adott művet keresünk szerző vagy cím alapján, míg a *Böngészés* akkor hasznos, ha korcsoportokra, fiúknak, lányoknak szóló gyermekirodalomra szeretnénk szűrni. Remek menüpont a *Top 50*, ahol értékelhetjük is a műveket, valamint képet kaphatunk arról, hogy mely művek a legkeresettebbek.

Meglepő dolgokra derül fény, ha kritikus szemmel nézzük a *Top 50* listát. Egyértelműen vezetnek a régebbi mesék, könyvek (*Bóbita*, *Öreg néne őzikéje*, *Egri csillagok*), ám bár változást jelez, hogy a népszerű, könyv és film alakban is sok részen át világhódító Harry Potter varázslótanonc is az élre tört. Úgy vélem, ez a sorrend nem tükrözi pl. a könyvesboltokban levő rangsort, és lehet, hogy nincs is összhangban a gyerekek körében népszerűségnek örvendő könyvekkel. Ezt azért gondolom, hogy egyáltalán nem biztos, hogy a gyermekek osztályozzák a műveket ezen az oldalon, inkább azok a szülők, pedagógusok, akik idelátogatnak és véleményüket nyilvánítanak.

Aki nem könyvet szeretne venni, hanem az irodalmat keresi a világhálón, annak kiválóan megfelel az alábbi oldalak valamelyike.

<http://www.egyszervolt.hu>

Ezen az oldalon aranyos figurák állnak egy zöld réten, és gyerekhangon mondják el, hogy rájuk kattintva mit lehet elérni. Ezen az ún. flash animáción kívül az oldal nem rendelkezik különösebb látványvilággal. Innen kiindulva viszont nagy vers- és mesegyűjtemény található, amelyek hallgatása közben a gyerekek animációkat vagy neves színészeink felvételeit nézhetik.

A mesékre kattintva egy gyűjtőoldal bukkan fel, ahonnan kategóriák szerint kereshetnek a gyermekek vagy a szülők. Szinte minden mese valamely népszerű irodalmi műből származik (Benedek Elek meséi, Nemes Nagy Ágnes könyvei stb.), de találhatunk finn, francia és spanyol népmeséket is.

Sajnos, a szerzőn és az előadón kívül a művek pontos eredete nincs feltüntetve, tehát aki mindezen műveket maga szeretné könyv alakban megvenni és gyermekeinek felolvasni, annak a könyvesboltokban és a keresőt használva kell mesekönyvet találnia.

A versekre kattintva egy nagyobb verses gyűjteményre akadunk. A 342 vers mellett, animációk vagy rajzok szerepelnek, és nagyon hasznos, hogy maga a vers is olvasható. A verses oldalak kiválóak beszédfejlesztésre, olvasástanulásra; a szereplő gyerekek és felnőttek pontosan, szépen adják elő a műveket.

Megnyitás után az oldal azonnal regisztrációt ajánl fel. Erre azért van szükség, mert ezeken az oldalakon chat és fórum is van, ahol a gyermekek szabadon ismeretségeket köthetnek, de akár együtt is játszhatnak, közösen feladatokat oldhatnak meg, továbbá a játékok, a pontvadászlat és más funkciók miatt is. De ha nem regisztrálunk, az sem baj, az oldal minden funkciója (kivéve a chat) elérhető.

A „rét” a központi oldal, ahonnan a különböző, beszélő figurákra kattintva tudunk egy aloldalra eljutni. A „rét” oldalán ikonok találhatóak, amelyek további funkciókat kínálnak, sok újabb játék és beállítás található meg itt.

Az oldal legtetőjén találhatóak a szülőknek, pedagógusoknak szóló linkek. A honlap kiválóan alkalmas pl. tanórai felhasználásra is, ezért az érdeklődő nevelőknek érdemes itt körülnézniük.

<http://www.mesekastely.hu>

A mesekastely.hu régebben egyszerűbb nevet viselt, ez volt a *mesevar.hu*. Bár nem sok oldal foglalkozik a gyermekek igényeivel, ez a cím már foglalt volt, amikor az oldal elindult. A régi mesevar.hu-n csak rövid üzenet található, ahonnan ebbe a mesekastélyba juthatunk. Apró, de bosszantó probléma. Ez az eset is mutatja, hogy érdemes megismerni a szoftverjogot annak, aki ilyen vállalkozást indít.

Mindkét oldal alapvetően nem hoz új dolgot, főleg abból épül fel, hogy más oldalakra mutat. Talán nem voltak kreatívak az alkotók, akik egy átgondolt, de gyermekeknek egyszerű oldalt terveztek volna? Kár, hogy ez a két magyar oldal ennyire szegényes kínálatban, ötletben.

<http://www.pottermore.com>

A Harry Potter-sorozatot kedvelőknek érdemes ellátogatni erre a külföldi oldalra. Természetesen az oldal a híres tizenéves varázsló oldala, és mint a könyvek

a nem is oly régi múltban, úgy ez az oldal is sok meglepetést fog okozni a jövőben, bár még próba állapotban van.

Az elképzelés a következő: a gyerekek (és persze a kíváncsi felnőttek), akik már olvasták a sorozat könyveit, aktívan részt vesznek az oldal kialakításában. A sorozat e-book formában fog megjelenni, és azok tölthetik le először, akik az oldalra feljelentkeztek (később más is megveheti persze az e-bookot). Jelenleg csak a blog (vagyis a fejlesztők naplója) érhető el, de később kapcsolatba fognak kerülni az olvasókkal a közösségi oldalakon keresztül is. A nyitóképernyőn egy videó látható bal szélén, amit szépen megrajzolt tekercs vesz körül. A szerző videóban üzen jelenlegi és jövőbeli olvasóinak. Az oldal közepén egy tekercsben üdvözlő szöveg olvasható, míg a jobb szélén az oldal leírása tűnik fel tekercsben.

A nyitóoldal alján egy asztal látható, rajta a varázslók filmből is ismert kellékei.

Az oldal leírása az egyik tekercsben látható: „*Mi a Pottermore? A Pottermore egy izgalmas új weboldal J. K. Rowling-tól, mely a Harry Potter könyvek mellett élvezhető. Ismerd meg úgy a történeteket, mint eddig még soha, és fedezd fel a szerző új írásait, melyek csak itt jelennek meg. Csatlakozz ingyen, és használd, mert úgy tervezték, hogy minden korosztály számára biztonságos legyen.*”⁶

Az oldalról tehát most még csak egy blogra juthatunk el. Ez az oldal bevonja az olvasóit már a készítésbe is, nem találomra indul, hanem az igényeknek megfelelően alakítják ki (természetesen egy okos koncepció mentén, tehát az olvasók ugyanúgy a varázslóiskola növendékei lesznek, ugyanúgy osztályokba kerülhetnek, mint a filmben stb.). Mindez azt szolgálja, hogy ízléses, a könyvek és a film hangulatát idéző oldal lesz a pottermore.com., azoknak a diákoknak és felnőtteknek, akik rajongói Harry Potternek.

Az olvasás népszerűsítése a weben: a közösségi média, a web 2.0

A már említett webes újdonságokat okosan ötvözik a ma oly népszerű közösségi oldalak. A '90-es évek végén az internetezők még egy statikus világhálót láttak, ahol a nagy szolgáltatók segítettek nekünk eligazodni. Ilyenek voltak a Netscape vagy az AOL cégek szolgáltatásai, valamint a GeoCities oldal és hasonlók. Az elv az volt, hogy az oldalt a rendszergazdák rendszeresen friss tartalmakkal töltötték fel, amelyek között a felhasználó kedvére böngészhetett. Később a GeoCities esetén már a felhasználó is adhatott hozzá linkeket az oldalhoz, ezzel ez az oldal az új vagy megújult web, a web 2.0 előfutára lett.

Mi az a web 2.0?

„Egy kattintás a szöveges dokumentumra, és a szintén a böngészőben elinduló szövegszerkesztőben folytathatja rajta a munkát. Kedvére böngészheti kedvenc weboldalait, és vehet fel új linkeket a gyűjteménybe. Bejegyezhet egy találkozót a naptárába, vagy módosíthatja annak időpontját. Levelet vagy üzenetet küldhet ismerőseinek, miután kikereste elérhetőségüket a címtárból... Szülőatyja Tim O'Really, az O'Really informatikai könyvkiadó gazdája, a világháló veteránja. A vállalkozó még 2004-ben indította el az újfajta

webes platformok lehetőségeivel foglalkozó Web 2.0 konferenciasorozatot – amely az egész jelenség névadójává vált. Meg persze jól is hangzik, és alaposan felértékelheti egy weboldal vagy szolgáltatás értékét, ha rásütik a »webkettes« címkét.”⁷

Ahhoz hogy a fentieket megvalósítsuk, a világháló szerkezetét nem is kell nagyon megváltoztatni. Az oldalak tartalma továbbra is távoli számítógépeken van, a honlapok hiperlinkekkel vannak összekapcsolva, ám a felhasználók most már nemcsak passzívan nézik a tartalmakat, hanem lehetőségük van a honlap tartalmát megjelölni, megjegyzést írhatnak hozzá (kommentezés), képesek egy regisztrációval a honlap mögött kialakított adatbázisokba belépni, oda tartalmakat tudnak feltölteni, és ez azonnal megjelenik az oldalon. Persze vannak technikai újítások is, új programozási nyelveken íródott honlapok, amelyek szuper szolgáltatásokat nyújtanak, de amíg ezek nem lesznek szabványok, addig csak pár böngésző tudja tartalmukat megjeleníteni.

Ebből is látszik, hogy a web 2.0 valójában szemléletváltással hozott változásokat az életünkbe. Míg a hagyományos világhálón „szörfözünk” és olvasgatunk, a megújult weben az oldalak megpróbálnak bevonni minket az alakításukba úgy, hogy felajánlják a kommentek írását, míg más oldalak külön erre szakosodva közösségi tudásbázist építenek ki a felhasználókkal. Ez utóbbi oldaltípusok a wikik.

„A wikik, és ez alapján a Wikipédia is a 2000-es években jelentkező új internetes jelenség, az ún. web 2.0 egyik megjelenési formája. A web 2.0-ás alkalmazások egyik sajátossága, hogy egy internetes tartalmat nem egy személy (a rendszergazda) épít fel és jelenít meg, hanem egy felhasználói közösség együtt hozza létre mindazt, ami a weblapon megjelenik. Pl. web 1.0-ás alkalmazás volt egy hírportál, amelyet csak az tudott szerkeszteni, akinek erre jogosultsága volt; ennek web 2.0-ás megfelelője a blog, blogot bárki létre tud hozni, fel tud építeni, testre tud szabni, a többi olvasó meg kifejtheti véleményét kommentek formájában – egy blog bejegyzésének egészét nemcsak a blogtulaj által megírt törzsszöveg, hanem a hozzá kapcsolódó kommentek is alkotják.”⁸

Tehát az új korszak egyik ismert jellemzője a blogolás. Személyes honlapok a világháló korai napjai óta léteznek, bárki készíthetett ilyet, és feltölthette egy szolgáltatóhoz.

És miért is több a személyes napló, a blog a személyes honlaphoz képest, ráadásul az előbbi még jóval hosszabb is egy átlagos honlaphoz képest? Alapvetően a blog személyes honlap naplószerű formában. Am ez az egyszerű különbség teljesen más formát kölcsönöz az egésznek, új, „élő” formát ad a statikus, a változást nélkülöző honlapokhoz képest.

A másik újdonság az RSS vagy hírcsatorna. Ez olyan kapcsolatot jelent, amelyre hasonlóan kell előfizetni, mint egy valódi újságra (a legtöbb esetben ingyen), de itt elektronikusan kapunk új és új tartalmakat gépünkre. A böngészőnkben egy fölkattintva megjelenik egy címlista, amiből kedvünkre válogathatunk.

Végül a harmadik újdonság a mindenki által szerkeszthető wiki oldalak, amelyekkel az oldal köré szerveződő közösség saját, közösségi tudásbázist épít fel.

A megújult világháló használata

Manapság, ha valamit nem tudunk, akkor internetes kapcsolat birtokában szinte rögtön megnyitunk egy böngészőt és egy keresőt, hogy megtaláljuk az információt. Míg régebben erre könyveket, lexikonokat használtunk, ma már egyre jobban támaszkodunk a világhálón található információkra. A hagyományos világhálón nehézkes volt a keresés, sok háttértudás kellett hozzá (ezért is voltak az említett szolgáltatók, akik helyettünk listát ajánlottak); továbbá a talált linkek gyakran nem adták meg nekünk a kellő információkat. Egy példával élve: ha valaki pontos, tudósok által megerősített információra vágyott, akkor felnyitotta a XX. század egyik leghitelesebb lexikonját, az *Encyclopedia Britannicát*. Manapság viszont a keresőket használjuk erre a célra, amellyel nemcsak bővebb leírást kapunk, de jóval gyorsabban juthatunk hozzá, mintha a lexikont használnánk. Ráadásul még láthatjuk is a többi felhasználó véleményét arról, hogy számukra hasznos volt-e a megtalált adat.

„Az információkeresést két részre oszthatjuk: 1) csak felületesen szeretnénk valamiről információt szerezni, akkor, amikor fogalmunk sincs valamiről és utána szeretnénk nézni, hogy egyáltalán mi is az; 2) amikor mélyebben szeretnénk kutatni egy bizonyos területen belül, és az azzal kapcsolatos minden információra és tudományos nézőpontra szükségünk van.”⁹

Hogyan is népszerűsítene a könyvtárak, könyvesboltok a megújult világhálón? A következőkben erre nézünk néhány példát.

A könyvesboltok, könyvtárak módszerei az olvasásnépszerűsítésre a világhálón

Egy magyar könyvterjesztő és könyvesbolt hálózat honlapjával (<http://www.alexandra.hu>) kezdem, mert meglepetésre nagyon jól használják az előbbieken vázolt új, „webkettes” lehetőségeket.

Hagyományosnak tűnő oldal, fent reklámcsíkkal, oldalt menüvel. A könyvek borítóira kattintva eljutunk egy oldalra, ahol rövid ismertetőt találunk, a könyv legfontosabb adatait, és persze a weben keresztül lehetőségünk van megvenni is a kiválasztott művet. A „webkettes” újdonságok hamarosan szembeötlenek, ha lejjebb gördítünk az oldalon. Szinte minden oldal rendelkezik már a leghíresebb közösségi médiára ablakot nyitó felülettel. A cégnek van saját Facebook oldala, amit kedvelhetünk, ismerőseinkkel kapcsolatba léphetünk innen is, és így tovább. Itt és most csupán annyit jegyeznek meg, hogy attól, hogy van kapcsolat a közösségi médiával, attól még egy oldal nem lesz különleges. A legtöbb cég azt gondolja, hogy a közösségi média egy újabb reklámlehetőség, fizet azért, hogy az oldalán legyen ilyen fül, és várja, hogy ettől nő a profit. De, mint eddig is többször leírtam, a web 2.0 nem csak új módszer, hanem inkább egy új szemléletmódot kíván a cégtől. Szerencsére az oldal erre is hoz példát.

„Az ország első webes könyvolvasó élménye az Alexandra és a Microsoft Magyarország támogatásával jött létre, kihasználva a közelmúltban bejelentett Internet Explorer 9 böngésző innovatív képességeit. Köszönettel tartozunk a fejlesztést végző BME Automatizálási és Alkalmazott Informatikai Tanszéke felé.”¹⁰

Kellemes zene szólal meg, és a könyvek borítója fölé húzva az egeret, szép animáció emeli ki a művet. A képre kattintva egy e-könyv nyílik meg, és máris olvashatunk. A lapozás olyan, mintha valódi könyv lenne előttünk, a lap láthatóan átmozdul jobbról-balra. A zenét persze kikapcsolhatjuk; lehet szűrni a szerzők alapján változtathatunk a könyv betűinek formáján és méretén is. Röviden: teljesen új élményt kapunk, amitől talán jobban kedvet kapunk az olvasáshoz.

Ez egy kísérlet, most még fizetnünk sem kell az e-könyvért. Sajnos, még semmit sem tudunk a kezdeményezés jövőjéről, nem tudni, mi lesz a folytatás. Lehetőséges jövő, hogy lesznek majd letölthető vagy pénzért kapható e-könyvek is (amelyekbe szintén belelapozhatunk), és ha tetszik, akkor fizetés után feltölthetjük saját e-könyv olvasónkra vagy telefonunkra.

Másik példának egy iskolai könyvtár blogját hoznám fel, amit a *blog.hu* oldalon találtam.

A könyvtáros létrehozott egy saját oldalt ezen a felületen, amelynek hivatkozása természetesen megtalálható az iskola honlapján is. A cél egyértelmű, az eszköz is rendelkezésére állt, az egész ötlet mégsem a célnak megfelelően működik.

A blog, mint az eddigiekből kiderült, személyes napló. A blogok készítése ingyenes felületen valósul meg. Mégis sokan félreértik a könyvtárosok közül a blogok funkcióját. A könyvtáros a személyes érdeklődési körének megfelelő témákról ír a fent jelzett oldalon is, továbbá híreket közöl (milyen új könyveket vett a könyvtár, hol található, honnan tölthető le a diákok által keresett művek). Ilyen közlésekre a blog kiváló, ám egy iskolai könyvtár nem feltétlenül személyes naplót kíván. A blog csak akkor lenne jó egy könyvtárnak, ha állandóan frissülő tartalmával felkeltene az olvasók érdeklődését. De itt nem ez történik.

A kevés látogató és a kevés visszajelzés azt mutatja, hogy a könyvtáros személyes érdeklődési köre nem biztos, hogy egyezik az olvasói – a diákok és szülők – érdeklődési körével. Az egyetlen interaktív lehetőség a hozzászólás, amivel véleményezhető egy-egy feltett írás, de ebből kevés van. A könyvtárnak népszerűsítene kellene az olvasást más médiákon, más csatornákon (akár személyesen) is.

A blognak jelenleg alig van látogatója, így a kevés hozzászólás miatt elvész a lényeg, a könyvtár blogja nem él.

Ennek a könyvtárnak (és még sok másinak is, amelyik blogot működtet) jobb megoldás lenne egy szokványos, látványos, állandó kinézetű honlapot készíteni, amely a könyvtári könyveket röviden bemutatná, és kedvet csinálna az olvasáshoz. Ehhez nem kell minden könyvet feltenni, elég csak a legnépszerűbbekből egy válogatás. Iskolai könyvtárak esetében érdemes lenne egy webes adatbázist készíteni, hogy a diákok tudjanak keresni az állományban. Persze ennek az adatbázisnak nem olyannak kellene lennie, mint az integrált könyvtárkezelői rendszereknek, de legalább felsorolásszerűen tartalmazná, mi található a könyvtárban. Ez sok munkával jár, mivel adatbázist kell készíteni, képeket kell feltölteni, de ez megvalósítható, ha a könyvtár jobban együttműködne például egy honlapkészítésben és -tervezésben jártas informatikussal, mondjuk, az informatika tanárával.

Tehát a web 2.0 alkalmazása és a szemléletmódváltás megkerülhetetlen a könyvtárakban és az olvasásnépszerűsítésben!

JEGYZETEK

- 1 Az olvasóvá nevelés megalapozása. Bartos Erika honlapja [2011. 12. 30]
URL: <http://olvasovanevels.gportal.hu/gindex.php?pg=33222265>
- 2 A média lassítja a fejlődést. Natúrsziget. [2011. 12. 30]
URL: <http://www.natursziget.com/eletmod/20101106-a-media-lassitja-a-fejlodest-1>
- 3 Boda István: Az Internet használata (óravázlatok és feladatok). Az internet története. Egyetemi jegyzet. Debrecen. [2011.12.30]
http://www.inf.unideb.hu/~bodai/internet/internet_tortenete.html
- 4 Farkas Éva: Számítógép hálózatok. Egyetemi szakdolgozat. Szeged, 2002.[2011. 12. 30]
http://www.bibl.u-szeged.hu/inf/demo/Halozatok/Tipizalas/Tip_kapcsolasi_tech.htm
- 5 Lásd erről: Bartók Györgyi–Péterfi Rita: A Gyermekirodalmi Adatbázis bemutatása. = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 2007. 11. sz. 27–30. p.
- 5 Pottermore.com. What is Pottermore? [2011. 12. 30]
URL: <http://www.pottermore.com>
- 6 Web 2.0, avagy amire az új világháló képes. [origo] cikk. [2006. 03. 18.]
URL: <http://www.origo.hu/techbazis/internet/20060318webketto.html>
- 7 Wikipédia: az első számú információforrás? Irodalmi internet napló cikk [2011. 01. 16]
URL: <http://krono.inaplo.hu/index.php/inter/weblibrary/910-wikipedia-az-els-szamu-informacioforras>
- 8 Wikipédia: az első számú információforrás? Irodalmi internet napló cikk [2011. 01. 16]
URL: <http://krono.inaplo.hu/index.php/inter/weblibrary/910-wikipedia-az-els-szamu-informacioforras>
- 9 Alexandra könyvtárház. Próbálja ki Ön is webes könyvolvasónkat. [2012. 12. 31]
URL: http://www.alexandra.hu/scripts/cgi/webshop.cgi/GetDoc?DocID=ie9_ebook&TabSheet=book&SessionID=1E03442EAFD3C473F1D5EC3CB793C27BB913A04247778161A01A467F69C9945C91FBFEC62356EVZDFNKMGFIDGEOGWYBEVLTGPCYTZCINBJVTLZMEKDE89D14875B926B0AD0C67C5A58E8147E0B78&CBStock=Checked

Antal Zsuzsanna

XXI. századi használói igények és könyvtári lehetőségek a salgótarjáni Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézetben*

A digitalizálásig vezető út

A könyvtárak története, tevékenysége ókori, középkori gyökerekig vezethető vissza. Az alexandriai könyvtártól a kolostori könyvtárakon, udvari könyvtárakon, humanista könyvtárakon és a tudományos szakkönyvtárakon át jutottunk el a nemzeti könyvtárak létrejöttéig. Ez az út voltaképpen a magánkönyvtáraktól a nyilvános közkönyvtárakig vezetett, mígnem kialakultak a könyvtári hálózatok. A könyvtáros szakmát tehát a kezdetektől az átalakulás, a folyamatos változás és fejlődés jellemezte.

Történetükben változó adat- és információhordozók szerepeltek. Kezdetben a kövek, oszlopok, agyagtáblák, később a pergamen- és papirusztekercsek szolgálták az információk, fontosabb események megőrző anyagaként. Ezen anyagok használatával születtek meg a felbecsülhetetlen értékű kódexek, kézzel írt könyvek. A papír és a nyomtatás feltalálása után széles körben terjedt az olvasás és a tudás. Az anyagok változása, a technikák fejlődése a nyomtatott könyvek, az elektronikus könyvek, a digitális könyvek, a CD-ROM-ok, az adatbázisok és az internet világhoz vezetett.

Az anyagok változásának és a technika fejlődésének következtében a rögzítés eszközei is átalakultak. Kezdetben volt az írrok, majd scriptoriumokban készültek a könyvek. Másolóműhelyekben szaporodtak a példányszámok, ahol szorgos kezek készítették a másolatokat. Valódi művészi munkák születtek ebben az időszakban. Gutenberg találmányának köszönhetően a nyomtatás tette elérhetővé a szélesebb rétegek számára, hogy a hétköznapi ismereteket és a tudást elsajátítsák. A sokszorosító eljárások hatására olcsóbbá váltak a könyvek, és az egyházi oktatás eredményeként lassan-lassan mindenkihez eljutott a Biblia, majd az imakönyvek és a kalendáriumok is fellelhetőek lettek az otthonokban.

A sokszorosító eljárást és az írógép feltalálását követően az addig kézzel készített könyvleltárak is átalakultak. Létrejöttek a cédulakatalógusok, amelyek egész fal nagyságú szekrényekké növekedtek a gyűjtemény nagyságának növekedésével párhuzamosan. Az 1980-as évek végén kezdtek elterjedni a számítógépek. A könyvtári katalógusok rövid időn belül adatbázisokká alakultak.

* A tanulmány a Salgótarjában, 2012. június 8-án, *A hagyományos könyvtári világ szeletei – a digitális kor könyvtára. Megfér egymás mellett?* című konferencián elhangzott előadás anyagából készült.

A könyvtártípusok és az adatrögzítésre használt anyagok változtak ugyan, de a könyvtárak funkciója, célja, alapfeladata évezredek alatt sem változott. A megőrzés, a feltárás és a visszakereshetőség biztosítása mindvégig megmaradt. A táradalom elvárásainak megfelelően fokozatosan bővült a tevékenység, mára kiegészült többek között a tájékoztatás, az információszolgáltatás és a felhasználóképzés feladataival is.

Az idők során a könyvtáros-kép és a könyvtáros tevékenysége szintén folyamatosan változott. Az első ókori könyvtárosok filozófusok, bölcselők voltak. Az egyházi kolostori könyvtárakban az egyház képviselői őrizték, kezelték a könyvtárakat, majd a szerzetesek vették át e feladatot. Szent Jeromos a ma élő és tevékenykedő könyvtárosok védőszentjévé vált. A középkorban és a humanizmus idején tudósok vezették és vigyázták a könyvgyűjteményeket. Az újkori modern könyvtáros-kép sztereotípiákat tükrözött: hosszú-hosszú ideig a könyvtárosságot, ezzel együtt a könyvtárosokat csak a könyvvel és az olvasással azonosították. A könyvtáros-ábrázolásokon jól megfigyelhető, hogy mindig könyvespolc közelében vagy könyvvel a kézben, szemüvegben jelenítették meg alakjukat, és konttyal ábrázolták a könyvtáros hölgyeket. Gyakran a szigorú, zord magatartást, a sokat olvas, sokat tud, okos, jelzőket is rájuk aggatták. A számítógépek elterjedésével átalakult ez a kép. Az infobróker kifejezés is begyűrűzött a könyvtárosok jellemzésére használt szavak közé. A pozitív jelzők megsokasodtak, a segítők könyvtáros és a technikai újdonságokat kezelni tudó, jól tájékozott, kedves, tanult, művelt tulajdonságok jelentek meg a társadalom által megalkotott, a könyvtárosokkal azonosított személy jellemzőjeként.

Természetesen az eddig említett változásokat a használói igények változása, leginkább a mindenkori társadalmi környezet befolyásolta, generálta. A társadalmi környezet változott, ennek hatására, a könyvtáraknak is folyamatosan változniuk kellett. Ez a kölcsönösen egymásra ható folyamat napjainkban is erősen működik. Elmondható, hogy szakmánk mindig jól reagált és alkalmazkodott, a XX. századtól nem csak követte a megjelenő igényeket, hanem felismerte a lehetőséget a technikai fejlődésben, és valódi tudásközvetítő intézményekké, szolgáltató és hiteles információs helyekké alakultak a gyűjtemények.

XXI. századi Nógrád megyei helyzetkép

Intézményünk, a Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet (BBMKI) a magyarországi könyvtári hálózat részeként működik. Dokumentumtípusaink között a hagyományos és nem hagyományos dokumentumok egyaránt megtalálhatók. Gyűjteményünkben – mint manapság minden megyei könyvtár gyűjteményében – a nyomtatott, a hangzó, a vizuális, az elektronikus, a digitális anyag, az adatbázis és az internetes tartalom is megtalálható. A Salgótarjánban lévő könyvtárunk a megyeszékhelyen élők igényeit napi szinten kiszolgálja, könyvtári és közművelődési szolgáltatást nyújt Nógrád megye valamennyi lakosa számára. (Nógrád megye ellátandó lakossága 2011. január 1-jén, a KSH adatok alapján 201 919 fő, Salgótarján lakossága a 2012-es népszámlálás adatai alapján 37 166 fő.) Megyénk, sajnos, a hátrányos helyzetű megyék közé tartozik. Az ipari tevékenység napjainkban drasztikusan lecsökkent, az 1990-es évek után fokozatosan szinte

megszűnt. A lakosság összetételére az elöregedés, a magas nyugdíjas és munkanélküli százalékos arány és a nagyszámú roma lakosság jellemző.

Ennek függvényében könyvtárhasználóink összetétele 2011-ben a következőképpen alakult: 18 év alatt leginkább szervezeten, óvodai vagy iskolai kertek között jönnek hozzánk a fiatalok. Pedagógusok és könyvtárosaink együttműködésének köszönhetően elmondhatjuk, hogy a 18 év alatti korosztály rendszeres könyvtárlátogató. Az aktív nyugdíjas réteg civil szervezetekben tevékenykedik. Őket ezeken a szervezeteken keresztül tudjuk a leghatékonyabban megszólítani. Manapság rendkívül fontos az egymást segítő együttműködések kialakítása. Intézményünknek számos együttműködő partnere van, több civil szervezettel és iskolával ezt írásos megállapodás keretében is rögzítettük, megnevezve az együttműködési területeket, feladatokat és lehetőségeket.

A Nógrád megyében és Salgótarjánban működő szociális és egészségügyi otthonok lakóit szintén könyvtárhasználóink között üdvözölhetjük minden évben. Az ő speciális igényeik kiszolgálásához képzett, szakavatott könyvtárosokra és a hagyományos dokumentumokon túl speciális dokumentumtípusok beszerzésére, speciális technikai eszközök alkalmazására, azok szolgáltatására és új módszerek alkalmazására is szükség van. Ezekben az esetekben vállaljuk, hogy szolgáltatásaink igénybevételét úgy tesszük lehetővé, hogy házhoz szállítjuk az igényelt dokumentumokat. A beiratkozott diákok száma magas, ők alkotják a használóink felét. Diákként adminisztráljuk a nappali tagozaton tanulók összességét, tehát ebben a kategóriába nem csak a 14 éven aluli korosztály szerepel. Használóink mintegy negyede aktív korú, munkahellyel rendelkező felnőtt személy, húsz százaléknyi nyugdíjas korú és tíz százaléku munkanélküli státusban lévő olvasó.

A könyvtárak tevékenysége manapság tágabb értelmet kapott. A XXI. században tere hódítottak a digitális eszközök, az elektronikus dokumentumok. Ezért ma már nem csak különböző típusú dokumentumok kölcsönzőhelye könyvtárunk. Feladatunk a fejlődésnek köszönhetően kiszélesedett. Nem csak mi magunk tanuljuk az új ismereteket, tanítjuk is. Minden korosztálynál igényként mutatkozik, és jól működő szolgáltatásunk a használó képzés. A kor elvárásainak megfelelő tudásközvetítést végzünk. Internethasználatra és digitális műveltségre, a digitális tartalmak megismerésére tanítjuk az érdeklődőket. Természetesen mindenkit a saját ismereteinek, korának és érdeklődési körének megfelelően. Mindenki és minden korosztály más-más alapismerettel érkezik hozzánk, más okból és más indítástól tanul, ezt munkánk során mindig tiszteletben tartjuk.

A fiatalok könnyen elsajátítják a számítógépek, a technikai eszközök és az internet használatát, de a tudatos és célirányos internethasználatra nekünk kell megtanítanunk őket. Felelőségünk ezen a területen a legnagyobb. Minden korosztály képzése során felhívjuk a figyelmet az internet veszélyeire; nemcsak a pozitív oldalt hangsúlyozzuk, hanem arról is tájékoztatást adunk, mit ne tegyenek, mire figyeljenek a világháló használata során. Vannak olyan felnőtt látogatóink, akik eddigi munkájuk során nem ismerkedtek meg a számítógépek használatával. A hátrányos helyzetű olvasóinknál gyakori, hogy nincs otthon számítógépük és internetelésük. Ők óriási lemaradással indulnak ezen a területen. Sokszor intézményünkben találkoznak először a számítógéppel, annak használatára is meg kell tanítanunk őket. A munkakeresők esélye például ezen ismeretek hiányában minimálisra csökken. A nyugdíjas korosztályt

leggyakrabban az unokák, a gyerekek készítetik arra, hogy elsajátítsák a technikai vívmányok használatát. De nem ritka a tanulás vágya, a belülről jövő érdeklődés sem. Hiszen az aktív nyugdíjas személyek sem szeretnék kimaradni az új technika által nyújtott élményekből. Közülük sokan szívesen használják a digitális eszközöket.

A BBMKKI terei, gyűjteményei és a használóknak nyújtott szolgáltatásai

Könyvtárunk valamennyi részlegére jellemző, hogy hagyományos és nem hagyományos szolgáltatásokkal, dokumentumokkal várja az olvasókat, mert így tudják biztosítani a gyors, hiteles, pontos, korszerű, széles körű információszolgáltatást.

Az intézménybe érkezők első állomása a nyilvántartó pult. Napjainkban a kölcsönzések nyilvántartása, az olvasói adatok kezelése elektronikusan történik, a könyvtár dokumentumairól elektronikus katalógust építünk. Mindezt az 1998-ban bevezetett Corvina integrált könyvtári rendszer alkalmazásával tesszük. A nyilvántartó pultban a könyvtárosok személyes segítség nyújtása mellett az önkiszolgáló kölcsönző pultot is használhatják látogatóink. Fontos megjegyezni, hogy az önkiszolgáló pultot leginkább a középiskolás és a felsőoktatásban részt vevő fiatalok használják; mások szívesebben választják a személyes kontaktust, és igénylik a könyvtárossal való párbeszédet. A nyilvántartó pultban lehetőség van a dokumentumok előjegyzésére és jelenleg teszt üzemmódban működik a 24 órás on-line szolgáltatás, amelynek bevezetése után már otthonról önállóan is hosszabbíthat, előjegyezhet a beíratkozott olvasó.

Adatbázisainkat több munkaállomásra fejlesztjük. A feldolgozó részleg az újonnan beletárolt dokumentumok adatait, a módszertani osztály a megyében általunk ellátott települések dokumentumait építi az adatbázisba. A helyismereti részleg a helyismereti információt tartalmazó íráskor adatainak felvitelét, a nyilvántartó pultban szolgálatot teljesítő kollégák pedig az olvasói adatok és a kölcsönzések adminisztrációját végzik.

Gyermekrészlegünkben a 14 éven aluli gyermekek a leporellók, a mesekönyvek és a nyomtatott ifjúsági irodalom mellett megismerhetik a számítógép használatát, az internethasználatot, az internetes játékokat, az elektronikus folyóiratokat, a hangoskönyveket. Meséket, zenéket hallgathatnak, filmeket nézhetnek, megtanulhatják a CD-k, DVD-ROM-ok és az adatbázisok használatát. Kollégáink különböző témákban rendszeresen olvasónapló pályázatokat hirdetnek, kézműves, irodalmi program-sorozatok keretében pedig kézügyességüket, fantáziájukat és szókinccsüket fejlesztjük. Irodalmi és könyves ünnepekhez kapcsolódva képi, zenei aláfestéssel bővített tematikus könyvtári órákat, egész napos interaktív foglalkozásokat szervezünk.

Felnőtt részlegünkön a hagyományos dokumentumkölcsönzés mellett, a könyvtárközi kölcsönzés, az irodalomkutatás, a témafigyelés, nem ritkán a szociális munka is megjelenik. Minden esetben saját dokumentumállományunk és különböző adatbázisok használatával tesszük teljessé munkánkat és az olvasók maximális kiszolgálását. Közhasznú információszolgáltatásunk adatbázisa a könyvtáros segítségével telefonon és személyesen is elérhető. Folyamatosan nyújtott szolgáltatásunk az EU információs sarok és a nemzetiségi-dokumentumellátás, illetve információszolgáltatás.

Virtuális Olvasótermünkben tíz darab számítógéppel, nyomtatóval várjuk látogatóinkat. Itt lehetőségük van a technikai eszközök és a számítógépes programok önálló használatára, de igény esetén segítséget is nyújtunk. A felhasználó képzés helyszíne is ez a terület, és itt zajlanak az Internet Fiesta, az Őszi Könyvtári Napok, a Gyermekek Jogainak Hete, a TÁMOP-pályázatok, a népszámlálás és egyéb rendezvények technikai háttérrel igénylő eseményei is. Intézményünk e-Magyarország pontként is működik.

Kojnok Nándor Olvasóterem és Helyismereti Gyűjteményünkben folyóiratokat, napilapokat, kézikönyveket lapozgathatnak nyomtatott és elektronikus formában a tanuló, kutató látogatók és a napi sajtó iránt érdeklődők. CD-jogtárat, helyismereti dokumentumokat és információkat kérhetnek tájékoztató kollégáinktól. Folyóirat-nyilvántartó programunk és egyéb adatbázisok (MATARKA, MOKKA, ODR, NAVA stb.) alkalmazásával segítjük a hozzánk fordulókat. A különféle adatbázisok használata könyvtárosaink számára napi követelmény a tájékoztató, irodalomkutató, témafigyelő tevékenységük során. Helyismereti képeslap- és plakátgyűjteményünk digitalizált formában, intézményünkben és otthonról is megtekinthető, a TÁMOP-pályázat eredményeként létrehozott közös megyei portál használatával. Helyismereti gyűjteményünkben megtalálható és digitalizált változatban kívülről is elérhetőek a *Palócföld* című folyóirat számai 1955-től. Több mint 5000 pdf-formátumú anyag tartalmazza a folyóirat megjelent számainak teljes szövegét és illusztrációit.

A *Nyelvi–Zenei Gyűjteményben* a nyelvtanuláshoz, nyelvoktatáshoz kapcsolódó nyomtatott és elektronikus dokumentumokat kínáljuk, valamint a film, színház, zene különböző típusú kiadványait szolgáltatjuk: mint például internetes tartalmak, adatbázisok, YouTube, NAVA, MANDA, hangos-könyvek, CD-k, DVD-k, folyóiratok, nyomtatott dokumentumok formájában. A vakok és gyengén látók számára speciális szolgáltatásokat biztosítunk, például felolvasó gép, lapolvasó-, digitalizáló gép, nagyító gép, kézi nagyítók, öregbetűs könyvek, hangos-könyvek, indukciós hurok. A lapolvasó–digitalizáló gép felolvasa a behelyezett lapról a nyomtatott szöveget (magyar, angol, német nyelven is), majd lehetőség van arra, hogy mindezt számítógépes fájlként hangformátumban elmentsük, azaz digitalizáljuk. Egyre gyakrabban jelentkezik az igény, hogy otthoni hang- és videoanyagokat konvertáljunk digitális formátummá. Ezeket a kéréseket kivételesen indokolt esetekben tudjuk csak teljesíteni, mert a mindennapi szolgáltatásban való bevezetésének feltételei még nincsenek kidolgozva.

Természetesen mindig vannak olyan olvasói kérések, amikor a kért dokumentumot csak felkutatni tudjuk, kézbe adni nem. Ebben az esetben élünk a könyvtárközi szolgáltatás lehetőségével. Más könyvtártól postai vagy elektronikus úton megkérjük a dokumentumot. Nem ritkán mi vagyunk a küldő fél. Az elektronikus formában szolgáltatott dokumentumokat megőrizzük, ezáltal is folyamatosan gyarapodnak digitalizált anyagaink. Módszertani tevékenységünk végzésekor az adatbázis építésén túl a letéti cserék adminisztrációját és a statisztikai jelentés bekérése, összesítése és elkészítése során is a technika nyújtotta modern lehetőségekkel élünk. Csakúgy, mint valamennyien, a Közművelődési Osztály munkatársai is nagy részben elektronikus úton végzik tájékoztató, információszóró és információbegyűjtő munkájukat, vagy nemzetiségi és szakmai programjaik tervezését és szervezését.

Kétszintes könyvraktárunkban különleges értékeink hagyományos formában őrződnek, amelyekből könyv-, könyvtártörténeti és helyismereti, honismereti témákban *Bóna Kovács Károly Galériánk*ban rendszeresen rendezünk kiállításokat. Kiállító terünkben szívesen fogadjuk a képzőművészet valamennyi területéről érkező művészeket, a nógrádi településeket és a vándorkiállításokat. A *Palócföld* folyóirat kiadói tevékenységét intézményünk végzi, a szerkesztőség könyvtárunkban működik. A folyóirattal kapcsolatos információk és a legújabb számok tartalomjegyzéke honlapunkon megtekinthető.

Az internet kínálta lehetőségek

A 2000-es évektől a gyűjteményszervezés, a dokumentumrendelés szintén túlnyomórészt elektronikus úton, digitális adatbázisok használatával történik. Az adatbázisok célja az információközvetítés, a tájékoztatás, ezek mindig szorosan kapcsolódnak a gyűjteményhez. Felépítésük és keresési lehetőségük támogatják az információs műveltség elsajátítását. Mára hagyományossá vált, hogy a nyomtatott könyvekhez mellékleként az elektronikus hanganyag is hozzátartozik, gyakran a szerző felolvasásában. Ennek köszönhetően az úgynevezett „hangos-könyveket” már nemcsak a sérült emberek, hanem a jobb anyagi helyzetben lévő, egészséges, modern technikát alkalmazó, azokat használni tudó, de időhiánnyal küszködő, olvasóink is szívesen hallgatják. Könyvtárunk honlapján (www.bbmk.hu) elektronikus könyvajánlót működtetünk, ahol a legfrissebben állományunkba került kiadványokra irányítjuk a figyelmet. Ugyanitt folyamatosan hírt adunk soron következő rendezvényeinkről, majd az események után képes, rövid összefoglalót adunk közzé. További lehetőségeket kínál és a mindennapjaink része az elektronikus levelezés, a levelezőlisták, a blog, a közösségi oldalak használata. TIOP-pályázat segítségével sikerült professzionális digitalizáló gépet beszerezni, amellyel terveink szerint a helyismereti témájú, egyedi dokumentumainkat szeretnénk digitalizálni. Ennek a munkafolyamatnak a megkezdéséhez a könyvtárak helyzetének rendeződésére, fenntartói biztonságra, és a jelenleginél sokkal stabilabban tervezhető jövőképre van szükségünk.

Összegzés, avagy válasz a konferencia kérdésre

Fontosnak érzem hangsúlyozni, hogy a közművelődési könyvtárak esetében minden típusú könyvtárra igény van. Egyik nem helyettesítheti a másikat. Mindennapi munkánkat, feladatunkat, küldetésünket csak ezek közös használatával tudjuk végezni, illetve teljesíteni. A hozzánk érkező kérdéseket és a használói elvárásokat ezek ismeretével vagyunk képesek kielégíteni. Az ismeretszerzés létszükséglet, folyamatos tevékenység életünkben, nélkülözhetetlen része mindennapjainknak, hatással van a személyiségünkre, annak fejlődésére, életminőségünket, munkavégzésünket befolyásolja. A könyvtárak és a könyvtárosok főszerepet kapnak ezen a területen. Feladatuk, hogy támogassák az olvasást és az információs műveltséget akkor is, amikor a kultúraváltás folyamata zajlik. Napjainkban sokat hallani, hogy a digitális bevándorlók oktatják a digitális bennszülötteket. Gyermkeink beleszületnek a

technikai vívmányok használatába, el sem tudják képzelni, milyen volt számítógép, internet, mobiltelefon nélkül élni. A világ felgyorsult, hőmpölyögnek az információk, naponta új találmányok születnek, lehetetlenné vált a teljesség igényével gyűjteni. Ezért kiemelten fontos a könyvek és az internetes tartalmak tudatos kiválasztása, a helyes szelektálás. Az olvasás szeretete, ismerete nélkül nincs új ismeretszerzés, és megoldhatatlan feladat a talált információk komplex felhasználása. Az olvasás mindennapos tevékenységgé, szokássá válásához meg kell teremtenünk a könyvtárhasználatban az egyenlő esélyt, és új, minőségi szolgáltatásokat kell bevezetnünk. Erre kell használnunk a magyarországi pályázatokat és az Európai Unió által kínált lehetőségeket.

Az okostelefonok, e-book olvasók, táblagépek, digitális filmek és a 3D, 4D korában élünk, és akárcsak a múltban, a jelenben és a jövőben is hatással lesz ránk a társadalmi környezet. Mindig lesznek élenjárók, akik a fejlődést diktálják, és valószínűleg mindig lesz igény arra, hogy a friss ismereteket, a tudást, és a tudáshoz vezető út eszközeit szélesebb rétegek számára elérhetővé tegyük, és az alkalmazásukhoz szükséges ismereteket terjesszük.

„Ugyan Gutenberg találmánya alakította ki mai világunkat összes csodájával és kihívásaival, annak idején senki sem látta előre, maga Gutenberg sem, hogy a nyomtatás ilyen nagy hatással lesz életünkre. Most ugyanígy vagyunk – elnagyolt vázlatokat nem számítva –, aligha tudja bárki is megjósolni a digitalizáció hatásait jövőbeli életünkre.” (Jason Epstein) (ford. Kerekes Pál)

FELHASZNÁLT IRODALOM

2011. évi népszámlálás. Előzetes adatok (összeáll. Bojer Anasztázia et. al.) Budapest, KSH Népszámlálási Főosztály, 2012.
- Balassi Bálint Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet 2011. évi statisztikai jelentése. Salgótarján, BBMKKI, 2012.
- Kerekes Pál: E-book kalauz. Budapest, Kossuth Kiadó, 2011. 200 p.
- Egyetemes könyv- és könyvtártörténet (összeáll. és szerk. Bényei Miklós.) Debrecen, Debreceni Egyetem Matematikai és Informatikai Intézete, 2001.
- Egyetemes könyvtártörténet (szerk. Tóth Gyula.) Szombathely, Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, 1984.
- Marshall McLuhan: A Gutenberg-galaxis. Budapest, Trezor, 2001.
- Kéki Béla: Az írás története. Budapest, Vince Kiadó, 2000.
- Szántóné Balázs Edit: Írástörténet és történelemtanítás. Budapest, Tankönyvkiadó, 1986.
- Tevan Andor: A könyv évezredek útja. Budapest, Gondolat, 1984.
- Frédéric Barbier: A könyv története. Budapest, Osiris, 2005.
- Fritz Funka: Könyvismeret. Budapest, Osiris, 2004.
- Fitz József: A magyar nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1959.

Ludasi Tünde

Egy brnói tanulmányút tapasztalatai

Bevezetés

Csehországban Brno Prága után mindenben a második, így kevesebb figyelem jut rá minden tekintetben, pedig könyvtári területen igen jelentős fejlesztések történtek a városban az elmúlt években.

Egy szakmai látogatás keretében volt szerencsém 2012. május 16-a és 18-a között három napot eltölteni a városban, és megismerkedni néhány jelentős könyvtári vonatkozású fejlesztéssel. A tanulmányutat a Pécsi Tudományegyetem belső pályázatán nyert ösztöndíj tette lehetővé, amelynek keretében a kiemelt partnerintézményekkel való kapcsolatok erősítésére, új szakmai együttműködések megalapozására van lehetőség. Az utazás elsődleges célja ez utóbbi volt, viszont a három nap során lehetőségünk nyílt meglátogatni a város könyvtárait, az egyetemet és a helyi könyvtár tanszéket.

Brno (németül Brünn), az egykori Morvaország fővárosa, több mint 400 000 fős lakosságával Kelet-Közép-Európa jelentős városa. Nagyvárosi jellegét nemcsak a kiterjedt villamos- és trolibuszhálózatának, fejlett iparának és jelentős történelmi múltjának, de ugyanúgy néhány idetelepített központi igazgatási szervnek is köszönheti. Ebben a városban működik a cseh alkotmánybíróság és a legfelső bíróság, egyetemi városként és jelentős cseh igazgatási központként igazi értelmiségi központ.

A városnak sajátos bájt kölcsönöz, hogy az utcán a járókelők többsége huszoneves fiatal. A Masaryk Egyetemnek köszönhetően közel 90 000 diák tanul a városban. Csak ennek az egyetemnek összesen kilenc kara és 190 különböző részegysége van. Itt van továbbá a Janáček Zenei és Előadóművészeti Akadémia és az 1899-ben alapított Brnói Műszaki Egyetem. Az egyetemek egyaránt vonzzák a diákokat, az egyetemen munkát vállaló értelmiségieket és azokat a vállalatokat, amelyek előszeretettel építenek a felsőoktatási intézményekből modern ismeretekkel kikerülő fiatalokra mint humán erőforrásra.

Az egyetemmel szoros együttműködésben számos kutatóintézet működik a városban, amelyek közül a leghíresebbek a Nemzetközi Klinikai Kutatóintézet (International Clinical Research Center in Brno – ICRC) és a Közép-Európai Technológiai Intézet (Central European Institute of Technology – CEITEC). Brno városa híres az iparáról is. Ugyan a rendszerváltás előtt a leghíresebb üzem a Zetor gyár volt, az utóbbi időkben elsősorban az olyan magas hozzáadott szellemi értékkel operáló vállalatok telepedtek meg a városban, mint a Motorola, az AVG Technologies, az IBM vagy a Siemens. A profitorientált vállalkozások jelenléte azt is jelenti, hogy a frissdiplomás egyetemisták jó része helyben el tud helyezkedni. A könyvtárosképzéssel szemben a vállalkozások azt az igényt is támasztják, hogy on-

nan a piac nyelvén szólni képes információs szakemberek kerüljenek ki, akik nem csak könyvtári és kulturális területen képesek kamatoztatni az információkeresésben szerzett tudásukat és jártasságukat.

Az egyetemi ifjúság és az értelmiség igényeinek kielégítésére gazdag kulturális és szellemi élet alakult ki, amelynek természetesen részét képezik a könyvtárak és azok programjai, szolgáltatásai is. A könyvtári funkciók között jóllehet, kiemelkedik a tanulás segítése, mind a köz-, mind pedig az egyetemi könyvtárhálózatban, a fiataloknak ugyanúgy igényük van a közösségi terekre, a semleges környezetben való együttlét örömeit nyújtó helyekre. A városban a jelentős igények kielégítésére egyetemi és települési könyvtárhálózat, valamint egy regionális könyvtár is működik.

A cseh könyvtári rendszer

A brnói könyvtárak bemutatása nem lenne teljes, ha nem szólnánk röviden a cseh könyvtári rendszerről, azon belül elsősorban a területi ellátásról, amely – hasonlóan a többi európai ország gyakorlatához – illeszkedik a regionális közigazgatási rendszerhez, amelynek alapja a 14 régió, és amely méretben, valamint funkciók tekintetében is a magyar megyéknek feleltethető meg.

Prága önálló régió, amely körül külön területi adminisztratív egységként helyezkedik el a Központi Bohémiai Régió. (Prága és a körülötte lévő régió státusa tehát nagyjából Budapestéhez és az azt körülvevő Pest megyééhez hasonlítható.)

Valamennyi régió fenntart egy-egy regionális könyvtárat. A cseh könyvtári törvény határozza meg a regionális könyvtárak szerepét és feladatait. Eszerint a regionális könyvtár általános gyűjtőkörű könyvtár, amelyet különgyűjtemények egészíthetnek ki. A regionális könyvtárak örökségvédelmi és történelmi gyűjteménnyel kell, hogy rendelkezzenek az állandó gyűjteményükön belül. A törvény szerint a régió területén működő könyvtárak munkáját koordinálják a következő területeken:

- módszertani munka, szaktanácsadás,
- információszolgáltatás,
- oktatás,
- elemzési és kutatási szolgáltatások,
- új technológiák bevezetése.

Az összesen 14 regionális könyvtár között van a prágai közkönyvtár is, amely értelemszerűen – a fent leírt státusából fakadóan – nem nyújt támogató szolgáltatásokat más önkormányzati könyvtáraknak, azonban kiterjedt fiókkönyvtári rendszert tart fenn, hogy a főváros valamennyi lakosa helyben férjen hozzá magas szintű szolgáltatásokhoz. Regionális könyvtári szerepben lehetnek egyetemi és kutató könyvtárak is. Sajátos státusa van a brnói Morva Könyvtárnak. A cseh könyvtári törvény a 11. paragrafusában külön biztosítja ennek az intézménynek a létét, fenntartását.

A regionális könyvtárak saját területükre kiterjedő hatókörű információs adatbázisokat építenek, illetve koordináló szerepük van a regionális bibliográfiai rendszerben. Az országos könyvtári rendszerben való szerepvállalásuk a következőkre terjed ki:

- A regionális könyvtárak fogadják a régióra vonatkozó művekből a köteles példányokat.

- Együttműködnek a nemzeti könyvtárral a Cseh Köztársaság közös katalógusának és a nemzeti bibliográfiának az építésében.

A régió területén működő más nagyobb közkönyvtárakkal együttműködve támogató szolgáltatásokat nyújtanak a kisebb önkormányzatok által fenntartott közkönyvtárak számára a következőkben:

- állománygyarapítás,
- könyvek katalogizálása,
- könyvtárosképzés,
- IT szolgáltatások.

Ez utóbbi szolgáltatások fenntartására a regionális kormányzattól külön támogatásban részesülnek.

A települési közkönyvtárak fenntartása a helyi önkormányzatok kötelező feladata, amelyhez regionális szintről csupán szakmai támogatást kapnak, anyagit nem. Ezt a könyvtári törvény írja elő. A települési könyvtárak szakmai támogatása a régióban működő városi könyvtárakkal való együttműködésben valósul meg. A településszerkezet hasonló a magyarhoz, sok apró falu jellemzi az országot. A települések átlagos mérete a hazainál is kisebb, több mint 6000 települési könyvtár működik a Cseh Köztársaság területén.

A regionális feladatokat – azaz a kisebb, nem szakképzett személyzet által irányított kis könyvtárak szakmai támogatását – a regionális önkormányzatok finanszírozzák. Erre a regionális könyvtár tesz javaslatot, amely alapján a kiválasztott könyvtáraknak biztosítanak támogatást. Formálisan ugyan ez egy támogatás, valójában azonban a régió szolgáltatásokat vásárol a kiválasztott, nem szakmai-irányítású könyvtáraknak (állománygyarapítás, feldolgozás, módszertani segítségnyújtás, állományapasztás stb.). Minderre kb. 130 millió cseh koronát szánnak évente. A kulturális minisztérium rendelkezik ajánlásokkal, hogy mely szolgáltatások ellátását célszerű, ha nem szakképzett könyvtáros végzi.

Állami finanszírozású a Prágában működő nemzeti könyvtár mellett a brnói Morva Könyvtár, illetve a Vakok K. M. Macan Nyomdája és Könyvtára. Ezen túl jellemzően a minisztériumok is tartanak fent szakkönyvtárakat. Erre példa az Országos Műszaki Könyvtár vagy a Mezőgazdasági Minisztérium által működtetett Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtár. Ez nem kötelező feladat, és nem is minden minisztérium esetében érvényes.

A fenntartói támogatás mellett Csehországban is nagymértékben támaszkodnak a könyvtárak a pályázati támogatásokra. Három jelentős program áll rendelkezésükre. Ezeket minden évben meghirdetik, hasonló formában és hasonló nagyságrendű támogatási összegekkel.

- A *VISK* (Könyvtári nyilvános információs szolgáltatások) program, amelyre összesen 45 millió koronát szántak 2012-ben. A VISK-en belül 9 alprogram van, ezek között az összegek felosztását a Központi Könyvtári Tanács határozza meg.
- A *21. század könyvtára* program kulturális eseményeket és az állomány megővését (állományvédelmet) szolgáló tevékenységeket támogat. Erre idén kétfélmillió korona volt a teljes keret.
- A *Cseh könyvtár* program értékes irodalom vásárlását támogatja. Ennek hatmillió korona volt a teljes kerete.

Az állami támogatás mértékét egy kormányrendelet írja le. Eszerint pl. a VISK esetében 79 százalék, a 21. század könyvtára esetében 50 százalék az állami támogatás maximális mértéke. Az egyes projektekre szánt összeget a költségvetés függvényében határozzák meg. A nem szakmai személyzettel működtetett könyvtárak támogatási formái száz százalékos intenzitásúak. Ezekben az esetekben a könyvtárak nem közvetlenül kapják meg a pénzt, hanem az igénybe vett szolgáltatásért fizet helyettük a Kulturális Minisztérium.

Ezekon túl is vannak programok, amelyeket központi költségvetési forrásból finanszíroznak. Ilyenek:

- A *PIK* program (Internetet a könyvtárakba program), célja, hogy a nem szakmai irányítású könyvtárakat is ellássák internet csatlakozással. Kb. 20 millió cseh koronát szántak erre, amelyből 2000 könyvtár problémáját oldották meg.
- Azok a könyvtárak, amelyek kutató szervezetek is egyben, részt vehetnek a *Kutatásfejlesztési programban*, ahonnan szervezetfejlesztési feladataikra kaphatnak támogatást. (Ebből a Nemzeti könyvtár, a Morva Könyvtár és a Cseh Tudományos Akadémia könyvtára részesült.)
- A tudományos és szakkönyvtárak részesülhetnek az *INFOZ* programból, amelyet az Oktatási Minisztérium finanszíroz. Az évi kb. 150 millió koronás támogatásból tudományos információs forrásokat vásárolhatnak.

Ezen programok keretében abban az esetben pályázhat támogatásért az önkormányzat, ha az általa fenntartott könyvtár nem rendelkezik jogi személyiséggel. (Jellemzően ez a kisvárosok és a nagyobb községek esetében fordul elő.) Egyébként a könyvtár maga igényli közvetlenül a támogatást. Ezen kívül a könyvtárak lobbizhatnak további forrásokért, de ez nem jellemző, illetve rendszerint politikai szintű döntéseken múlik. Például egy-egy új könyvtárépületre lehet így támogatást szerezni.

A Morva Könyvtár

A cseh könyvtári törvény értelmében a regionális könyvtárak a régió területén működő más könyvtárak szakmai munkájának koordinációjáért felelős intézmények. Tanácsadással, információs szolgáltatásokkal, oktatással, kutatással és elemzéssel, módszertani és segítségnyújtással, új technológiák bevezetésében való szakmai tapasztalatok közvetítésével támogatják a régiós települések könyvtárait. A koordinációs tevékenységben és a szakmai segítségnyújtásban a régió nagyobb közkönyvtárai (jellemzően a városi könyvtárak) is részt vesznek. Ennek eredményeként az igazán kicsi települések könyvtáraiban minden tevékenységhez igénybe tudnak venni szakmai segítséget.

Mindezek mellett együttműködnek az országos feladatok ellátásában is. Ezek az intézmények fogadják regionális szinten a kötelees példányt, együttműködnek a Cseh Nemzeti Könyvtárral a közös katalógus és a nemzeti bibliográfia építésében. Hozzáférést biztosítanak a regionális adatbázisokhoz és koordinálják a bibliográfiai rendszert. Összefoglalva tehát – hasonlóan a hazai megyei könyvtárakhoz – a regionális könyvtárak mellett, hogy koordináló, központi könyvtári szerepkört töltenek be területi szinten, az országos rendszer alegységeként reprezentálják a

régió szakmai munkáját és közvetítik az ország többi polgára felé. A cél természetesen a publikált tudás teljességéhez való hozzáférés, amelynek jelentős bástyái a regionális könyvtárak.

A brnói Regionális Könyvtár (Moravská Zemská Knihovna – MZK) a város Csehországon belül elfoglalt kiemelt jelentőségének köszönhetően külön említést kap a könyvtári törvény 3. §-ában.

A Morva Könyvtár 3,8 milliós állományával, évi 41 000 kötetes gyarapodásával a legnagyobb regionális hatókörű könyvtár Csehországban. Állomány nagyság tekintetében még a prágai városi könyvtárat is megelőzi. Gyűjtőkörét tekintve általános tudományos könyvtár, amely azonban több különböző szakterületre is specializálódott. Ezek közül a legfontosabbak a társadalomtudományok, a mezőgazdaság, a pedagógia, a mérnöki tudományok és a gazdaság. A széles gyűjtőkör egyben reprezentálja azt az egyetemi polgárok részéről jelentkező sokféle igényt, amelyet ennek a könyvtárnak ki kell elégítenie.

Az intézményt 1808-ban alapították. Kezdetől fogva nagy hangsúlyt fektetett a történelmi morva területek korai könyvtári dokumentumainak gyűjtésére. Az egykori morva területekkel kapcsolatos könyvtári dokumentumokat moravikáknak hívják, és területi patriotikumokként kezelik. A könyvtár 1935 óta kap köteles példányt valamennyi Csehországban megjelent műből.

Az intézmény az ezredforduló után, 2001-ben nyerte el mai formáját. Három év építkezést követően ekkor készült el az új, grandiózus könyvtárépület, amely már a legmodernebb igényeket is képes kielégíteni. Az épület átadásakor három, korábban Brnóban működő szakkönyvtárat integráltak. Szakterületenkénti bontásban három nagy olvasóterem van (a társadalomtudományok, a természettudományok és a mérnöki tudományok számára). Van további négy kisebb speciális olvasóterem is a különleges bánásmódot igénylő dokumentumtípusoknak (régikönyvek, audiovizuális dokumentumok, periodikumok, üzleti dokumentumok). Az épületben található a korábban különböző helyeken működő zenei, az angol, az amerikai, az osztrák és a német könyvtár is.

A könyvtár használói között jelentős számban fordulnak elő egyetemi polgárok, diákok és oktatók egyaránt, de természetesen a legfőbb cél a város lakosságának minél teljesebb körű ellátása modern információs szolgáltatásokkal. A könyvtár súlya a cseh könyvtári szakmai életben is jelentős, amelyet többek között az is jelez, hogy itt adják ki a negyedévente megjelenő *Duha* (Szivárvány) című könyvtáros szakfolyóiratot.

A városi könyvtár

Kifejezetten a városi lakosság szolgálatában áll a brnói Jiří Mahen Könyvtár, amelyet – hasonlóan a többi települési könyvtárhoz – a helyi önkormányzat tart fent. Csehország második legnagyobb városi könyvtárának célja a helyi lakosság információs, szórakozási és közösségi igényeinek kielégítése. A gyönyörűen felújított és minden igényt kielégítő központi könyvtár mellett 35 fiók biztosítja a publikált tudás lakóhely közvetlen közeléből történő elérését szerte a városban. Brno jellegzetessége, hogy a történelmi városmaison kívül a környező erdőktől körülölelve, szigetszerűen nagyon sok önálló városrész, lakótelep van, amelyek lakói

viszonylag nagy távolságban élnek a központi könyvtártól, így indokolt a nagyszámú fiók fenntartása.

Az intézmény kevesebb, mint százéves múltat tekint vissza. 1919-ben – a könyvtári törvény elfogadása után – kezdték meg az alapítás előkészületeit, ami után a könyvtár 1921. február 1-jén nyitotta meg a kapuit. Az első igazgatója lett a névadó, Jiří Mahen író, újságíró, könyvtáros, a két világháború közötti Brno kulturális életének egyik fő szervezője. A Masaryk-városrészben található a Mahen Emlékközpont, amelyben a könyvtár első igazgatójának a munkásságát bemutató kiállítás található.

Az induláskor még csak két szobában működtek a német általános iskola földszintjén. 1922 novemberében nyílt meg a központi könyvtár alig több mint tízezer kötetes állománnyal, majd közvetlenül utána 14 fiókkönyvtár, szerte a város területén. A központi könyvtár több költözés után az 1970-es évektől működik a jelenlegi helyén. Az 1990-es évek a szolgáltatások modernizálásáról és azok kiterjesztéséről szóltak (mind a célközönség, mind pedig a dokumentumtípusok tekintetében). 1998 és 2001 között a központi könyvtár épületét felújították. Ekkor nyerte el a jelenlegi architektúráját, amely egyszerre hagyományörző és formabontó.

Az épület kívülről illeszkedik a régi körfolyosós bérházak közé, csak belépve érzékelhető, hogy a régi falak a XXI. század információs központját rejtik. Érdekes, hogy a könyvtárat eleve két bejáraton közelíthetjük meg. Egyrészt egy utcáról közvetlenül nyíló irodában gyors helyismereti információszolgáltatás folyik, prospektusokkal, internetes gépekkel és felkészült személyzettel, akik a turisztikai célból a városba látogatókat is eligazítják. Ez a helyiség a legkevésbé emlékeztet a hagyományos könyvtárra. A másik bejárat a kapualjból vezet az egykori belső udvarra, amelyet üvegtetővel fedtek be. Itt van a kölcsönző pult, a ruhatár és a kismamának baba–mama helyiség pelenkázóval, a bébiételek melegítésére szolgáló mikrohullámú sütővel, etetőszékkel és egy kényelmes fotellel. A földszinti belső udvarról van közvetlen átjárás a már említett információszolgáltató irodához. A könyvtár részlegei a körfolyosóról nyílnak, az általános olvasó és szaktudományi olvasótermek az első emeleten, a gyermekkönyvtár és a zenei részleg a második emeleten találhatóak. A berendezés modern és barátságos, hívogató közeg mind a tanulásra, mind a kötetlen együttlétre. Az épület teljes mértékben akadálymentesített, a földszinten nincsenek lépcsők, az emeleteket pedig lifttel is meg lehet közelíteni.

A gyűjtőkörben kiemelten reprezentált a helyi vonatkozású irodalom, a brnói és morvaországi helytörténeti, helyismereti információ. A csehországi viszonylatban kifejezetten nagy gyűjteményben a szép- és szakirodalom, az időszakos kiadványok, az audiovizuális és zenei dokumentumok egyaránt nagy számban vannak jelen. A dokumentumállomány összesen 800 ezer könyvből áll, amely évente 25-30 ezerrel gyarapszik. A teljes fiókkönyvtári hálózatban együtt 270 időszakos kiadványra fizetnek elő, összesen 900 példányban. (Bizonyos újságok, folyóiratok több fiókkönyvtárba is járnak.) A szerzeményezés során külön figyelmet fordítanak a vakok és gyengén látók számára történő gyarapításra. Természetesen ezek mellett internetelésre és elektronikus adatbázisok használatára szintén lehetőség van. A használati adatok csakugyan impozánsak. A negyvenezer regisztrált használó évente hatszázezerszer látogatja meg a könyvtárat, amelynek során 2,4 millió dokumentumot kölcsönöz.

Nagy figyelmet fordítanak kulturális programok szervezésére is, ezekkel egyrészt az iskoláskorú gyerekeknek és általában a helyi lakosságnak a közösségi ren-

dezvények iránti igényét igyekeznek kielégíteni. A központi elhelyezkedés miatt a programok helyszínei könnyen megközelíthetők, az épület és annak vonzó belső terei pedig hívogató közösségi teret nyújtanak minden korosztálynak. Az épület sokkal inkább emlékeztetett egy folyton nyüzsgő üzletközponttra, mint a kultúra csendes templomára. Ezt az érzetet az is erősíti, hogy a könyvek válogatásához a könyvtár műanyag bevásárló kosarakat ad.

Az egyetemi könyvtár

Köszönhetően a Brnóban tanuló több tízezer egyetemistának, kiterjedt felsőoktatási könyvtárhálózat szintén rendelkezésre áll. Ennek feladata értelemszerűen az egyetemi polgárok tanuláshoz szükséges dokumentumokkal való ellátása. A Masaryk Egyetemen nincs egyetlen központi könyvtár. Ezzel szemben a könyvtárhálózat kilenc kari könyvtárból és 113 kisebb intézeti vagy tanszéki könyvtárból áll, városszerte negyven épületben. A tanulmányút során a Bölcsészettudományi kar könyvtárát volt szerencsénk meglátogatni. A kar épületei jellemzően a XIX. század végén és a XX. század elején épültek. Ezek egy zöld udvart fognak közre, ahonnan a modern könyvtárépület is nyílik.

Hasonlóan a városi könyvtár központi épületéhez, itt is a 2000-es évek elején történt egy nagy beruházás, amelynek eredményeként a diákok jelenleg korszerű infrastrukturális feltételek mellett tanulhatnak. 1997-ben írtak ki tendert az új könyvtárépület megvalósítására, erre összesen 14 jelentkező volt. A győztes pályázati művet 2000 novemberében kezdték el megvalósítani, a hivatalos nyitásra pedig 2002. március 18-án került sor. A diákok az egyetem udvarát el sem hagyva tudnak átsétálni a könyvtár épületébe. Az olvasótermekben összesen négyszáz ülőhely van.

A könyvtár a tehát kar épületeinek egy teljes szárnyát foglalja el. A kar zöld udvarán átvágva egy kis hídon juthatunk el a bejárathoz. A terek elsősorban tanulásra alkalmasak, jóllehet, egy frissen felújított épületről van szó, „hangos” együttlétre csak a lépcsőház szolgál, ahonnan az olvasótermek nyílnak. Itt elhelyeztek ugyan foteleket, azonban ezek kevésbé hívogatóak. A festetlen betonfalak, rozsdamentes acélszerkezetek, a nagy üvegfelületek, a sűrű polcokon elhelyezett nagy szabadpolcos állomány és az íróasztalok – mind azt sugallják, hogy ez a könyvtár elsősorban a tanulás színtere. Az épület – noha érzésem szerint kissé rideg – számos cseh építészeti díjat nyert.

Könyvtárosképzés

Csehország lakosságának számában alig marad el Magyarországtól. Mégis ott összesen négy helyen képeznek felsőfokon könyvtárosokat, szemben a hazai tizenegy képzőhellyel. A képzőhelyeken a hallgatói és az oktatói létszám is nagyobb, a rendszer azonban nem annyira elaprózott, mint Magyarországon. Az egyetemek közül a prágai Károly Egyetem Bölcsészettudományi karának tanszéke bír a legnagyobb hagyományokkal a könyvtárosképzés területén. A széles nemzetközi kapcsolatrendszerrel dicsekvő tanszéken a három szintű képzés teljes

spektruma megtalálható; az országban egyedül itt van lehetőség könyvtártudományi területen doktori fokozatot szerezni.

A brnói Masaryk Egyetem tanszéke a legfiatalabb és talán a legdinamikusabban fejlődő képzőhely az országban. A fiatalsága egyben az innovációra való nyitottságban is megmutatkozik. Mind a saját termék kialakításában, mind az oktatási, mind pedig a kutatási programok tekintetében tetten érhető az újdonságokra való nyitottság.

A Masaryk Egyetem régi, rossz állapotú épületeiben a könyvtárosok által használt termék családiás, vonzó tereket jelentenek. Az öreg falak között sikerült megteremteni azt a sajátos hangulatot, ami a műhelymunka folyton izzó légkörét sugallja. Nincs olyan helyiség, amiben ne lenne semmi egyedi. A szemináriumi termék falát egy kortárs művész festette ki. Egy másik teremben a tanári asztalt és a katedrát középre helyezték el, a hallgatók – egymással szemben ülve – két oldalról figyelhetik az oktató előadását. Ez utóbbi megoldás egyébként a tanárok körében nem igazán népszerű, tekintve, hogy nagyon nehéz a diákokkal való szemkontaktust megteremteni. Az egész elrendezés mégis demokratikus, alkotó légkört teremt a terem falain belül. A tanszék kezdeményezésére kialakítottak egy könyvtárat, ahol bárki leteheti a fölöslegessé vált könyveit, mások pedig elvihetik onnan, természetesen kölcsönbe. Az oktatók külföldi konferenciákon szerzett könyveitől a ponyvairódalomig sok minden megtalálható ezeken a polcokon. A levelezős hallgatók gyakran gyerekekkel együtt érkeznek a tanszékre. Az utóbbiak számára kialakítottak egy játszósarkot, ahol a kicsik elfoglalhatják magukat, amíg a szülők az előadásokat látogatják.

Az innovatív megközelítésekre való nyitottság az oktatásban is megnyilvánul. Lehetőségünk volt óralátogatásra is. Vendéglátónk azonban nem a tanszék egyik termébe, hanem az egyetem épülete melletti parkba beszélt meg velünk találkozt, ahol gyakran tartanak órát. Az óra nem csak a helyszínválasztás miatt jelentett újdonságot. A tavaszi szemeszter utolsó két óráján a könyvtáros diplomával való elhelyezkedés, az állásajánlatokban való eligazodás és az állásinterjúval való szereplés gyakorlati kérdéseivel foglalkoztak. A látogatásunkat megelőző héten a hagyományos könyvtáros állások (katalogizáló, tájékoztató, hálózati munkatárs) kerültek sorra, ottlétünk alatt pedig a rokonszakmákban való elhelyezkedés. (Érdemes ezen a ponton megjegyezni, hogy a brnói egyetemen végzett hallgatóknak mindössze 30 százaléka kap állást könyvtárban, a többiek jellemzően a versenyszférában helyezkednek el, ahol azonban ugyanazokat az ismereteiket kell kamatoztatniuk, amiket a könyvtárosképzés során elsajátítottak.)

Szemináriumi keretek között nehéz lenne kezelni egy teljes, ötven-hatvan fős évfolyamot, ezért bizonyos órákon a tanárok bevonják a mester szakos hallgatókat is. Az oktatók és a közreműködő, munkaerő-piaci tapasztalatokkal is rendelkező mester szakos hallgatók készítettek egy faliújságot, amelyre álláshirdetéseket tűztek ki, a meghirdetett pozícióban ellátandó munkák leírásával, a jelentkezőkkel szemben megkívánt elvárásokkal és a kínált juttatásokkal. A diákoknak jelentkezni kellett a nekik szimpatikus állásokra. Az azonos pozícióra jelentkezőkből csoportokat alkottak, amelyek innentől külön-külön, a park különböző pontjain folytatták az órát. Itt a csoport vezetőjét (az oktatót vagy egy mester szakos hallgatót) kellett a diákoknak meggyőzni, hogy ők a legalkalmasabbak az adott állás betöltésére. A beszélgetés során igyekeztek érvelni, meggyőzni a munkáltatót, kiemelni a

saját értékeiket, éppen úgy, mint egy valós állásinterjú során. A csoportos beszélgetés után elemezték a hibákat, majd újra együtt, a teljes évfolyam előtt kihirdették, hogy ki nyerte el a különböző pozíciókat, ki volt a legmeggyőzőbb a munkáltató szerepét játszó tanár, illetve a mester szakos hallgatók előtt.

A játékos szemináriumi óra keretében az alapszakos hallgatók megismerkedhetnek a versenyszférában általuk is betölthető állásokkal, azzal, hogy egy-egy kiírás mit takar valójában, illetve, hogy a könyvtáros diploma mire használható még a könyvtárak falain kívül. Egy elképzelt, de a valódihoz nagyon hasonló szituációban ad lehetőséget az érvelés, a vonzó bemutatkozás és az izgalom leküzdésének gyakorlására. Az órába segítőül bevont mester szakosok szintén kipróbálják magukat. Nekik a csoportvezetői készségük, a pedagógiai készségeik javulnak, növekszik az önbizalmuk, hiszen a tanárral egyenrangú félként vesznek részt a szeminárium vezetésében. Ők a mester szakos diplomájukkal szándékaik szerint vezető beosztásokban szeretnének dolgozni, így ők is beleélhetik és kipróbálhatják magukat a munkáltató szerepében.

A tanárok elmondása szerint gyakran élnek a csoportok keverésének módszerével. Tapasztalataik azt mutatják, hogy a munkaerő-piaci gyakorlattal rendelkező levelezős és az elsősorban a tanulásra koncentráló nappalisok elméleti felkészültsége egymást erősítheti. A diákok egymástól is tanulhatnak azzal, hogy más-más alapokkal, különböző oldalról közelítenek meg egy-egy kérdéskört.

A tanárok átlagéletkora alig éri el a harminc évet. Ez az innovációs készség folyamatosan meglévő magas szintje mellett természetesen azt is jelenti, hogy komoly erőfeszítéseket kell tenniük a tanszéken, hogy mindig kellő számban meglegyenek a megfelelő tudományos fokozattal bíró oktatók. Ennek érdekében igyekeznek minél több nemzetközi konferencián szerepelni, lektorált folyóiratokban megjelentetni az írásaikat, illetve pályázni újabb és újabb kutatási programok indítására.

A könyvtár- és információtudományi intézetnek jelenleg három európai uniós forrásból finanszírozott projektje van folyamatban, valamennyi az információs írástudás „puha” tényezőivel foglalkozik. A pályázati forrásból lehetőségük van vendégoktatók meghívására, külső vállalati partnerekkel való együttműködésre, konferenciák és képzések szervezésére. Ezzel egyszerre segítik az oktatást, az oktatók karrierépítését, valamint az egyetem kapcsolatainak bővítését, mind hazai, mind pedig nemzetközi szinten.

Az alacsony átlagéletkor miatt az oktatók mentálisan közel vannak a diákokhoz, a szigorúan vett egyetemi kötelezettségeken túl is keresik egymás társaságát. Ennek egyik példája, hogy az egyik oktatójuk minden pénteken filmklubot szervezett a hallgatóknak. Egy teremben megnéztek egy igényes filmet, megbeszélték a benyomásaikat, gondolataikat. A beszélgetés kötöttebb formája bent az egyetemen, a tanteremben zajlott, majd kötetlenebb formában egy sörözőben folytatták az együttlétet – már nem feltétlenül csak a filmre koncentrálnak. Benyomásaink azt sugallták, hogy a hallgatók és az oktatók együtt alkotnak igazi közösséget, amelyből mind a szakmai munka, mind pedig az emberi kapcsolatok terén mindkét fél sokat profitálhat.

Tóth Máté

Emlékeim Kovács Mátéről*

A szónak hagyományos értelmében nem voltam tanítványa Kovács Máténak. Mégis egész életemben, sőt egész családom életében – elsősorban könyvtárosi, szakmai pályánk alakulásában – meghatározó szerepet töltött be.

Édesapám, Molnár Pál az ő tanácsára változtatott pedagógusi pályáján, és lett könyvtáros. Az én könyvtárosi pályaválasztásomat is döntően befolyásolta. Férjem, Kertész Gyula és Kovács Máté tanítványi-tanári szakmai kapcsolata az ELTE könyvtár kiegészítő szakán kezdődött.

A Kovács és a Molnár család kapcsolatainak kialakulása az egyetemi évekig nyúlik vissza. A szoros barátságot az egyetemi évek után is megőrizték. A meghatározó helyszín Debrecen volt. Mi – mindkét családban a három-három „gyerek” – együtt nőttünk fel. Hiszen néhány hónap különbség volt a két családban egy-egy „gyerek” születése között. Öcsémnek, Pálnak Kovács Mátéék lettek a keresztszülei, Máténak – Kovács Máté fiának – az én szüleim, de velem is keresztszülei gondoskodással törődtek.

A két család az 1940-es években csak földrajzilag került távol egymástól. A Kovács család Budapestre, a Molnár család Máramarosszigetre, majd Hajdúböszörménybe költözött. Nyaranta azonban gyakran együtt voltunk, elsősorban Tahiban. Mi, „gyerekek” hol az egyik, hol a másik családnál töltöttük a vakáció egy részét. A családfők eközben is gyakran találkoztak, leveleztek. Mi zártabb család voltunk. Kovács Máté széles társadalmi kapcsolatai, politikai aktivitása, tájékozottsága a mi családunk számára is fontos, értékes volt, sok segítséget jelentett, hiszen előtünk is tágabbra nyitotta a világot.

Édesapám jó barátja ösztönzésére és támogatásával hagyta ott a tanári pályát, és került 1957-ben a Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtárába. Gazdag nyelvtudása révén a külföldi könyvcserre volt a feladata. Munkája eredményeként 40 000 kötettel gazdagodott a KLTE könyvtárának állománya.

Kovács Mátéval folyamatosan megküldték egymásnak tanulmányaikat, véleményezték azokat – és ha lehetőség adódott rá, megvitatták. Közös bibliológiai kutatásuk tervei, eredményei, Molnár Pálnak a kutatás keretében készített szakfordításai, a külföldi könyvekről írott ismertetései és annotált bibliográfiája megtalálhatók az OSZK Kézirattárában Kovács Máté fondjában, mintegy 1300 lap terjedelemben. (Jelzete: 210/196-505.lev.) A további kéziratok KLTE Kézirattárában vannak. A főleg magánjellelű leveleket még a család őrzi. A közös kutatási program gyümölcseként Molnár Pál több tanulmányt is publikált:

- Vita a könyv- és könyvtártudomány viszonyáról a szocialista országok szakirodalmában. In: Könyv és Könyvtár. VI. köt. Bp. 1967. 107–170. p.

* Az alább következő két cikkel folytatjuk augusztusi számunkban megkezdett, Kovács Máté emlékezetét ápoló, szolgáló sorozatunkat.

- A tudományos együttműködés és a nemzetközi kiadványcsere kérdései az UNESCO budapesti konferenciáján. = *Alföld*. 1960. 6. sz. 144–148. p.
- A bibliológia (könyvtártudomány) vitás kérdései két szovjet országos tanácskozás tükrében. = *Könyvtári Figyelő*, 1967. 1–2. sz. 33–48. p.

Édesapám, Molnár Pál bekapcsolódott a tervezett *Magyar Enciklopédia* előkészítő munkálataiba is.

Érettségim után vita tárgyát képezte a családban továbbtanulásom iránya. Én a zene, a sport vagy a bölcsész tanulmányok között ingadoztam. A döntést Máté bácsi hozta meg: „*Kati legyen könyvtáros*”. A könyvtárosi pálya vonzó bemutatásával meggyőzött. Ezzel eldőlt a pályaválasztásom, amiért egy életre hálás vagyok. Máté bácsi a legszebb szakmát javasolta. Egész pályám során – bár kis kiterővel, amikor minisztériumi tisztviselőként csak érintőlegesen foglalkoztam könyvtárüggyel – könyvtáros voltam és maradtam.

Budapesten a tanulmányi időm alatt a Kovács családdal folyamatosan kapcsolatban voltam. Az örökké éhes kollégiumi diákok Kovács Máté és drága felesége, Ica néni rendszeresen jóllakatta, és étellel, itallal ellátva engedte vissza a kollégiumba. A hétvégéket gyakran a Kovács családdal töltöttem, és a lányokkal, Ágnessel és Ilonával jókat beszélgettünk.

Máté bácsi rendszeresen behívott a dolgozószobájába, beszámoltatott tanulmányaimról, és ami a legfontosabb, okos tanácsokkal látott el. Nem egyszer korholt is. Az arcát, különösen a szemét figyeltem, ami időnként szigorú, időnként kedvesen, elnézően mosolygó volt. A mutatóujját felemelve adta a bölcs tanácsait, útmutatásait.

Csak utólag döbbenek rá, hogy fiatalos hevülettel – akkor már a debreceni városi könyvtár igazgatójaként – fel sem fogtam annak a jelentőségét, hogy milyen tanulságos és nagy dolog együtt ülni Kovács Mátéval többek között az MKE országos elnökségi ülésein.

Szóval vagy szemmel mindig értésemre adta mondandómmal, viselkedésemmel kapcsolatos véleményét, gyakran nem titkolva kritikáját sem. Hogyan lehet, hogy soha nem bántott meg? Ugy, hogy mindig az apai segítő szándékot éreztem a gesztusaiban, megjegyzésiben. Respektáltam nagyon, de félelmet, szorongást soha nem váltott ki belőlem. Azt hiszem, ez volt Kovács Máténak a varázsa, emberiségének, pedagógiai érzékének igazi a titka.

Édesapám halálakor is Máté bácsi volt, aki a családunkat felkarolta, erőt adott, irányított bennünket tehetetlen fájdalomunkban.

Családunk harmadik tagjának, férjemnek Kertész Gyulának és Kovács Máténak az emberi és főleg szakmai kapcsolata is életre meghatározó volt a pályakezdő fiatal könyvtáros számára.

Kertész Gyula szükségét érezte annak, hogy a bölcsész diploma mellé a könyvtár szakot is elvégezze az ELTE levelező tagozatán. A professzor és a diák kapcsolata itt még szorosabbá vált. Kovács Máté a tanulmányok során a követelményekből semmit nem engedett, sőt még szigorúbb volt ismerős hallgatójával szemben. A diploma megszerzése után Kertész Gyula professzora ösztönzésére készítette el disszertációját *A magyar sajtó egyedi repertóriumainak fejlődése, elméleti és mód-*

szertani kérdései címmel. Később több tanulmányban foglalkozott Kovács Mátéval, illetve tartott előadást Kovács Mátéről:

- Kovács Máté kéziratos hagyatéka. In: Könyv és Könyvtár. 18. köt. Kovács Máté emlékének. Debrecen. 1997. 23–30. p.
- A regionális bibliográfia néhány elméleti terminológiai kérdése. In: Kovács Máté emlékkönyv. Bp., MKE, 1983.

Gyakran kereste fel az OSZK Kézirattárát, és tanulmányozta Kovács Máté és Molnár Pál levelezését.

Életem egy legmeghatározóbb napja 1972. augusztus 29-e volt. A debreceni kollégákkal megérkeztünk Budapestre a Magyar Tudományos Akadémia székházába az IFLA-kongresszusra. Vidáman mentünk fel a lépcsőn, amikor észrevettem, hogy fentről Páldy Róbert komor arccal néz le ránk. Felérve a lépcsőn, átölelt, és a fülembe súgta: „*Kati, rettenetes hírt kell mondjak, a keresztapja, Kovács Máté meghalt.*” Magamhoz térve kirohantam a Hűvösvölgybe a családhoz.

Kovács Máté elvesztése után azóta is úgy érzem, hogy féltő, őrző szemmel kontrollálja szakmai munkám. Időnként szigorúan, időnként mosolygó szemmel néz le rám, és emeli fel az ujját. Egy emlékezetes figyelmeztetése többször eszembe jutott: „*Mindig hamarabb vedd fel a kabátod, mint hogy rád adják!*” Vagyis légy önálló, felelősségteljesen élj és dönts!

Kertész Gyuláné

Kovács Máté előadás-vázlata az IFLA budapesti kongresszusára (1972)

Negyven esztendeje múlt annak, hogy 1972 nyarának végén (augusztus 28.–szeptember 2. között) Budapesten lezajlott az első – és mindmáig az utolsó – itthoni IFLA-kongresszus. Sorrendben ez volt a nemzetközi könyvtáros szervezet harmincnyolcadik konferenciája. Az ünnepi hangulatot szomorú esemény árnyékolta be: a tanácskozás második napjának délutánján, augusztus 29-én váratlanul elhunyt Kovács Máté¹, a rendezvény egyik szervezője, a korabeli és a huszadik századi magyar könyvtárügy egyik kiemelkedő személyisége, az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács elnöke, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtártudományi Tanszékének professzora.

Az IFLA végrehajtó bizottsága 1968-ban, a frankfurti közgyűlésen jelentette be, hogy négy év múlva a magyar főváros, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete rendezheti meg a kongresszust.² Az MKE elnyerte a kulturális kormányzat erkölcsi és anyagi támogatását is. Az elnökség az alapos előkészítés érdekében 1970. március 20-án két bizottságot (Társadalmi és Szervező) alakított; az előbbinek tagja lett Kovács Máté egyetemi tanár is.³ A két testület összetételét egy év múlva,

1971. március 25-én véglegesítették.⁴ A Társadalmi Bizottság október 20-án ült össze először⁵; ekkor az IFLA-közgyűlés plenáris üléseire tizenhét magyarországi referátum kidolgoztatását határozták el. Egyúttal megszabták a majdani terjedelmet (10-12 gépelt oldal), és előre bekérték a harminc-negyven soros szinopszist.⁶ Mint ahogy azt Székely Sándor, az MKE főtitkára levélben tudatta, Kovács Máté professzor érthető módon *A könyvtárosképzés rendszere Magyarországon* című témára kapott megbízást.⁷

A megadott határidőre, november végére a szinopszist (a vázlatot) megírta. A gépelt szöveg az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában őrzött Kovács Máté-hagyatékban fennmaradt⁸, és világosan tükrözi előadói szándékait. Mint ahogy azt a mellékelt forrásközlés is tanúsítja, a történeti megközelítést alkalmazta, és messze előre látóan jelölte ki a fejlesztés irányait. Már ekkor, négy évtizeddel ezelőtt érzekelte, hogy milyen fontos lesz a jövőben a számítástechnikai ismeretek oktatása.

A konferencián – ahol a plenáris ülésen *A könyv és az olvasás a változó világban* című témát vitatták meg – a Képzési bizottság augusztus 30-ára kitűzött szekciójában szerepelt volna.⁹ Sajnálatos tény, hogy a referátum már nem hangozhatott el. Sokáig azt hittük, a kézírata is elkallódott. Néhány napja azonban váratlanul előkerült, az angol fordítással együtt.¹⁰ Sajtó alá rendezése, publikálása a közeljövő feladata.

Az előzetes tervezet azonban jelentős dokumentum: Kovács Máté kísérelte meg először a hazai könyvtárosképzés addigi történetének áttekintését. Némileg meglepő – és ez könyvtártörténet-írásunk jókora adóssága –, hogy azóta sem született hasonló összefoglalás. Miközben az eltelt évtizedekben a képzési rendszer rendkívül sokat változott.

Az 1971 őszen papírra vetett gondolatmenet mostani közzétételét mindenekelőtt a kerek évforduló, tehát a megemlékezés szándéka indokolja. Van azonban egy másik vezérlő motívum is: szeretnénk remélni, hogy a hajdani vázlat napjainkban arra ösztönözheti a mai könyvtáros nemzedéket, elsősorban a szakmánk múltja iránt élénkebben érdeklődő kollégákat, még inkább az egyetemi és főiskolai képzés részeseit, az informatikus könyvtáros szakos hallgatókat, különösképpen a leendő doktoranduszokat, hogy alaposan, a részletekig hatolóan feltárják a magyarországi könyvtárosképzés teljes történetét.

JEGYZETEK

- 1 [Székely Sándor]: Kovács Máté elhunyt. = Tájékoztató, 1972. 9–10. sz. 1. p.
- 2 Somkuti Gabriella: IFLA-kongresszus Frankfurtban. = Könyvtáros, 1968. 717–718. p.
- 3 Feljegyzés az 1970. április 30-án tartott Szervező Bizottsági ülésről (OSZK Kézirattára Fond 210/224/90.).
- 4 Az Elnökség ülése. = Tájékoztató, 1971. 4. sz. 1. p.
- 5 Tájékoztató, 1971. 11. sz. 2. p.
- 6 Feljegyzés az MKE Társadalmi Bizottságának 1971. október 20-án tartott üléséről (OSZK Kézirattára Fond 210/224/119.). A MKE Társadalmi Bizottságának 1972. február 8-i ülésén végül is 16 témát fogadtak el (23 szinopszis érkezett be); Tájékoztató, 1972. 3. sz. 1. p.
- 7 Székely Sándor levele Kovács Máté egyetemi tanárnak, 1971. okt. 28. (OSZK Kézirattára Fond 210/224/120.).

- 8 A könyvtárképzés Mo-on (Vázlat) (OSZK Kézirattára Fond 210/224/121.); másik példánya: uo. 224/129. A februárban készített gépiratos másolaton a neve mellett ceruzával kiegészítette az előadás valamelyest módosított címét: *A magyar könyvtárosképzés rendszere [továbbfejlesztése]*. (OSZK Kézirattára, Fond210/224/146.)
- 9 Az IFLA előkészületei. = Tájékoztató, 1972. 8. sz. 1. p. A rendezvényről szóló tudósítás: A könyvtárosok világkonferenciája. = Könyvtáros, 1972. 1. sz. 571–595. p.
- 10 Jelenleg professzor úr lánya, dr. Kovács Ilona őrzi.

Bényei Miklós

A könyvtárosképzés rendszere M[agyarország]on (Vázlat)

- kezdetben szaktanfolyamok (1898–1913, 1937–1938), ill. szakvizsgák párhuzamosan: az ország egyetemlein magántanárok előadásai bölcsészettudományi hallgatók számára könyv- és könyvtártörténet, bibliográfia, könyvtártan körében (Kolozsvár, 1901–1918, Budapest 1914–1950, Debrecen 1930–1945, Pécs 1936–1940)
- egyetemi szak: 1919 - Magyar Tanácsköztársaság rendelkezései
1948–49 - budapesti tudományegyetemen a bölcsészettudományi karon - az egyetemi oktatás reformja során a 260/1949. sz. kormányrendelet és a 600/1949 sz. közoktatásügyi minisztériumi rendelet alapján
előbb nappali tagozaton 4, ill. 5 éves, később levelező, majd esti és kiegészítő tagozaton is az 1955/56., az 1962/63., ill. az 1959/60. tanévektől 6-6, ill. 3 éves időtartammal - a tanulmányi rend az egyes tagozatokon közel azonos volt
megszerveződött a dokumentálók közel 1 éves szaktanfolyama és [az] egyetemet, ill. főiskolát végzett dokumentálók számára
az eltelt 22 év során e tagozatokon 914 hallgató végzett - nagy többségük könyvtárakban és dokumentációs intézményekben helyezkedett el - jelentős részük vezető, irányító munkakörben dolgozik
1971/72. tanévben az egyetemen 217 hallgató folytatja tanulmányait
- felsőfokú könyvtárosképzést szerveztek a Budapesti Pedagógiai Főiskolán 1951–1956 között - itt 605 hallgató végzett
továbbá az OSZK KMK keretében 1958–1961 között - itt 63 egyetemet, ill. főiskolát végzett hallgató szerzett kiegészítő oklevelet
- a könyvtárosok középszintű képzése két és fél éves tanfolyamokon folyt 1957-től a kijelölt fővárosi és vidéki tankönyvtárakban -
a hallgatók a középiskola elvégzése után nyerhettek felvételt, s nappali, ill. levelező tagozaton végezhatték tanulmányaikat
ezek 1966-tól levelező szaktanfolyamokká alakultak, amelyek műszaki-mezőgazdasági, orvosi-egészségügyi, ill. társadalomtudományi szakkönyvtárosokat képeztek a közművelődési könyvtárosokat a Felsőfokú Tanítóképző Intézetek népművelő-könyvtáros tagozatán képezték nappali, ill. helyi vagy kihelyezett levelező formában (Szombathelyen 1962-től, Debrecenben 1963-tól) -
eddig mindegy 2500 középszintű könyvtáros fejezte be tanulmányait
jelenleg 550 hallgató tanul ezekben az intézményekben
- a szakképzés rendszerében ezután kell kialakítani több hiányzó formát
pl. gyermek- és ifjúsági, ill. iskolai könyvtárosok
dokumentálók
könyvtári ügyviteli dolgozók
képzését biztosító intézményeket, ill. tagozatokat
fokozatosan gondoskodni kell az új munkakörökre szakemberek képzéséről
pl. számítástechnikai
reprográfiai
elő kell készíteni a végzett könyvtárosok intézményes szakmai továbbképzését is

Krencseyné Győri Erzsébet
(1936–2012)

(Fotó: Mándli Gyula)

Akik ismerték, biztosan nem hiszik el, hogy elment, mint ahogyan annak idején, az ezredfordulón azt sem tudták elhinni, hogy nyugdíjba vonult. Győri Erzsébet több mint fél évszázadon át a magyar könyvtárügy egyik meghatározó, számos területén maradandót alkotó, bátran mondhatni, nagy hatású személyisége volt. Pedig a kegyetlen valóság az, hogy szeptember második hétvégéjén itt hagyta a földi világot, és mindhalálig érdeklődő tekintete immár nem pásztázza a honi könyvtárügy újabb és újabb fejleményeit.

Erzsi – mindenki így szólította – Miskolcon, vasutas családban született. Érettségi után, 1954-ben – meglehetősen csekély életismeretre vallóan – latin–görög szakra jelentkezett. „Természetesen” helyhiányra hivatkozva elutasították felvételi kérelmét. Naivitásából hamarosan kigyógyította a nagybetűs Élet: 18 évesen Sajószentpéteren lett az egyszemélyes könyvtár vezetője. Télen-nyáron, hidegben-hőségben, porban-sárban biciklin, vonaton, traktor- vagy autóstoppal járt dolgozni abba a könyvtárba, amely „odaérkezésemkor két egymásra tett falusi lócából és néhány könyvből állt” – mondta egy interjújában. „Két évig dolgoztam itt. Amikor eljöt-

tem, három helyiségből álló, ötezer kötetes, katalogizált könyvtárat és ezerkétszáz olvasót hagytam az utódomra”. Nem elsősorban azért érdemes idézni emlékező szavait, mert felidéző hatású pillanatfelvételt adnak az ’50-es évek elejének vidéki könyvtári állapotairól, hanem kivált azért, mert ez az „epizód” jelképi módon összefoglalja egész későbbi munkásságát: ahol megfordult, ott maradandót alkotott. Ott minden jobbá, működőképesebbé, tartalmasabbá, igényesebbé vált, mint azelőtt volt.

Erzsi hosszú és gazdag pályafutása során szinte minden közkönyvtár-típusban és csaknem minden könyvtárosi beosztásban dolgozott. Szikszón szervező volt, Encsen járási könyvtárigazgató, a miskolci megyei könyvtárban módszertanos, aztán a Megyei Tanács művelődési osztályán volt könyvtári előadó. Ez utóbbi – igaz, rövid időszakban – megismerte a szakma és a közigazgatás kapcsolatának gyakorlatát és fontosságát, aminek később jó hasznát vette. Aztán visszatért a napi könyvtárosi feladatokhoz, előbb igazgatóhelyettesként dolgozott a megyei könyvtárban, majd a miskolci városi könyvtárat vezette. Itt is maradandót alkotott, az ő vezetése időszakában épült ki a borsodi megyeszékhely könyvtári hálózata. Ezekre az évekre így emlékezett: „Kevés embernek adatik meg, hogy könyvtárakat létesítsen. Például ekkor épült az első olyan könyvtár az országban, amelynek önálló képzőművészeti kiállítóterme is volt; össze lehetett kapcsolni a könyvtár működését a művészeti gyűjtemény megalapozásával.” Időközben levelező tagozaton elvégezte a könyvtár szakot; neki is – mint akkoriban annyiaknak – Kovács Máté volt a mestere.

1976-ban érkezett Budapestre. Rövid ideig a Könyvtártudományi és Módszertani Központban (KMK) dolgozott, azután öt évig a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályán a közkönyvtárak ügyével foglalkozott. 1981-ben a Könyvtár-ellátó Vállalat vezetői székét kínálták föl neki, az akkori megyei igazgatók biztatására el is fogadta. 1985 őszén került ismét a KMK-ba, a Gyűjteményfejlesztési osztály vezetését vállalta el, ami egyben azt is jelentette, hogy az *Új Könyvek* felelős szerkesztője lett. Kiterjedt és sokfelé elágazó életművére talán ez a kéthetente megjelenő állománygyarapítási tanácsadó folyóirat tette fel a koronát. Az *Új Könyvek* szerkesztősége – ahogyan valaki némi malíciával, kicsit lenézően, de nem egészen alaptalanul „recigárnak” nevezett – igazi műhely volt, értelmiségi műhely, a szónak abban az értelmében is, hogy Erzsi vezetésével a kollégák és nemkülönben a külsős recenzorok Művekkel foglalkoztak. Erzsi az olykor csakugyan rohamtempójú munkák során példát mutatott munkabírásban is, meg abban is, hogy a Művet mindenkor tisztelettel kell kézbe venni, empátiával kell megismerni és értő módon, illő stílusban, találóan kell ismertetni, értékelni, ajánlani vagy épp lebeszélni róla a szerzeményező könyvtárost. A lap mindvégig megőrizte tárgyilagos szemléletét és magasra tett szakmai, illetve esztétikai mércéjét. 1985 és 2001 között az *Új Könyvek* persze rengeteg változáson ment át, de abban a tekintetben mindvégig következetes maradt, hogy elfogulatlan és tárgyilagos volt, tehát biztos mércével szolgált a könyvtárak, könyvtárosok számára. Azaz betöltötte hivatását. Lehetett tavaszi Könyvhét vagy karácsonyi könyvvásár, Erzsi a könyvkiadás dömping-időszakaiiban sem engedett a recenziók minőségéből, azaz a folyóirat hiteléből. Az *Új Könyvek* története nem csupán a KMK (majd a Könyvtári Intézet) történetének egyik jelentős fejezete, de talán 1964-től az ezredfordulóig tartó időszak egész hazai könyvtárügyének is.

Erzsi a Gyűjteményfejlesztési osztály vezetése és az *Új Könyvek* főszerkesztése mellett a KMK mb. igazgatója is volt hosszabb időszakokban. Ez utóbbi vonatkozásban nemcsak az volt elévülhetetlen érdeme, hogy az „interregnumok időszakában” vezette az intézményt, de az is – ahogyan Csabay Károly megvallotta a Katalisten –, hogy a hivatalosan kinevezett igazgatóknak is nélkülözhetetlen támasza, tanácsadója, segítője volt. És nem utolsó sorban segítőkész előkészítője annak a folyamatnak, ahogyan a régi KMK-ból korszerű szakmai törekvéseket megvalósító Könyvtári Intézet vált. Itt is, ekkor is maradandót alkotott. Imponáló munkabírással és kitartással dolgozott az ezredfordulóra eső nyugdíjazásáig. Nem ismerte a munkaidő fogalmát, kevés olyan este volt, hogy ne a könyvtár zárásakor hagyta volna abba a munkát. A Szinnyei-díj átvétele után készült interjúból erről így beszélt: „*Ha nem volna olyan összeszokott és egymásra figyelő a kollektíva, akkor ez a nagyon feszes, rigorózusan rövidre szabott időkeret nem volna tartható. Ahogy nektek valamennyiőtöknek, nekem is az éjszakába csúszik a munkám.*” Hétfégre pedig hazavitte a munkanapokon felgyült „restanciát”, például egy-egy *Új Könyvek* szám több száz recenzióját átolvasni, hogy jellegzetes, határozott kézvonású, piros betűs javításait megtegye.

Munkásságát a szakma magas elismerései is jutalmazták: 1996-ban Szinnyei József-díjat kapott, 2001-ben Széchényi Ferenc Emlékérmét. De a legrangosabb kitüntetésnek mindig kollégái tiszteletét, barátságát tartotta. Mert ő még ahhoz a könyvtáros nemzedékhez tartozott, amelyik a munkatársban, a beosztottban vagy éppen a főnökben nemcsak a kollégát látta, hanem a lehetséges barátot, az értelmi-ségi partnert, akivel – a munka ritka szüneteiben – le lehet ülni beszélgetni könyvekről, filmekről, politikáról, a világ dolgainak állásáról.

Erzsi munkahelyeinek és munkaköreinek felsorolása közel sem mond el mindent kiterjedt munkásságáról. Ott volt az utóbbi fél évszázad magyar könyvtári életének valamennyi fontos eseményén, Budapesten és vidéken, megyeszékhelyen és falun, a vándorgyűléseken, a helyismereti könyvtárosok évenkénti konferenciáitól a döntéshozó kuratóriumokig. A rendszerváltozás idején a határon túli magyar könyvtáraknak küldendő könyvcsomagok összeállításában és célba juttatásában működött közre, közben tanácsot adott vidéki kollégáknak gyarapításhoz és állományapasztáshoz, és mindeközben többet magával jó ideig szerkesztette a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárost*, amelynek 2011-ig szerkesztő bizottsági tagja volt. Mindig szívügyének tartotta a folyóiratot, amelyet – nehezebb korszakaiban – aprómunkájával, napi közreműködéssel is átsegített a jövőbe.

Nyugdíjazása után is aktív maradt, hetente két nap bejárt a Könyvtári Intézetbe, szakmunkákat lektorált, cikkeket írt, tagja volt a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* szerkesztő bizottságának, bölcs tanácsaival és rendkívüli tájékozottságával segítette egykori kollégáit, illetve a *3K* szerkesztőit. Mert Erzsi kivételesen tájékozott ember volt. Hogy könyvtárosként, az *Új Könyvek* felelős szerkesztőjeként napra készen ismerte a magyar és a világirodalmat, elmélyülten tanulmányozta a társadalomtudományok és az újkori történelem szakirodalmát – az szinte természetes. De ugyanilyen tájékozott volt a kultúrpolitika, a jog, a pénz- és adóügyek vagy éppen a vezetéstudomány kérdéseiben. Ugyanúgy érdekelt a pszichológia, mint a kép-

zöművészet. Annak idején az *Új Könyvek* szerkesztőségében egy megválaszolhatatlan kérdés láttán azt tartottuk: – Kérdezzük meg Erzsitől, ő úgyis minden olyasmit elolvas, amit senki más a szerkesztőségben... Rendkívüli tájékozottsága rendkívüli nyitottságából következett. Azon ritka emberek közé tartozott, akivel nem volt reménytelen vitázni, mert az érvek előtt meg tudott hajolni. Igen ritka emberi tulajdonság! Ugyanakkor keményen határozott, nagyon eltökélt is tudott lenni – ha kellett. De ha arra volt szükség, rendkívül diplomatikus volt; aki ismerte, az bizonyosan tud példát mondani arra, hogyan „simított el” zűrös ügyeket; egymással szóba sem álló embereket tudott egy asztalhoz ültetni, kibékíteni, lecsendesíteni. Hány történet volna felidézhető Erzsi találékony békítő képességéről, amikor olyan könyv felháborodott szerzője jelent meg a szobájában, amely műről nem éppen kedvező recenzió jelent meg az *Új Könyvekben*... Ebben is hihetetlenül ötletes, diplomatikus, azaz lefegyverző volt.

Ha egyetlen szóval kellene jellemeznem karakterét, azt mondanám: korrekt volt. A végtelenségig korrekt. A legstresszesebb, legreménytelenebb helyzetekben is megőrizte nyugalmát, nem veszítette el a türelmét, megőrizte tárgyilagos stílusát, és mindig volt ötlete a megoldásra. A hatékonyan dolgozó vezető minden fontos emberi erényét is birtokolta.

2012 szeptemberében a magyar könyvtárügy az elmúlt fél évszázad egyik meghatározó, a magyar könyvtárügy arculatát jelentősen formáló vezető egyéniségét veszítette el. Erzsi minden munkahelyén, valamennyi munkakörében, tisztségében maradandót alkotott. Aki ismerték, akik dolgozhattak vele, tisztelték tudásáért, rendkívüli tájékozottságáért, kollegialitásáért, korrektségéért, egyenességéért, segítőkészségéért és nem utolsósorban könyvtárosi elhivatottságáért.

Emlékét híven megőrizzük.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bartók Györgyi: Az *Új Könyvek* története – kronológiában elbeszélve. = *Könyvtári Figyelő*, 2010. 4. sz. 755-768. p. (Győri Erzsébetről: 762–765. p.)
- Mezey László Miklós: „Szerencsésnek mondhatom magam, mert a közkönyvtárak minden típusában dolgozhattam.” Beszélgetés a Szinnyei-díjas Győri Erzsébettel. = *OSZK Híradó*, 1996. 7–8. sz. 8–11. p.
- Vajda Kornél: A magyar könyvtárügy Mädchen für alles-e. A hetvenéves Győri Erzsébet köszöntése. = *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*, 2006. 4. sz. 56–58. p.
- Vajda Kornél: Győri Erzsébet köszöntése a Széchényi-emlékérem átadása alkalmából 2001. április 26-án.
<http://tortenet.oszk.hu/html/magyar/kiemsem3.htm>

Mezey László Miklós

Búcsúztató

A Könyvtári Intézet, Erzsi utolsó és legkedvesebb munkahelye, valamint a könyvtárosok kicsiny konfraternitása, továbbá a barátok nevében szólnék néhány szót. De máris a tautológia bűnébe estem. Hisz' az, hogy valaki hazai könyvtáros és Erzsi jó barátja, ugyanazt jelenti. Az ilyesféle ismétléseket Erzsi több száz írásomból gyomláta ki könyörtelenül, de erre immáron nincs módja. De a tautológia ezúttal elkerülhetetlen volt. Győri Erzsi kislány kora óta volt könyvtáros. És – azt hiszem, nem túlzás a szó – szinte minden magyar (határon inneni és túli) magyar könyvtárost személyesen ismert. És akit ő – könyvtárosként – megismert, annak barátja is lett. Aki pedig Győri Erzsit megismerte, aki vele találkozott, szintén a szívébe, barátságába kellett fogadnia Őt. Erzsi dolgozott a lehető legalacsonyabb, legutolsó posztokon is, volt például „lóca-könyvtáros” is egy kicsiny településen, ahol a könyvtár, ameddig Erzsi fel nem virágoztatta, valóban csak két lócából állott; és volt városi könyvtárigazgató, volt a minisztérium könyvtári osztályának vezető munkatársa, volt a Könyvtárellátó Vállalat vezetője, volt az *Új Könyvek* főszerkesztője, és vált végül a Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatójává, ahol is nemcsak a KMK és az OSZK az ideig fölöttebb zürzavaros viszonyát tette rendbe, de átvezette – maximális tapintattal és érzékkel – a KMK-t a Könyvtári Intézet formációjába. is.

Magas posztjai révén lett volna módja rá, hogy bizonyos fölényrel viseltesen az általa és stábjá által ellenőrzött, inspicált területeken. Soha nem tette. Még az olyan vicceket is távol tartotta magától, mint amilyen egyik kollégánké volt, aki előszeretettel kérdezte meg az általa felülvizsgált könyvtárak vezetőitől, hogy milyen a katalógusok komfortfokozata. Amely kérdésre persze senki nem tudta, nem tudhatta az adekvát választ. Erzsi mindig, de igazán mindig segíteni akart – és tudott. Főlényt soha senkivel, senki könyvtárossal szemben nem éreztetett, nem gyakorolt. Hát hogylene fogadta volna őt szívébe minden könyvtáros!

Talán nem az a legtisztább, legjobb karrier, ha valaki mindjárt felülről kezdi, de annak is megvannak a súlyos hátrányai, ha valaki nagyon alulról indul. Erzsi volt nagyon alul és nagyon fölül is, és – számára – ez a kettős pozíció a lehető legkedvezőbb, a lehető legjobb eredményt hozta. Persze nem önmagától, nem automatikusan. Hogy az eredmény olyan lett, amilyen lett, hogy Erzsi a legnagyobb magyar könyvtárosok közé emelkedett, azt épp ez a kettősség, illetve ennek a kettősségnek Erzsi által gyakorolt praxisa hozta. Épp csak néhány példával élve: megyei könyvtárban dolgozva pontosan tudta, hogy milyen a „terepen” dolgozni; az *Új Könyvek* szerkesztőjeként jól tudta, hiszen onnan jött, hogy mik a Könyvtárellátó szempontjai; KMK-sként úgy tárgyalhatott a minisztériumi könyvtári osztályának képviselőivel, mint aki azok elvárásait, kívánalmait belülről ismeri; a világtól – annak idején – fölötte elszakadt OSZK vezető testületi ülésain adatokkal és érvekkel gazdagon felszerelve szólhatott mindarról, ami – könyvtári vonatkozásban – az OSZK szemhatárán addig nem létező volt. Sorolhatnám még a példákat, de tán ennyi is elég.

Erzsi a könyvtári szakirodalom, elsősorban a könyvtári szaksajtó szenvedelmes olvasója volt. Nemcsak akkor, amikor maga is szerkesztő vagy szerkesztőbizottsági tag volt, hanem kezdettől mindvégig. Halála előtt néhány nappal még bújta a könyvtári folyóiratok utolsó, legfrissebb számait. De nemcsak a könyvtári folyóiratokat olvasta. Most nem térnék ki arra, hogy mennyi szépirodalmat, szociológiai, társadalomtudományi, történelmi munkát forgatott, bár meg kell mondanom, hogy halála előtt néhány nappal még arra kért, ilyesfélét hozzak számára. Inkább azt emelném ki, mint ritka jelenséget, hogy igen gondosan és alaposan tanulmányozta mindenkor a közlőnyöket, a könyvtárakra vonatkozó jogszabályokat. Akik jelen voltak, az OSZK főigazgatója, az OSZK igazgatói és fősztályvezetői többször is elmondták, hogy nem egy esetben Győri Erzsi volt az, aki felhívta a figyelmet egy-egy terv lehetetlenségére (jogszabályok ismertetésével), máskor egy-egy terv lehetőségességére (mivel a jogszabályok az ilyesmit nem tiltották). És ez az ismeret- és információgazdagság a kezdetektől jellemző volt rá.

Annak idején, a hetvenes évek elején a KMK-ban gyakorta voltak olyan össze-
jövetelek, amelyeken a megyei és városi igazgatók sokasága jelent meg. Általában a KMK-sok szónokoltak, „osztották az észet”, és persze joggal, hiszen ők kapták közvetlenül a kultúrpolitikától is, a könyvtári osztálytól is a direktívákat. Ám Erzsi, aki gyakorta megfordult az ilyen üléseken, a legtöbbször igen hangsúlyosan (néhány öreg KMK-s szerint sokszor igen szemtelenül) vetett fel vitatható pontokat az addig elhangzottakban. Ehhez bizonyos bátorság kellett. De Erzsi bátor volt. Nagyon bátor. Pedig tudott rettentően félni is. Például a kutyáktól, amelyek kislány korában nem egyszer megharapták. De amikor még szinte kislányként, az egyik faluból a másikba kellett bicikliznie, persze könyvtári küldetésben, karikázott akkor is, ha féltucatnyi kutya üldözte. Erzsi, egy szörnyű gömbvillámos élmény hatására rettentően félt az égzengéstől, villámlástól. Ám amikor egy számomra csodálatos, számára rettentő viharban társalogtunk többen egy fedett, de nyitott teraszon, Erzsi minden félelme ellenére úgy koncentrált az elhangzott könyvtári témákra, hogy végül szinte ő vezette a vitát és ő is zárta le. Majd, talán még mindig reszketve, úgy vonult vissza, mint akinek most már szabad félnie és a villámokra gondolnia.

Erzsi, mint mondtam volt, nagy könyvtáros lett. A hazaiak közül a legnagyobbak egyike. Bizonyos, hogy tanulmányok, cikkek, emlékező írások fognak szólni róla, bizonyos, hogy életművét sokan fogják még tudományosan elemezni.

Én azonban mindjárt végét vetném mondandómnak. Egyik nagy magyar regény, egy Győri Erzsi által is kedvelt regény utolsó szavait idézném, hogy azután azokat parafrazeáljam. E szavak így hangoznak. „*Barátom! Volt ifjúság, volt szerelem. Nem vettem észre. Adj tüzet, kérlek!*”

Kedves Erzsi! Ne nyugodj békében! Sugározd továbbra is példádat, hivatástudatodat, energiádat, szellemiségedet! Barátaim, volt ifjúság, volt érett kor és volt Győri Erzsi. Lehetetlen volt Őt észre nem venni. Kérjük, hogy adjon tüzet!

(Elhangzott a budapesti Fiumei úti Sírkertben, 2012. október 3-án.)

Vajda Kornél

Az olvasás pártfogója

„Az olvasás pártfogója” – olvassuk a Nemes Erzsébet tiszteletére összeállított kötet címlapján. Mi más lehetne egy könyvtáros, ráadásul egy könyvtárigazgató? – gondoljuk rögvést, de a laudációkat látva, az ünnepelt gazdag szakirodalmi termését áttanulmányozva, és elmélyedve a barátok, kollégák, tisztelők írásaiban, máris találónak, sőt pontosnak érezzük a megfogalmazást.

A kezünkben tartott könyv szerzői ugyanis az előtt az ember előtt hajtanak fejet, aki pályája során mindvégig következetesen ragaszkodott a könyvtáros alapvető feladatához: mindent megtett azért, hogy az olvasók – vagy nevezzük őket könyvtárhasználóknak – megtalálják azt, amit a könyvtárban keresnek, és leljenek munkájuk végzése közben élvezetet, szellemi kalandot, gazdagodást. Ez a cél szabta meg tevékenységét az Olvasókörök Szövetségének és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Olvasószolgálati Szekciójának élén, a Magyar Olvasástársaság tagjaként is.

Színes a kötet, ha a benne fogalt témákat tekintjük. Ismertetésemben azt a fonalat követem, amely a szakmaiságtól a személyesig húzódik.

Természetes, hogy a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának vezetőjét számos történeti statisztikai tanulmány szerzője köszönti. Gyöngyösi István a hazai cukoripar kapcsán a magyar mezőgazdaság termelésének utóbbi két évtizedéről közöl adatokat. Felhívja a figyelmet, hogy Magyarország az 1990-es években bekövetkezett, közel 40 százalékos visszaesésből kilábalva az elmúlt évtizedben a világviszonylatban előkelő 13. helyen áll, közel hatszázalékos nettó növekedéssel. Igaz, a cukoripar szerkezete ezen belül visszafordíthatatlanul módosult, hiszen a XX. század nagy részén termelő 12 gyár helyében ma már csak egy működik. Jónás Károly és Villám Judit összefoglalása a Magyar Országgyűlés elnöki tisztségeinek összehasonlító történeti-statisztikai vizsgálatát adja. A száraznak tűnő adatok mögött az elmúlt 160 esztendő magyar politikatörténetével szembesül a figyelmes olvasó, aki áttekintheti a 109 elnöki posztot (képviselőház, felsőház, alelnöki tisztségek stb.) betöltő 73 személy rövid jellemzését. Ipartörténeti kutatások kevéssé reflektorfényben álló szegmensére, a finomkerámia-iparra Kápolnai Iván irányítja a figyelmünket. Írásából a hazai építőipar viszonylag kis szeletét kitevő terület hősiességével bontakozik ki az 1930-as évek elejének gazdasági válsága közepette. A Zsolnacy-cég, a Herendi Porcelángyár, a Romhányban, Kőbányán vagy Kispessten letelepült üzemek képesek voltak túlélni a krízist, és a következő években jelentős fejlődést felmutatni. Nagyobb időtávot, Magyarország második világháború utáni történetének egészen napjainkig ívelő szakaszát tárgyalja az infláció és a gazdasági növekedés relációjában Marton Ádám.

Szűken szakmai vonatkozásokat találunk Laczka Éva dolgozatában. A KSH gazdaságstatisztikai elnökhelyettese az Európai Unió Tanácsának a magyar elnökség idejére ütemezett feladatait és azok elvégzését ismerteti. A nemzetközi konfe-

renciával (*Communication: a Tool to Enhance Statistical Culture*, Visegrád, 2011. június) zárult időszak egyértelműen emelte hazánk szakmai presztízsét.

Tudományos kutatás, történelmi sorsfordulók és személyes sorsok kölcsönhatásáról ad számot három írás is a kötetben. Rózsa Dávid Kovács Alajos (1877–1963) 1948-ban született levelét közli, szerzője tulajdonképpeni apológiáját. A század első felének egyik legnevesebb statisztikusa szakértőként részt vett a trianoni béketárgyalásokra utazó delegációban, négy évvel később már helyettes államtitkári rangban a KSH igazgatója, majd 1929-től nyugdíjazásáig annak elnöke volt. Munkásságát akadémiai tagsággal, Corvin-koszorúval ismerte el a Horthy-korszak, amely szakmai segítségét kérte a zsidótörvények meghozatala előtt. A háborút követően Kovácsot börtönbüntetésre ítélték, itt olvasható levelének érveit figyelmen kívül hagyva megfosztották akadémikusi címétől. Hagyatéka a hivatal raktárában várja a kutatókat. Hasonló sors jutott osztályrészül Laky Dezső (1887–1962) statisztikusnak, közgazdásznak, gazdaságpolitikusnak, akadémiai tagnak. Róla Lencsés Ákos emlékezik meg a KSH Könyvtár kéziratárában talált, éppen egy Kovács Alajosnak írt levéllel, mindkettejük kitelepítésének időszakából. Egy korábbi, boldogabb (?) kort elevenít meg Lakatos Miklós *Pillanatképek Vargha Gyuláról (1853–1929) a statisztikusról és korának jelentős költőjéről* című írása. Az első világháború éveiben államtitkári rangig jutó Vargha költészetének helyét, motívumtörténetét, nyelvi kifejezőeszközeit, viszonyát a magyar modernséghez a szerző Schöpflin Aladár, Horváth János és mások segítségével, a korabeli recepció alapján értékeli.

Az ünnepelt könyvtárosi hivatásához közelítenek témájukban Gazda István, Venyigéné Makrányi Margit és Balogh Mihály tisztelgő írásai. A neves tudománytörténész a reáltudományok könyvészetének XVIII–XIX. századi kezdeteiig kalauzol bennünket, és feltérképezi azokat Szinnyei korszakalkotó munkájának (*Hazai és külföldi folyóiratok magyar tudományos repertórium*, 1876., illetve *Magyarország természettudományi és matematikai könyvésze*, 1878.) megjelenéséig. A miskolci megyei könyvtár igazgatóasszonya Kovács Mátyás (1790–1861) lapalapító, mecénás életrajzát foglalja össze. Az egri egyházmegye papja a teológiai irodalom és szaknyelv magyarországi pallérozása céljából az 1830-as években Egerben tudományos igényű katolikus folyóiratot adott ki – az *Egyházi Folyóirat* 1832–1834 között összesen négy számot ért meg, megszűnéséhez a tájékozott közvélemény hiánya vezetett. A jeles egyházi ezen felül jelentős összegű adománnyal támogatta a közösség kiemelkedő tagjainak (gazdálkodó, jó erkölcsű, fiatal házaspár, szorgalmas diák) előmenetelét. Nagy szeretettel eleveníti fel Balogh Mihály a kunszentmártoni gimnáziumban 1938-ban újjára bocsátott kölcsönkönyvtári kezdeményezést. A nagymúltú református intézmény a húszas években nemcsak, hogy túlélte a fenyegető megszűnés veszélyét, de hagyatékok révén még növelni is tudta állományát, és szépirodalmi részét – gondos válogatás után – megnyitotta az érdeklődő publikum előtt. Nem túlzás azt állítani, hogy a könyvtár kultúrmissziót teljesített, hiszen pl. a *Szép Szó* és a *Nyugat* számai közel s távol csak itt voltak elérhetők. Az intézmény rövid virágkora az 1945 utáni politikai fordulattal ért véget.

Művelődés- és helytörténeti vonatkozásaiban egyaránt értékes Berényiné Varga Ibolya publikációja Szathmáry Zoltánról (1872–1928), Debrecen sajtóéletének legendás alakjáról. „Szatyti bácsi” fiatalon a cívisváros, illetve Nagyvárad, Arad és Kassa színházi és irodalmi életében lubickoló kritikus volt. A századfordulón hazatért, és közel negyedszázadon keresztül – tragikusan korai haláláig – elvált

hatatlanul hozzátartozott a nagyváros pezsgő kulturális életéhez (színi)kritikáival, a debreceni színház történetének (1865–1925) krónikásaként mint az MTI tudósítója.

Tisztelgő könyvhöz illően a személyes emlékek sem hiányozhatnak az összeállításból, ezek közül csak egyet említek meg. Bánszegi Katalin a KSH Könyvtárról mint az emberléptékű intézményről szól, amilyennek sikerült megőrizni az elmúlt évtizedekben. És hogy a jövőben is ilyen marad, arra Nemes Erzsébet szakmai, emberi habitusa a garancia:

„...mindig úgy éreztük, hogy ez a könyvtár a miénk. Ha a könyvtárba megyek, hazamegyek. (...) Azt az emberi közösséget, amit a könyvtár nyújt, egyre kevesebb helyen lehet megtalálni. Itt van még idő emberként viselkedni, mint ahogyan a könyvtáros is a saját emberségét adja az olvasónak”.

A kötetet az ünnepelelt életrajza és műveinek válogatott bibliográfiája teszi teljessé.

(Az olvasás pártfogója. Írások Nemes Erzsébet tiszteletére. Szerk. Fülöp Ágnes, Lencsés Ákos, Rózsa Dávid. Budapest, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 2012., 163 p.)

Vasbányai Ferenc

A költő és a város

Petőfi Sándor Kunszentmiklóson

„Lehet még Petőfiről újat írni? Íme, egész kötetnyit. Informatívat, élményszerűt, amely megállja a helyét akár a szakirodalom vitrinében, akár a kistáskában” – olvashatók a kötet hátsó borítóján Ábrahám Erika ajánló sorai, melyek találóan foglalják össze a mű lényegét és valamennyi erényét. (Reméljük, tisztelt olvasónk nem itt szembesül először a szerző nevével, akit hol tanárnak, hol könyvtárosnak vagy helytörténésznek titulálnak, amit tehetnek is, hiszen száznál jóval több publikációja mindezen tevékenységei során keletkezett.)

A monográfia előszavából az is kiderül – ha eddig nem tudtuk volna –, hogy a szerző, Balogh Mihály egyetemi éve óta kutatta szülőhelye múltját, gyűjtötte *„a helyi kultúra, hagyomány kincseit, értékeit”*, és régi álma *„volt a város és a költő kapcsolatát, viszonyuk fordulatait egészében”* bemutatni. Ebben a műben megpróbálta *„összemarkolni a költő és a város, Kunszentmiklós és Petőfi Sándor kapcsolatának minden föllelhető és lehetséges mozzanatát”*, hiszen a *„gyermekkori átutazásokat nem számítva legföljebb két hetet tesz ki Petőfi itteni napjainak száma, amelyekről írásban rögzült bizonyosságunk is van, legalább három vers és néhány levél, sajtóközlemény formájában”*, és mindez fényesen sikerült.

A kötet nem előzmények nélkül való. Öt esztendővel ezelőtt a *Honismeretben* látott napvilágot Balogh Mihály *A Petőfi-kultusz Kunszentmiklóson* című tanulmánya (2007/4.), de a mű szempontjából legalább ilyen fontos egy korábbi, *Lappangó 1848-as kisnyomatványok egy iskolai könyvtárban* című közleménye (Magyar Könyvszemle, 1989/1.), amelyben Petőfi két 1848-as követválasztásával kapcsolatos dokumentumát is közreadta. Ide sorolhatjuk még az „ujjgyakorlatnak” vagy előzménynek is tekinthető „*Kiskunsági Szentmiklósnak ifju népe...*” című füzetét is (2009), amelynek témája ugyancsak a költő és a város, csak rövidebb, illusztrált formában. (Egyébként szerzőnk több művében is felbukkant már a város és a költő viszonya hosszabb-rövidebb terjedelemben, így legutóbb Kunszentmiklósról írt monográfiájában, illetve a *Felső-Kiskunság – Dunamellék* című, Szabó Sándorral közösen írt helyismereti olvasókönyvében is.)

Az idén júliusban megjelent könyv tizenkét fejezetben foglalja össze szerzője mondanivalóját. Az elsőben („*Kies Kiskunság, szeretett Szentmiklós*”) a lokálpatrióta és a jó tanár, tudós (tudós tanár?) alaposságával a tágabb és a szűkebb haza, a Kiskunság és Kunszentmiklós történetének bemutatásával rajzolja fel azt a vidéket, ahol Petőfi született és gyermekkorában élt, majd a másodikban alaposan elmélyül a szülőváros máig vitatott kérdésében (*Hol született ő ezen a tájon?*). Újdonság az olvasónak, hogy Petőfi verseinek első németre fordítója, Kertbeny Károly tévedésből először Dunavecset adta meg a költő születési helyéül (később Kunszentmiklóst, majd Félegyházát, végül Kisköröst), és bár akad számos érv Kiskunfélegyháza vagy Szabadszállás mellett is, a vetélkedésben még mindig Kiskörös, a keszteselés helye a „győztes”.

A következőkben a reformkor harmincas éveibe kalauzolja olvasóit a szerző (*Árvíz előtt, árvíz után*). A gyermek Petőfi bizonyára a városon át szekéren utazva jutott el iskoláiba, Pestre, Aszódra – ide István öccse is vele tartott – és Selmece 1833 és 1838 között. Itt remek képet kapunk arról, amit a korabeli utazó láthatott a hosszú szekérút alatt. Az 1838-as tavaszi árvíz ezen a tájon is hatalmas pusztítással járt: az ekkor Szabadszálláson lakó Petrovics István (1791–1849) háza is romba dőlt. A mészáros apát tartozásai miatt per fenyegette, hamarosan tovább kell állnia nincstelenül, a költő pedig nemsokára, 1839 szeptemberében pápai diák helyett katona lesz.

1841 tavaszán már Dunavecscén lakott a család: Petrovics István Nagy Pál „székálló legénye”, de 1842 őszétől már Kunszentmiklóson is bérelt az ottani marha- és juhszéket elsőszülöttje nevében, míg a tényleges munkát kisebbik fia, István végzi (*A szentmiklósi mészárszékből*). Az 1842-es év fontos a költőnek: visszatért előző ősszel Pápán az iskolapadba, és balladája az év végén első díjat (és két aranyat) nyert. Előtte májusban már megjelent *A borozó* című verse nyomtatásban! (A másodikat, a *Hazámban* már Petőfi néven jegyezte.) Visszatért ugyan ősszel Pápara, de pénz híján nem iratkozott be a kollégiumba: felcsapott vándorszínésznek, és nem állt be dolgozni öccse mellé. „*Egészen 1844 tavaszáig nem tért haza: se Vecsére, a kis lakba, se Szentmiklóstra, a mészárszékre.*”

István, a székálló legény 1842. november 1-jén kezdte meg a munkát Kunszentmiklóson. Ez a fejezet („*Istók öcsém... – Sándor bátyám...*”) elsősorban róla szól: versírói próbálkozásairól, kevésbé ismert lovas tudományáról és sikereiről, majd hogy 1845 őszén, a bérlet lejártakor apja Várpalotára, régi üzlettársához küldi szék-

álló legénynek. (Később ő is felvette a Petőfi nevet, a szabadságharcban is részt vett, és Világos után kapitány léte büntetésből baka lett a császár seregében.)

A következő oldalakon (*A csikós, a juhász, a szamara, meg egy legenda*) a városban írt versekről esik szó. 1844 tavaszán – Vörösmarty közbenjárására – Petőfi ígéretet kapott, hogy a Nemzeti Kör kiadja verseit. Július elsejétől állása is lett a *Pesti Divatlap*nál, de előtte még április közepétől június közepéig a szülői házban, Dunavecscén tartózkodott, s rándult át olykor a tizenöt kilométerre fekvő Szentmiklóásra. Itteni látogatására két verse is bizonyítékul szolgál, a *Pusztán születtem* és a *Megy a juhász számáron* kezdetű. (Mezősi Károly szerint több művében is kimutathatók azok a motívumok, amelyek csak a városhoz köthetők: a *János vitéz* és a *A helység kalapácsa*). A szerző a versek keletkezésének valamennyi ismert legendáját is csokorba szedte, és kitér a kiadásra nem szánt *Legenda* című versére is, ennek keletkezéséről a gyerekkori jó barát, Bankós Károly leánya számolt be.

A költő és a város találkozása csúcspontjának nevezhető az 1845. év („*Ünnep volt ez, a barátság szép ünnepje...*”). Petőfi ekkor már ismert és ünnepezt költő, hiszen novemberben megjelent első verseskötete, és előtte *A helység kalapácsa*. A város májusban a Jászkunság százados „örömvigalmát”, a kunok és jászok szabadságának megváltása, a „redempció” centenáriumát ünnepelte. Hangulatos képet kapunk régi vigalmakról és „dalidók”-ról (táncmulatságokról). A vendégszerető város megbecsülte a szellemi teljesítményt, és meg is ünnepelte létrehozóját. Petőfi sem járt másképp: amikor július 22-én – miután felvidéki útvjáról Szalkszentmártonra visszatért (ez volt a család következő állomása) – váratlanul felkereste Bankós Károlyt Szentmiklóson, az ifjak lakomát rendeztek tiszteletére a város kávéházzal is bővült fogadjában; a mulatság hajnalig tartott. Az eseményt a gimnázium tanulóinak fáklyás köszöntése tetőzte be. (Minderről a közeli barát a *Pesti Divatlap*nak küldött még azon melegében tudósítást.) Az ünneplés után, reggel írta meg a *Búcsú Kunszentmiklóstól* című versét, majd már Szalkon harmadnap vetette papírra nevezetes levelét új barátainak. (Lehetséges azonban, hogy a „villámlátogatás” célja mégsem Bankós Károly, hanem inkább „Szentmiklós Rózsája”, Baky Krisztina lehetett, legalábbis a szorgos irodalomtörténészeink szerint.) A látogatást megörökítő emléktábla kapcsán tisztázódik a régi fogadó-kávéház egykori helye is.

Az öröm és az ünneplés órái után a könyv komorabb, ha úgy tetszik, kevésbé szívderítő, a költő és a város viszonyának nehéz (fekete) napjai következnek a hátra lévő négy fejezetben, mintegy harminc oldalon: az 1848-as év helyi eseményei, Petőfi emlékeztető követválasztási (ma képviselőválasztásnak mondott) kudarca, illetve annak utóköngéi.

Bevezetéképpen (*Kiskun kerületi ellenzék*) először a Jászkun Hármas Kerület politikai viszonyaiba kapunk bepillantást (Jászberény a központ), majd a kor szokásos útirajzainak egyikéből további ismeretekhez jutunk: a *Pesti Divatlap* tudósító Kund szerint a Felső-Kiskunságban élők „a politikába nagyon szerelmesek”, de nem az ország ügyeiről, hanem a „kis haza” sorsáról vitáznak. Miután a kerület sajátos helyzetéről, problémáiról, majd a helyi ellenzék fiataljairól, az iskolázott és többnyire jogot végzett ifjúságról részletes képet kapunk, az 1848. márciusa városi visszhangjáról és helyi eseményeiről esik szó.

Áprilisban a hármaskerületi közgyűlés a gyűlölt Szluha főkapitányt menesztette, és megfosztotta képviselői mandátumától is. Az áprilisi törvények azonban megfosztották a hármaskerületet kiváltságaitól, a nádor megszüntette a nádori bíróságot is, azaz „belenyúlt” önrendelkezésükbe. Deák Ferenc a felháborodott jászkunokat azzal nyugtatta, hogy majd az országgyűlésben vessék fel ezeket. (Nem volt tehát közömbös, ki lesz a követ!)

Ebben a forrongó időszakban került sor Kunszentmiklóson is a helyi választásokra, amelyeken az ellenzéki ifjúság képviselői fontos tisztségekbe kerültek (pl. Virágh Dénes főbíró, Bankós Károly tanácsnok, gyámtya és kórházi pénztárnok lett), majd a kerületi követválasztások előkészítésére; Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza „elvitt” két helyet, a harmadikat a hat kiskun mezőváros fogja majd megválasztani (Szabadszállás központtal).

Ekkor szánta el magát Petőfi, hogy politikusként is támogatni akarja szülőföldjét, és elindult az országgyűlési képviselő-választáson: ezt május 25-én meg is írta Bankósnak („*Szándékom követté lenni*”). Indulásáról a *Márctius Tizenötödike* című lap is hírt adott, majd Petőfi június 6-án leutazott Kiskunfélegyházára, a központba, majd szekérrel indult a Felső-Kiskunságba. Erre az alkalomra röplapot is nyomtat, ezt osztja szét leendő választói között. (Ennek elemzése a fejezet izgalmas része.) Ezután már Kunszentmiklóson népgyűlést tart – amelyet az új főbíró, Virágh nem támogat –, majd megszületik az a szégyenletes szabadszállási levél is, amely kitiltja a költőt a választás napján a városból. Az események több forrásból is részletesen megismerhetők: a szerző a történetek minden mozzanatát szinte szemtanúként követi végig.

A június 15-i Szabadszálláson megtartott választás és a vereség részletes leírását a „*Sándor; megbukunk!*” című fejezetben kapjuk. (A jóslat a feleségtől, Szendrey Júliától származott, és a választás előestéjén hangzott el.) Vereségének fő oka az volt, hogy a „*messziről jött jelölt nem volt tisztában a helyi politika erőviszonyaival*”. Az őt éltető sokaság, akivel találkozott, nem rendelkezett választójoggal, az ellenzéki fiatalokból lett városvezetés pedig – néhány kivételtől eltekintve – ellene lépett fel. A választáson a hat mezőváros közül kettőből szinte senki sem jött el. (Most tekintsünk el a választás meg nem engedett eszközeitől, a Petőfit lejárató kampányról, rágalmazásokról, a költő megfélemlítésétől, a választók leitatásától – másutt is megesett ilyesmi –, bár így együtt talán sehol.) A feszültségekkel teli, majd fenyegetésekkel is tetézett reggelen végül szekérre rakják a költőt – nem tudják életét garantálni –, és egy mellékúton „menekítik ki” Szabadszállásról. Ezután a választás gyorsan lezajlik, a még versenyben lévő jelöltek visszalépnek, a maradék egy jelöltet, Nagy Károlyt megválasztják.

Az események utóéletét a következő rész („*Egy pillanatra meg volt lelke törve*”) tárgyalja. A megalázott Petőfi a választás napján beadványt írt a minisztériumnak, ebben kérte a törvénytelen választás eredményének megsemmisítését. Bankós letisztázta, százhetvenhat miklósi és lacházi választóval aláíratta. A dokumentumot Deák Ferenc igazságügy-miniszter átküldte a belügybe, majd a három nap múlva hozott határozata szerint nem volt illetékes a kérdés eldöntésére, s majd az országgyűlés fogja eldönteni. Június végén a költő visszafogottabb hangú röplapot szerkesztett *A szabadszállási néphez* címmel, amelyben a választás törvénytelenességéről ír, s hogy azt meg fogják ismételni. Közben Petőfi a sajtóban is hangot ad mérhetetlen csalódásának – nem minden lap közli teljes terjedelemben, s az

iránta való rokonszenv sem jellemző -, amelyre csak egy alkalommal reagál otrombán az ellenében megválasztott Nagy Károly. A július 5-én megnyílt országgyűlés elé valahogy mégsem kerül idejében a szabadszállási választás kivizsgálásának ügye, és Nagyt követként igazolták. Ezután Petőfi pisztolypárbajra hívta ki ellenfelét, aki gyáván meghátrált. A költő végül úgy döntött (talán a közelgő hadi események miatt is), hogy soha többé nem lesz követ...

A szerző az összegzésre a zárófejezetben (*Végső számvetés némi tanulással*) vállalkozott néhány fontos kérdés felvetésével: barátból ellenség lett-e Petőfi? Rút cselszövés vagy politikai szereptévesztés történt? Van-e tanulság? Az ezekre pontos választ adni nyilván nem tudó, de a körülményeket alaposan bemutató, mérlegelő, az eseményeket „*jobban megérteni és megértetni*” akaró, „*a város és a költő ügyét*” mérlegre tevő Balogh Mihály úgy véli, hogy „*korabeli jászkunsági, kiskunsági viszonyok alaposabb ismeretében Petőfi itteni bukásának nem annyira a ténye szégyellnivaló, mint inkább a módja.*”

A kötet szerves, időben mégis elkülönülő része a költő városi „utóéletének” a kritikus bemutatása (*A Petőfi-kultusz Kunszentmiklóson*). Nem sikertörténet Petőfi emlékezetének az ápolása, „*kultuszt és ellenkultuszt egyaránt teremtett Petőfi és Kunszentmiklós viszonya, közös története.*” (A könyv elolvasása után igazat kell adnunk a szerzőnek, aki leszögezte, hogy „*a kultusz minőségéért, ellentmondásaiért, s tán még az ellenkultuszért is, némi felelősség a költőt is terheli.*”) 1892-ig, az Ipartestület március 15-i ünnepségéig a visszafogottság jellemezte Virágh Dénes főbíró és a város egykori szerepe miatt. Még érdekesebbek a további események: a költő halálának 50. évfordulójától már a „koszorús költő”-é a főszerep. (Képet kapunk az ünnepi megemlékezésekről, beleértve a gimnáziumban tartott ünnepségeket, az iskolai dolgozatokban megjelenő témákat is.) A költő születése, majd 1848 centenáriumának megünneplése után pedig már az átpolitizált Petőfi jelenik meg.

Izgalmas részletekkel szolgál az *Emlékhelyek, emlékjelek, relikviák* című fejezet, amelyben a főleg a veszteségekkel (az elpusztult, elveszett emlékekkel, épületekkel) és a tévedésekkel ismerkedhetünk meg, majd *Egy különleges Petőfi-emlékhelyről*, Székely Gábor kunszentmiklósi magánmúzeumáról kapunk tájékoztatást értő szeretettel.

A függelék függelékének tekinthető a *Kerestem Petőfi Pistit* fejezet is, ebben szerzőnk egy helyi legendának járt a végére: Petőfi öccsének – vagy a költőnek magának – született-e Kunszentmiklóson törvénytelen gyermeke... (Az érdekes történet a kutatás váratlan fordulatait is elbeszéli, emellett több, eddig nem ismert tényre és adatra derít fényt.)

Balogh Mihály ugyan ismeretterjesztő céllal írta volna könyvét, „*nem az irodalomtudomány asztalára szánta*”, mégis az irodalomjegyzék leleplezi a filológust: a *Petőfitől, Petőfiről (Válogatás a kunszentmiklósi Petőfi-irodalomból)* fejezetben olvasmányosan és folyamatosan – először az összefoglaló műveket, majd – fejezetenként – sorolja fel azokat a vonatkozó forrásokat, amelyeket felhasznált, illetve amelyeket a téma részleteire is kíváncsiaknak ismerni érdemes. A borítón és a szöveg között az olvasó előtt jó részt ismeretlen színes és fekete-fehér illusztrációk találhatók; ezeket műfajuk szerint sorolja fel a szerző, pontosan utalva a lelőhelyre, illetve a fénykép vagy a rajz alkotójára.

A kötetet *hangzó olvasókönyvként* CD-melléklet is kíséri, ezen Petőfi Sándor versei, levelei és egyéb írásai – köztük a szentmiklósi ifjakkal írt búcsúlevele –, István öccse hat verse és Bankós Károly *Petőfi megtiszteltetése* című írása hangzának el három előadó, Ábrahám Erika, Bódi Szabolcs és Tóth Péter tolmácsolásában több mint egy óra terjedelemben. A könyv végén felsoroltnak mindazok, akiknek a segítségével és támogatása nélkül ez a kitűnő munka sem jöhetett volna létre. (A kötet remek borítója és gondos tördelése Hóka László munkája.)

Mit lehet mindehhez még hozzátenni? Talán azt, amit az előszóban is olvashattunk:

„A szerző meggyőződése (...), hogy mindent, amit tud, el kell mondania a költő és a város viszonyáról a mai és holnapi szentmiklósiaknak. Mindent, kezdve a szülőhely kérdésével, lezárva az újabb időkig nyúló Petőfi kultusz bemutatásával. Túlnyomórészt inkább csak epizódok ezek a költő életében és a város történetében, de az epizódok együtt, összeolvasva töltik ki a könyv alcímének ígéretét: Petőfi Kunszentmiklóson.”

Úgy gondolom, hogy ez cél megvalósult, de a kunszentmiklósiak mellett a tágabb haza lakói is élvezettel forgathatják majd ezt a szinte letehetetlen olvasmányt: diákok, helytörténészek, irodalomtanárok, irodalom- és verskedvelők, könyvtárosok, a múltunkban időutazásra vállalkozók és mindazok, akik számára Petőfi és életműve még mindig fontos.

(Balogh Mihály: A költő és a város. Petőfi Sándor Kunszentmiklóson. Kunszentmiklós, Kunszentmiklós Város Önkormányzata, 2012. 152 p. + CD-mell.)

Murányi Lajos

Az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet közös közleménye a MARC21 bibliográfiai adatcsere-formátumra történő áttérésről

Az Országos Széchényi Könyvtár (a továbbiakban: OSZK), illetve a 6/2000. (III. 24.) NKÖM rendelet értelmében az OSZK részjogkörű belső szervezeti egységének tekintendő Könyvtári Intézet (a továbbiakban: KI) törvényben foglalt feladata a könyvtári és rokon területi módszerekre vonatkozó szabványok, szabályzatok elkészítésének kezdeményezése és kidolgozása [1997. évi CXL. törvény, 60. § (1) e)]. Emellett az OSZK hatályos Szervezeti és Működési Szabályzata úgy rendelkezik, hogy a KI a törvényben rögzített szabványosítási feladatai mellett koordinátori szerepet tölt be a hazai könyvtári szabványosítás területén [SZMSZ, 4.7.1. e)].

Az említett feladatokból fakadnak az OSZK – alapelvekként is felfogható – céljai:

1. a nemzetközi könyvtári szabványok és szabványalkalmazások magyarországi meghonosításának előmozdítása;
2. a könyvtári szabványosítással összefüggésben lévő hazai lokális, intézményi igények feltérképezése, nemzetközi szintű képviselése.

E kettős cél tudatában az OSZK vezetősége úgy döntött, hogy a bibliográfiai és besorolási rekordok adatcsere-formátumának tekintetében a jövőben eltekint a HUNMARC fejlesztésétől, és a MARC21 kommunikációs formátum nemzeti könyvtári alkalmazása és magyarországi meghonosítása mellett teszi le voksát.

E cél megfogalmazásakor a következőket tartottuk szem előtt:

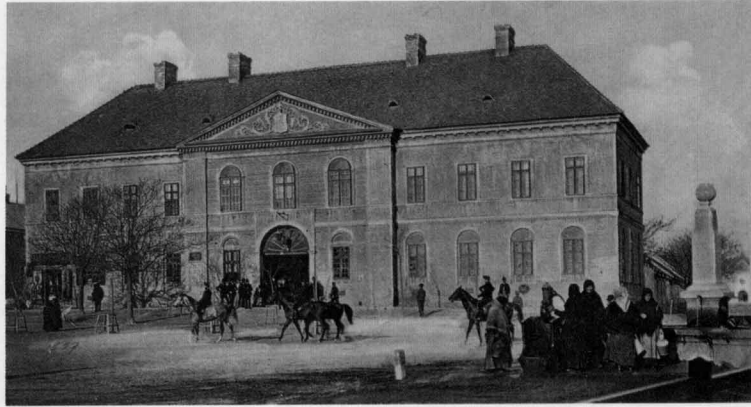
- a bibliográfiai adatok nemzetközi cseréjének gördülékenyebbé tétele, a nemzetközi együttműködésekben való hatékony részvétel szükségessé teszi a könyvtári szabványhasználat nemzetközi tendenciáihoz való igazodást, amely a magas szintű interoperabilitás feltétele;
- az utóbbi évtizedben olyan jelentős nemzeti gyűjtemények álltak át a MARC21 használatára, mint a British Library, illetve az osztrák, a német és a cseh nemzeti könyvtár;
- az áttérés egyszerre szolgálja a nemzetközi bibliográfiai adatokhoz való könnyebb hozzáférést és a magyar vonatkozású gyűjtemény „láthatóságát”;
- a MARC21 formátumot használó könyvtárak közösségéhez való tartozás egyfelől jelenti a formátum fejlesztése nyújtotta előnyökből való folyamatos részesedést, valamint lokális igényeink, tapasztalataink hathatós képviselését a formátum fejlesztése terén;
- a formátum elterjedtségének köszönhetően a könyvtári rendszerek széles köre alkalmas az adatmigráció hatékony kivitelezésére.

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARICA

**Az Országos Széchényi Könyvtár és a Könyvtári Intézet
vezetősége**

Balogh Mihály

A költő és a város

Petőfi Kunszentmiklóson

